

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบเครื่องมือในการศึกษา

1. อาจารย์พงษ์สรร ใจคำหนัก	อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
2. อาจารย์วีเชิด ทวีกุล	อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
3. อาจารย์รัชฎาภรณ์ ทองแป้น	อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมายในการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้
วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

1. ดร. สาโรจน์ แก้วอรุณ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
2. นางพิศุลทอง เปล่งศิริ ครูชำนาญการ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
3. นางกฤติกา สืบสุติน ครูชำนาญการ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
4. นายตระกูลพันธ์ กันไว ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
5. นายคทาฐะ แข็งแรงศึกษานิเทศก์ชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3
6. นางอัญชลี ไชยดี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนลำปางกัลยาณี
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
7. นางอัมพร นันทะชัย ครูชำนาญการ โรงเรียนวชิรป่าซาง
อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๖๓๙๓(๑๕)๑๒/๗๔๑

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ
เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะภูนา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง
เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญอาจารย์วิชิต ทวีกุล อาจารย์พงศธร ใจคำหนัก
อาจารย์รัชฎาภรณ์ ทองแบน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการ
ทำการศึกษาวิจัย

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าอาจารย์ทั้งสามท่าน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและ
ประสบการณ์เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาอนุญาตให้อาจารย์ทั้งสามท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๘๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๔๓๓๗/๔๓๕๔๔

ที่ ศธ ๖๓๙๓(๑๕)๑๒/๓/๕

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอเป็นพี่เลี้ยงวิชา
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะภูนา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะ ในการทำการศึกษาวิจัย

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณารับเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย
จึงเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๔๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๕๓๗/๕๓๕๕๕

ที่ ศธ ๖๓๙/๓(๑๕)๑๒/๗๕๖

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะภูณา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง
เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญอาจารย์พิกุลทอง เป่งศิริ อาจารย์กฤติกา สืบสุติน
อาจารย์ตระกูลพันธ์ กันไว เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัย
คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าอาจารย์ทั้งสามท่าน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและ
ประสบการณ์เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะและเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาอนุญาตให้อาจารย์ทั้งสามท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๔๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๕๓๓/๕๓๕๔๔

ที่ ศธ ๖๓๙๓(๑๕)๑๒/๗๙

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๓

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะกุล นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญอาจารย์ศุขวุธ แข็งแรง เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัย

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าอาจารย์ศุขวุธ แข็งแรง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาอนุญาตให้อาจารย์ศุขวุธ แข็งแรง เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๘๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๖๑๘๑๘๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๙๓(๑๕)๑๒/๗/๖

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนลำปางกัลยาณี

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะกุลมา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง
เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญอาจารย์อัญชลี ไชยดี เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
และให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัย

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าอาจารย์อัญชลี ไชยดี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
และประสบการณ์เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาอนุญาตให้อาจารย์อัญชลี ไชยดี เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๘๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๔๓๙/๔๓๕๔๔

ที่ ศธ ๖๓๙๓(๑๕)๑๒/๗๕๑

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตระงับบุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนนารีราษฎร์

ด้วยนายชัยวุฒิ นามะภูนา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ่มวิทย์ จังหวัดลำปาง โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง เป็นประธานที่ปรึกษา

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเชิญอาจารย์อัมพร นันทะชัย เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัย

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นว่าอาจารย์อัมพร นันทะชัย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เหมาะสมที่จะให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาอนุญาตให้อาจารย์อัมพร นันทะชัย เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

สำนักวิชาการศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๙๔ ๔๒๒๓

โทรสาร ๐ ๕๓๒๒ ๑๒๔๓

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา ๐๘ ๔๓๓/๔๓๕๔๔

ภาคผนวก ง
แผนจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชุมชนลุ่มน้ำวัง

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ผู้สอน นายชัยวุฒิ นามะกุล

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. ผลการเรียนรู้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างเมืองของเมืองเขลางค์นครลุ่มแม่น้ำวังได้

3. สาระสำคัญ

การตั้งที่อยู่อาศัยของมนุษย์ต้องอาศัยลักษณะทางภูมิประเทศมาเป็นตัวกำหนดในการเลือกทำเลที่ตั้ง ในการสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อความอยู่รอดในการดำเนินชีวิตตลอดจนสามารถที่จะดำรงเผ่าพันธุ์สืบต่อไปได้ วิวัฒนาการการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ทำให้บ่งบอกถึงกระบวนการจัดการภายในสังคมหรือการจัดระเบียบทางสังคมของมนุษย์ได้

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. อธิบายประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนลุ่มน้ำวังได้
2. บอกที่มาและความสำคัญของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ในลุ่มน้ำวังประวัติศาสตร์ได้

ด้านทักษะกระบวนการ (P)

1. กระบวนการกลุ่ม
2. กระบวนการมีส่วนร่วม
3. การอภิปราย

ด้านคุณลักษณะ (A)

1. เห็นประโยชน์และความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. มีความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

5. สารการเรียนรู้

1. การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของชุมชนลุ่มน้ำวัง
2. มนุษย์ดึกดำบรรพ์ในลำปาง

เนื้อหา

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำวัง ชุมชนดั้งเดิมในลุ่มน้ำวัง ก่อนรัฐ “เขลางค์นคร”

ประเด็นนี้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของชุมชนดั้งเดิม โดยศึกษาลักษณะกายภาพของลุ่มน้ำวังหรือแอ่งลำปาง Lampang Basin และศึกษาร่องรอยของการอยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในสมัยก่อนรัฐเขลางค์นคร หรือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในกรณีแอ่งลำปางพบหลักฐานโบราณคดีเก่าแก่กว่าในแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน แต่ร่องรอยแหล่งโบราณคดีที่พบในลำปางนั้นยังมีข้อจำกัด ทำให้แสวงหาความชัดเจนต่อไป

ลักษณะกายภาพที่ราบลุ่มน้ำวัง บริเวณที่ราบลุ่มน้ำวัง ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดลำปาง (ในที่นี้ไม่ได้รวมถึงลุ่มน้ำวังตอนปลายสุดราว 30 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดตาก) ประกอบด้วยที่ราบลุ่มน้ำวัง และสาขาของแม่น้ำวัง ดังเช่น แม่ตาล แม่ยาว แม่ต๋อย แม่จาง แม่เมาะ เป็นต้น มีอาณาบริเวณรวม 12 อำเภอ จังหวัดลำปาง มี 13 อำเภอ ยกเว้น อำเภองาว เนื่องจากแม่น้ำงาวไหลลงสู่แม่น้ำยม จังหวัดแพร่ จึงอยู่นอกเขตที่ราบลุ่มน้ำวัง พื้นที่ประมาณหนึ่งหมื่นสองพันตารางกิโลเมตร เป็นแอ่งที่มีขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในภาคเหนือ ลักษณะของแอ่งล้อมรอบไปด้วยภูเขาและหุบเขาที่สลับซับซ้อน มีที่ราบตรงกลางแอ่งเป็นแนวยาวรูปวงรี แนวเหนือ – ใต้ อยู่ระหว่างทิวเขาผีปันน้ำตะวันตกและผีปันน้ำกลาง

แม่น้ำสายหลักในแอ่งคือ แม่น้ำวัง ต้นน้ำอยู่ทางเหนือของอำเภอวังเหนือ ณ ยอดเขาซึ่งเป็นต้นปันน้ำ แบ่งเขตอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง แม่น้ำวังไหลลงมาทางใต้ผ่านอำเภอวังเหนือ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก แล้วเข้าเขตจังหวัดตาก ผ่านอำเภอสามเงา บรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ระยะทางยาวประมาณ 382 กิโลเมตร พื้นที่ราบของลำปาง จึงเป็นแนวยาวริจากเหนือลงใต้ตามลำแม่น้ำวัง พื้นที่ช่วงกว้างสุดประมาณ 80

กิโลเมตร ช่วงยาวประมาณ 240 กิโลเมตร แม่น้ำวังมีพื้นที่ลุ่มน้ำแคบปริมาณน้ำมีจำนวนน้อย และมีความยาวน้อยกว่าแม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน

ตลอดสายน้ำแม่วังจากด้านเหนือสู่ด้านใต้มีลำน้ำสาขาสายต่าง ๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำวัง ลำน้ำเหล่านี้มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงที่ล้อมรอบแอ่งลำปาง โดยมีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ น้ำแม่ต๋ายและน้ำแม่จาง แม่น้ำต๋ายมีต้นน้ำอยู่ในทิวเขาผีปันน้ำตะวันตก ที่อำเภอเมืองปาน ไหลผ่านอำเภอเมืองปาน ไปบรรจบกับแม่น้ำวังที่สบต๋ายทางตะวันตกในเขตอำเภอเมือง มีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร แม่น้ำจาง มีต้นน้ำในเขต อำเภองาว ไหลผ่านอำเภอแม่ทะ แม่เมาะ และมาบรรจบกับแม่น้ำวังที่บ้านสบจาง ทางใต้ของอำเภอเกาะคา มีความยาวประมาณ 127 กิโลเมตร

ในหุบเขาลุ่มแม่น้ำวัง มีที่ราบแบ่งตามลักษณะกายภาพของแอ่งลำปางได้เป็น 3 ตอน คือ ตอนเหนือ ตอนกลาง และตอนใต้

แอ่งลำปางตอนเหนือ ตั้งอยู่ต้นน้ำวังบริเวณตอนบนของจังหวัด เป็นที่ตั้งของสามอำเภอ คือ อำเภอวังเหนือ อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอเมืองปาน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาสูง และมีป่าค่อนข้างทึบ พื้นที่ราบมีขนาดเล็กตั้งอยู่สองฝั่งของแม่น้ำวัง

แอ่งลำปางตอนกลาง บริเวณตอนกลางของจังหวัด ที่ตั้งของรัฐเขาลงคันคร มีลักษณะเป็นที่ราบกว้างใหญ่สุด ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ ประกอบด้วย 7 อำเภอ คืออำเภอเมืองปาน อำเภอห้างฉัตร อำเภอแม่เมาะ อำเภอแม่ทะ อำเภอเกาะคา อำเภอเสริมงาม และอำเภอสบปราบ

แอ่งลำปางตอนใต้ ตั้งอยู่ตอนปลายของลำน้ำวัง อยู่ตอนใต้ของจังหวัด ประกอบด้วย 2 อำเภอ คือ อำเภอเถิน และอำเภอแม่พริก ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีที่ราบเป็นส่วนน้อย จึงอาศัยทำเกษตรกรรมตามหุบเขาและริมฝั่งแม่น้ำ จากอำเภอเถินลงไปทางใต้แม่น้ำวังมีที่ราบแคบ ๆ 2 ฝั่ง ลำน้ำ จนบรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

กลุ่มชนแรกเริ่มในสังคมนายพราน : มนุษย์ดึกดำบรรพ์ “โฮโม อีเรกตัส”

หลักฐานทางโบราณคดีของแอ่งลำปาง มีร่องรอยที่บ่งชี้ความเป็นดินแดนที่มีมนุษย์ดึกดำบรรพ์อาศัยอยู่มาแล้วหลายแสนปี และยังพบร่องรอยของมนุษย์ยุคหินใหม่ ซึ่งดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม ทำให้ดูเหมือนประกอบกันเป็นเรื่องราวได้ อย่างไรก็ตาม แท้ที่จริงเท่าที่มีหลักฐานอยู่ นี้ เป็นข้อจำกัดอย่างมากที่จะทราบเรื่องราวในอดีตอันแสนไกล เนื่องจากลักษณะของหลักฐานที่ได้มา เป็นหลักฐานที่กระจัดเป็นช่วง ๆ ขาดความสืบเนื่อง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นเพียงตั้งข้อสังเกตจากงานทางโบราณคดี ยังไม่อาจเป็นข้อสรุปและเป็นงานที่รอการศึกษาต่อไป

ลักษณะภูมิประเทศในแอ่งลำปาง เป็นเทือกเขาหินปูนสลับซับซ้อน มีลำหินปูนเป็นโครงหลักและฝังผา พื้นที่เป็นตะปุ่มตะป่ำ ประกอบด้วยพื้นที่สูงแบบหอคอย และหลุมยุบลงเป็นแอ่ง และมีแม่น้ำหรือ

ลำธารไหลผ่าน สภาพแวดล้อมแบบนี้เหมาะกับการดำรงชีพของมนุษย์ ในยุคเริ่มแรก จึงปรากฏร่องรอยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กระจายตัวในแอ่งลุ่มน้ำอยู่ทั่วไป ทั้งที่เกาะคา แม่ทะ และแม่มาะ การสืบค้นร่องรอยของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ในเขตลุ่มน้ำ เกิดขึ้นเพราะคาดว่า คงเป็นบริเวณทางผ่านของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า โฮโม อีเรคตัส Homo erectus เป็นมนุษย์ที่เดินตัวตรง สูงประมาณ 150 เซนติเมตร คล้ายมนุษย์ปัจจุบัน แต่มีขนาดสมองเล็กกว่า และสันคิ้วโปน กะโหลกศีรษะหนา ฟันกรามใหญ่ ยังชีพด้วยการล่าสัตว์และเก็บพืชป่าเป็นอาหาร ไม่รู้จักการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ จัดเป็นกลุ่มชนที่ยังชีพด้วยการพึ่งพาธรรมชาติหรือกลุ่มชนหาอาหารจากธรรมชาติ รู้จักทำเครื่องมือที่ประดิษฐ์จากหินอย่างหยาบ ๆ โดยกะเทาะอย่างง่าย ๆ จากหิน กรวดแม่น้ำ อาศัยอยู่ตามถ้ำ หรือเพิงผา และอยู่กลางแจ้ง บริเวณที่ราบ หรือที่ลาดลง และอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือหนองบึง รู้จักนำไฟมาใช้ประโยชน์ มนุษย์โฮโม อีเรคตัสคือ บรรพบุรุษของมนุษย์ในปัจจุบัน Homo Sapiens Sapiens

ก่อนหน้าการสืบค้นมนุษย์ดึกดำบรรพ์ลุ่มน้ำ หรือ ภายหลังตั้งชื่อว่า มนุษย์เกาะคา ได้มีการพบซากชิ้นส่วนกระดูกต้นขาของ โฮโม อีเรคตัส ที่อินโดนีเซีย พ.. 2431 – 2433 และต่อมา ได้พบชิ้นส่วนกะโหลกของโฮโมอีเรคตัส ในประเทศจีน ที่ถ้ำซูกูเทียน ในปี พ.ศ. 2472 จากจุดที่พบในจีนและอินโดนีเซีย ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาในพื้นที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นดินแดนกึ่งกลางของสองแหล่ง และเชื่อว่า น่าจะมีการเคลื่อนย้ายไปมาผ่านประเทศไทย

เมื่อ พ.ศ. 2542 สมศักดิ์ ประมาณกิจ ได้สำรวจพบชิ้นส่วนของกะโหลกศีรษะส่วนหน้า ด้านขวาบริเวณสันกระบอกตาจำนวน 4 ชิ้น สามารถนำมาประกอบกันได้ และยังพบกระดูกปลายแขนด้านซ้าย กระดูกนิ้วบางส่วน ฟันหน้าบนซี่กลางซ้าย ฟันหน้าบนซี่ริมข้างขวา ฟันกรามน้อยหนึ่งซี่ จากการพิสูจน์ ได้รับการยืนยันว่าชิ้นส่วนดังกล่าวเป็นฟอสซิลของมนุษย์โฮโม อีเรคตัส คาดมีอายุประมาณ 500,000 ปี ซึ่งนักโบราณคดีที่แบ่งยุคสมัยออกเป็นยุคหิน (หินเก่า หินกลาง หินใหม่) และยุคโลหะ (สำริดและเหล็ก) จัดว่าอยู่ในสมัยหินเก่า แหล่งที่สำรวจพบ อยู่ที่บ้านหาดปู้ด้าย ตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง ในการศึกษาของสมศักดิ์ ยังได้พบฟันและเขี้ยวสัตว์โบราณที่ปัจจุบันได้สูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น เสือเขี้ยวดาบ Sabre – tooth Cat 2 ซิ่น ไฮยีน่าขนาดใหญ่ Giant Hyena หมีแพนด้ายักษ์ Grant Panda สัตว์กินพืชมีเขาและกีบเท้า สัตว์กินเนื้อขนาดใหญ่และเล็ก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายชนิด และยังพบกลุ่มฟันโฮมินอยด์ Hominioids หรือ ไพรเมท Primate ที่มีร่างกายขนาดใหญ่ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว และฟอสซิลอุรังอุตัง Urang Utan ซากกระดูกและฟันทั้งหมดฝังตัวอยู่ในหินเบรคเซีย Breccia

หลักฐานข้างต้นคือ ร่องรอยของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่เคยพบในดินแดนของประเทศไทย และการพบแหล่งที่สาม ของการค้นพบมนุษย์โฮโมอีเรคตัส ในทวีปเอเชีย พร้อมกับได้พบซากกระดูก ซึ่งเป็นหลักฐานของสัตว์ต่าง ๆ ที่ถูกนายพรานล่ามาเป็นอาหาร

แหล่งโบราณคดีเขาป่าหนาม แหล่งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสมศักดิ์ ประมาณกิจ ตั้งอยู่บริเวณเขาป่าหนาม ใกล้บ้านหาดปู้ด้าย ตำบลนาแสง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันแหล่งที่ค้นพบมนุษย์โฮโมอีเรกตัส จากการวิจัยของสุภาพร นาคบัลลังก์ และสุจิตร์ พิตรากุล ร่วมกับนักวิจัยชาวต่างประเทศให้ความเห็นว่า ลักษณะที่ตั้งของแหล่งเขาป่าหนาม เป็นชอกหลืบ หินปูน หรือโพลงถ้ำ ที่บริเวณเพดานพังลงมาภายหลัง ในภูมิประเทศแบบคาสต์ Karst ใกล้แม่น้ำวัง แหล่งซากดึกดำบรรพ์ ได้ถูกเก็บรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีพอสมควร โดยสารฟอสเฟตซึ่งเกิดจากมูลค้างคาวสลายตัวและห่อหุ้มซากดึกดำบรรพ์เอาไว้ ผลการขุดค้นระหว่าง พ.ศ. 2525 – 2528 พบกระดูกสัตว์ประมาณ 30 ชนิด จำแนกเป็น สัตว์เลี้ยงลูกด้วย และสัตว์เลื้อยคลาน ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์เลื้อยคลาน ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ เม่น หนูไม้ไฟ อูรังอุ้ง ไฮยีนา Hyena เสือ ฮิปโปโปแตมัส ละอง ละมั่ง กวาง กระทิง หมู ส่วนสัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ เต่าและงู และพบเครื่องมือหินกะเทาะ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์โฮโม อีเรกตัส ร่องรอยดั่งข้างต้นสนับสนุนว่าซากสัตว์ดึกดำบรรพ์ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและสัตว์เลื้อยคลานนั้น คงเป็นเศษอาหาร ส่วนเครื่องมือหินกะเทาะเป็นเครื่องมือสับตัด ซึ่งน่าจะใช้สับตัด สัตว์ ดังนั้นแหล่งโบราณคดีเขาป่าหนาม จึงเป็นร่องรอยที่มนุษย์โฮโมอีเรกตัส ที่หลักฐานไว้ ซึ่งพบว่า มีสัตว์หลายประเภทที่ถูกนำมาเป็นอาหาร สะท้อนความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ต่าง ๆ ที่เคยอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณแอ่งลำปาง น่าสังเกตว่า ไม่พบร่องรอยของหลักฐานจำพวกพืชพันธุ์ของป่าที่ถูกนำมาเป็นอาหาร เป็นไปได้ว่าอาจจะมีการนำพืชพันธุ์จากป่ามาเป็นอาหารด้วย แต่พืชพันธุ์สูญสลายได้ง่ายกว่า กระดูกสัตว์และหิน เมื่อเวลาผ่านไปหลายแสนปี จึงไม่หลงเหลือให้เป็นหลักฐานให้เป็นหลักฐาน

แหล่งโบราณคดีบ้านแม่ทะ และบ้านคอนมูล ในเขตอำเภอแม่ทะ นักโบราณคดีชาวเคนมาร์คคือ ซอเรนเซน และคณะสำรวจได้ค้นพบเครื่องมือหินกะเทาะ มีขนาดและรูปแบบอยู่ในกลุ่มเครื่องมือสับตัด ต่อมาพิสิฐ เจริญวงศ์ ได้สำรวจเพิ่มเติม พบว่า บริเวณแหล่งโบราณคดีและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นป่าละเมาะ ซึ่งอยู่ในแอ่งที่ราบที่ถูกโอบล้อมด้วยภูเขาทุกด้าน ได้พบเครื่องมือหินเช่นเดียวกัน ที่สำคัญคือการสำรวจพบ เครื่องมือหินกะเทาะซึ่งเป็นกรวดแม่น้ำ จมอยู่ใต้ชั้นหินบาชอลท์ จำนวนนี้มี 3 ชิ้น จากการกำหนดอายุของชั้นลาวาที่ทับถมอยู่เหนือเครื่องมือนี้ ทำให้ทราบถึงความเก่าแก่ของเครื่องมือกะเทาะหินว่ามีอายุกว่า 700,000 ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือหินอย่างหายาก ๆ ของมนุษย์โฮโมอีเรกตัส ลักษณะเป็นหินกรวดกะเทาะให้แตกและมีคมข้างเดียว จากหลักฐานนี้แสดงว่า มีมนุษย์โฮโมอีเรกตัส ก่อนเกิดปรากฏการณ์ภูเขาไฟ

ข้อสังเกต แหล่งโบราณคดีที่พบร่องรอยของมนุษย์โฮโม อีเรกตัส เท่าที่พบแล้วในปัจจุบันคือ แหล่งโบราณคดีหาดปู้ด้าย (ซึ่งพบมนุษย์กะลา) แหล่งโบราณคดีเขาป่าหนาม ในพื้นที่ใกล้เคียง อยู่ในท้องที่อำเภอกะลา และแหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอแม่ทะ สองแหล่งคือ ที่บ้าน

แม่ทะและบ้านคอนมูล เมื่อวัดระยะทางอากาศ ระหว่างบ้านหาดปู่ด้ายถึงบ้านแม่ทะระยะทางประมาณ 33 กิโลเมตร และจากบ้านหาดปู่ด้ายถึงบ้านคอนมูลระยะทางประมาณ 41 กิโลเมตร ระหว่างบ้านแม่ทะและบ้านคอนมูล ระยะทาง 12 กิโลเมตร ระยะห่างประมาณ 30 – 40 กิโลเมตร น่าจะอยู่ในรัศมีที่พอดิดต่อกันได้ สันนิษฐานว่า มนุษย์ดึกดำบรรพ์ที่อยู่ในบริเวณนี้เป็นสังคมระดับกลุ่มชน Band คงมีหลายกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน และเป็นบริเวณที่มีความเคลื่อนไหวไปมาของกลุ่มคน ซึ่งอาจโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปตามฤดูกาล หรือแสวงหาอาหารแบบหมุนเวียน อยู่ในพื้นที่ที่คุ้นเคย โดยมีลักษณะกายภาพเหมือนกัน

มนุษย์โฮโม อีเรกตัส อาศัยอยู่ในยุคน้ำแข็ง หรือที่เรียกตามยุคของธรณีวิทยาว่า สมัยไพลสโตซีน Pleistocene ตอนกลาง มีอายุระหว่าง 730,000 – 250,000 ปี คาดว่า ขณะนั้นภาคเหนือคงมีอากาศหนาวเย็น มนุษย์อาศัยอยู่ตามถ้ำและใต้เพิงผา และอยู่ไม่ไกลจากแหล่งน้ำ ถิ่นที่อยู่ในแอ่งลำปางตอนกลาง พบในเขตอำเภอเกาะคา และอำเภอแม่ทะ หลักฐานของมนุษย์โฮโม อีเรกตัส เท่าที่พบมีจำนวนน้อย และไม่สามารถทราบได้ว่า มนุษย์ดึกดำบรรพ์โฮโม อีเรกตัส ที่พบนั้น มีการเคลื่อนย้ายออกไปสู่พื้นที่อื่น หรือไม่ หรือยังคงอยู่อย่างต่อเนื่องในพื้นที่สืบต่อกันมาเป็นเวลานานนับแสนปี โดยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมต่าง ๆ จนกลายมาเป็นมนุษย์ในยุคหินใหม่ หรือสังคมเกษตรกรรมต่อมา ซึ่งเป็นมนุษย์ปัจจุบันเรียกว่า Homo Sapiens Sapiens เริ่มมีหลักฐานเมื่อ 40,000 ปี มาแล้ว หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตแอ่งลำปางที่มีอยู่ในขณะนี้ ขาดความต่อเนื่อง มีลักษณะกระโดด เป็นจุด ๆ ซึ่งยากที่จะสร้างภาพให้เกิดความสืบเนื่องได้ ประกอบกับผู้ศึกษาค้นคว้ามีน้อย ทำให้เรื่องราวต่าง ๆ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยังไม่ชัดเจน

ตามการแบ่งยุคของธรณีวิทยาถือว่ายุคน้ำแข็งไพลสโตซีน สิ้นสุดลงเมื่อประมาณหนึ่งหมื่นปีมาแล้ว หลังจากนั้นเข้าสู่สมัยโฮโลซีน Holocene มีอายุระหว่างหนึ่งหมื่นปีถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็นสามยุค คือ โฮโล ซินตอนต้น 10,000-7,500 ปีมาแล้ว และโฮโลซีนตอนปลาย 2,500 ปีมาแล้วถึงปัจจุบัน จากการศึกษาของฟิสิฐ เจริญวงศ์ ให้ความเห็นว่า คนสมัยไพลสโตซีนและโฮโลซีนตอนต้น ๆ ยังอยู่ในยุคของสังคมนายพราน อยู่กันเป็นกลุ่มก้อน เดิมคนคงมีจำนวนน้อย แต่ต่อมาก็คือเพิ่มจำนวนขึ้นเข้าใจว่า คงกระจายกระจายทั่วทุกภาคของประเทศไทย เพราะพบหลักฐานเครื่องมือเครื่องใช้ของคนในยุคนี้ ลักษณะพัฒนาการร่วมกันของสังคมชนเผ่าในยุคนายพรานคือการแสวงหาทรัพยากรใกล้ตัว เพื่อนำมาเป็นของอุปโภคบริโภค เป็นไปได้ว่า ในบางครั้งที่ต้องไปล่าสัตว์พิเศษที่อยู่ไกล ๆ ในสังคมการหาเลี้ยงชีพแบบนายพราน คงมีการแบ่งหน้าที่เหมือนกัน อย่างเช่น ผู้หญิงและเด็ก ช่วยเก็บอาหาร เช่น ผลไม้ เมล็ดพืช รากไม้ ใบไม้ แมลง สัตว์ปีก และสัตว์เลื้อยคลาน ส่วนผู้ชายทำหน้าที่ล่าสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ เมื่อประมาณหมื่นกว่าปีมาแล้ว คนบางกลุ่มรู้จักนำพืชที่ขึ้นตามป่ามาปลูกใกล้ที่พัก แต่ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีเก็บหาของป่า ซึ่งมีความอุดม

สมบูรณ์ ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหินยังเทอะทะ เป็นเครื่องมือหินกะเทาะใช้สับตัด น่าจะใช้ประโยชน์ได้สารพัดในการล่าสัตว์ใหญ่ เช่น เสือ กระตัง ซึ่งพบเศษกระดูกในแหล่งโบราณคดีเขาป่าหนาม การล่าคงใช้วิธีพุ่ง หรือยิงจากระยะไกล เช่น หอก หน้าไม้ ธนู

สภาพการดำรงชีวิตของนายพรานที่ล่าสัตว์และเก็บพืชพันธุ์จากป่ามาเป็นอาหารดังกล่าว ก่อเกิดคำถามตามมาว่า สภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของสังคมนายพราน เป็นอย่างไร พิสูจน์ เจริญวงศ์ นักโบราณคดี ให้ความเห็นว่า สังคมนายพรานไม่ได้ค่อยยาก หรือขาดแคลนอาหาร ตรงกันข้ามกับอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารทั้งโปรตีน และอื่น ๆ ตามที่ร่างกายต้องการ และใช้แรงงานน้อยกว่าสังคมเกษตรกรรม ทำให้มีเวลาพักผ่อนมากกว่าคนในปัจจุบัน

การเปลี่ยนผ่านจากสังคมนายพรานที่เคลื่อนย้ายหาอาหาร ยังไม่ตั้งถิ่นฐานถาวร ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนพัฒนามาเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีชีวิตทำการเพาะปลูกอย่างเป็นหลักแหล่งนั้น ใช้เวลาแสนนาน และมีได้เปลี่ยนอย่างทันทีทันใด แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป และผสมผสานทั้งใช้การล่าสัตว์แสวงหาอาหารตามธรรมชาติร่วมกับการเพาะปลูกทดแทนในบางส่วน ลักษณะเช่นนี้ ดำรงต่ออย่างยาวนาน บางแหล่งยังปรากฏให้เห็นแม้ในปัจจุบัน

กลุ่มชนระดับหมู่บ้านในสังคมเกษตรกรรม

ในแอ่งลำปาง หลังพบร่องรอยมนุษย์โฮโม อีเรกตัส มีอายุราวห้าแสนปีแล้ว หลักฐานปรากฏอีกครั้งเป็นช่วงสังคมเกษตรกรรม หรือสมัยยุคหินใหม่ต่อเนื่องกับยุคโลหะ เท่าที่พบ แหล่งโบราณคดีประตูลา ในแอ่งลำปางมีอายุราว 3,000 ปี จึงเป็นหลักฐานที่ห่างไกลกันมากเป็นแสน ๆ ปี และไม่อาจตอบได้ว่า มนุษย์ในยุคสังคมเกษตรกรรม ที่พบที่อำเภอแม่ทะและแม่เมะนั้น สืบมาจากมนุษย์โฮโมอีเรกตัส หรือไม่ แม้ว่า เกาะคา บ้านแม่ทะและแม่เมะ อยู่ในเขตอาณานิคมไทยแล้วก็ตาม หรือมนุษย์สังคมเกษตรกรรมในยุคนี้เคลื่อนย้ายมาจากแหล่งอื่น คำถาม ดังกล่าว ยังยากที่จะหาคำตอบ โดยเฉพาะการศึกษาโบราณคดีในเขตแอ่งลำปาง ยังมีปริมาณน้อยมาก อย่างไรก็ตาม หลักฐานเท่าที่มีอยู่ในขณะนี้ ทำให้เห็นภาพเงาสลัว ๆ บ้าง

ความเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเพาะปลูกในสังคมเกษตรกรรม ถือเป็นเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากมนุษย์เลิกแสวงหาอาหารจากธรรมชาติ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่กับที่ มีการปรับพื้นที่ป่ามาเป็นพื้นที่เพาะปลูก เป็นจุดเริ่มตั้งสมมติฐาน การทำเกษตรกรรมช่วยให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เพียงพอสำหรับเลี้ยงชุมชน และยังมีส่วนเกินเหลือ ส่งผลให้เกิดความมั่งคั่งตามมา สังคมที่ทำเกษตรกรรมจึงมีศักยภาพในการเติบโตของชุมชนและความซับซ้อนทางสังคมมากกว่าพวกที่พึ่งพาแต่ธรรมชาติเพียงอย่างเดียว

ลักษณะสังคมเกษตรกรรมดำรงชีวิตแบบตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่บนพื้นที่โล่ง รู้จักเพาะปลูก รั้วพืช และเลี้ยงสัตว์ นักโบราณคดีค้นพบว่า สัตว์ที่นำมาเลี้ยงเคยเป็นสัตว์ป่ามาก่อน เช่น ควายป่า วัวป่า เมื่อนำมาเป็นสัตว์เลี้ยงแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงจากกระดูกของสัตว์ป่า ซึ่งมีขนาดใหญ่ มาเป็น

กระดูกสัตว์เลี้ยงที่มีขนาดเล็กลง ซึ่งข้าวก็เช่นเดียวกัน มีวิวัฒนาการ โดยเปลี่ยนแปลงจากข้าวป่ามาเป็นข้าวปลูก

การผลิต และใช้เครื่องมือหิน เป็นเครื่องมือหินกะเทาะ ทำจากหินกรวดแม่น้ำ โดยใช้เทคนิคการกะเทาะผิวเดิมของหินกรวดด้านใดด้านหนึ่งออกทั้งหมด หรือ อาจจะกะเทาะทั้งสองด้าน มักทำเป็นเครื่องมือหินทรงรูปไข่ มีความประณีตกว่าเครื่องมือหินในยุคหินเก่า ซึ่งกะเทาะโดยประติฐ์เป็นเครื่องมือหินขัด ในรูปแบบละขนาด ต่าง ๆ เพื่อแยกแยะการใช้สอย ลักษณะจึงแตกต่างจากเครื่องมือยุคหินเก่า และรู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา หรือภาชนะดินเผา และทำเครื่องจักสาน อีกทั้งบางแหล่งในยุคนี้ มีภาพเขียนสีรูปคน สัตว์ ที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ สันนิษฐานว่าเป็นผลงานของมนุษย์ยุคเกษตรกรรม

แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอแม่เมะ ในเขตอำเภอแม่เมะพบแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง โดยโครงการโบราณคดีภาคเหนือออกสำรวจพื้นที่แม่เมะ พ.ศ. 2527 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 15 ตารางกิโลเมตร สำรวจทั้งในถ้ำและพื้นที่ราบ พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์จำนวน 7 แห่ง ร่องรอยที่พบ ทำให้ทราบว่า ในแอ่งแม่เมะ เคยมีมนุษย์อยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการใช้เครื่องมือหินขัด และภาชนะดินเผาเขียนลายสีแดง เป็นกลุ่มชนทำเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน ต่อมาในพ.ศ. 2541 พบแหล่งโบราณคดีสำคัญที่ประดู่ผา ซึ่งมีทั้งภาพเขียนสีและแหล่งฝังศพ รายละเอียดจะกล่าวต่อไป

แหล่งโบราณคดีคอยผาชี บริเวณเทือกเขาคอยผาชีอยู่ทางด้านตะวันออกของเหมืองแม่เมะ เป็นเทือกเขาหินปูน ซึ่งมีโพรงถ้ำอยู่บนคอย แหล่งนี้มีการสำรวจ ขุดตรวจสอบสามจุด คือ แหล่งถ้ำไม่มีชื่อ แหล่งถ้ำเสา และแหล่งถ้ำผาเกลบ อนึ่ง ทั้งสามแหล่งดังกล่าว ได้รับความสนใจ จึงมีการขุดค้นอีกครั้ง โดยหน่วยศิลปากรที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2537

“แหล่งถ้ำไม่มีชื่อ” เป็นถ้ำขนาดเล็ก มีคูหาเล็กสองคูหา จากการสำรวจ และขุดตรวจสอบ พ.ศ. 2527 พบลักษณะกาทับถมของโบราณวัตถุและกระดูกมนุษย์จำนวนมาก แสดงว่า ถ้ำนี้ใช้เป็นที่พักพิง ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยโบราณวัตถุประกอบด้วย 1. เศษภาชนะดินเผามีลายเชือกทาบ 2. กระดูกและฟันมนุษย์ 3. กระดูกสัตว์มีทั้งเผ่าไฟและไม้เผ่าไฟ 4. ขวานหินขัดไม่มีใบ 5. ลูกปัดเปลือกหอย 6. เขี้ยวสัตว์เจาะรู เป็นเครื่องประดับ 7. ดินเทศ เป็นก้อนดินสีแดงชนิดฮีมาไทต์ hematite 8. หินบด หินกรวดมีรอยใช้บด การดำเนินการทางโบราณคดี พ.ศ. 2537 ได้ขุดหลุมทดสอบสองหลุม ผลจากการขุดค้น สืบค้น ผลการสำรวจ และขุดตรวจสอบ พ.ศ. 2527 ที่ระบุว่า ถ้ำแห่งนี้ ใช้เป็นที่ฝังศพ เพราะได้พบภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ซึ่งบรรจุชิ้นส่วนกระดูก มนุษย์เผ่าไฟ และค้นพบลูกปัด และลูกปัดเปลือกหอย ขวานหินขัด กระดูกสัตว์

หลักฐานแหล่งโบราณคดีจากถ้ำไม่มีชื่อนี้ เป็นถ้ำขนาดเล็ก จากการศึกษาของนักโบราณคดีไม่พบร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ และชี้ให้เห็นว่า กลุ่มคนที่เป็นเจ้าของหลุมฝังศพ

และโบราณวัตถุต่าง ๆ ในถ้ำนั้นไม่ใช่คนที่ใช้ถ้ำ เป็นที่อยู่อาศัย แต่น่าจะอาศัยอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มในแอ่งแม่เมาะ ยังชีพด้วยการทำเกษตรกรรมอยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว โดยใช้ถ้ำเป็นเพียงที่ฝังศพ ลักษณะฝังศพเป็นการฝังศพครั้งที่สอง Secondary burial คือนำกระดูกมาฝังใหม่ ส่วนเศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ และลายเชือกทาบผสมกับลายเขียนสีแดง และลายขูดขีด ใช้ฝังร่วมกับกระดูกมนุษย์ โดยมีขวานหินขัด และลูกปัดเปลือกหอยและเบี้ยสัตว์ รวมทั้งก้อนดินสีแดง เป็นเครื่องประกอบการฝังศพด้วย พิธิฐ เจริญวงศ์ นักโบราณคดี ผู้ศึกษาให้ความเห็นว่า กลุ่มคนที่เป็นเจ้าของหลุมฝังศพเป็นพวกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โล่งแจ้ง และอยู่ติดที่ มีการติดต่อกับกลุ่มคนอื่นที่อยู่ต่างถิ่นออกไป ทั้งนี้เห็นได้จากความหลากหลายของภาชนะดินเผา รวมทั้งลูกปัดเปลือกหอยที่มีถิ่นกำเนิดจากทะเล และน่าสังเกตว่า ยังไม่พบโลหะ

แหล่งถ้ำเสา ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับถ้ำไม่มีชื่อ เป็นถ้ำขนาดเล็ก จากการขุดตรวจสอบ เมื่อ พ.ศ. 2527 ไม่พบชั้นดินที่อยู่อาศัย หรือหลุมฝังศพ อาจเพราะพื้นถ้ำอยู่ต่ำเกินไป และทางเข้าไม่สะดวก มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่ประโยชน์อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม พบหลักฐานเศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ เป็นแบบเดียวกับเศษภาชนะดินเผาที่พบในถ้ำไม่มีชื่อ และพบเศษกระดูกสัตว์ขนาดเล็ก และเปลือกหอยภูเขา นอกจากนั้นยังพบภาชนะเครื่องเคลือบแบบล้านนา 2 – 3 ชั้น ซึ่งนำเข้ามาภายหลัง จากหลักฐานที่พบสันนิษฐานว่า กลุ่มชนผู้ใช้ถ้ำไม่มีชื่อเป็นสถานที่ฝังศพ น่าจะใช้ถ้ำเสาเพียงทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในลักษณะชั่วคราว การดำเนินงานโบราณคดีเมื่อ พ.ศ. 2537 ได้ขุดค้น และได้พบโบราณวัตถุที่สอดคล้องกับการขุดตรวจและสำรวจ เมื่อ พ.ศ. 2527

แหล่งถ้ำผาเกลอบ ทางเข้าถ้ำแคบมาก แต่ภายในคูหาขนาดใหญ่ การสำรวจ และขุดตรวจ เมื่อ พ.ศ. 2527 พบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาลายเชือกทาบ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาแบบผิวเรียบ ชิ้นส่วนกระดูกสัตว์ หอยเบี้ยเจาะรู และเครื่องมือหินกะเทาะไม่สำเร็จ สันนิษฐานแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ ถูกใช้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์

นอกจากแหล่งถ้ำดังกล่าวแล้ว วิวรรณ แสงจันทร์ นักโบราณคดี ได้สำรวจถ้ำที่อยู่รอบ ๆ เมืองแม่เมาะ ในเขตอำเภอแม่เมาะ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีถ้ำช้างเผือก พบเครื่องมือหินขัด แหล่งโบราณคดีถ้ำเตี้ย พบขวานหินขัดมีป้า เครื่องมือหินเจาะรู กระดูกสัตว์ และกระดูกมนุษย์ แหล่งโบราณคดีถ้ำหลังสถานีโทรคมนาคม พบเครื่องมือหินขัด โกลนเครื่องมือหินขัดแบบมีค่า ค้อนหิน เศษภาชนะเนื้อดินแบบผิวเรียบและแบบลายเชือกทาบ แหล่งโบราณคดีถ้ำดาบส พบเศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ แหล่งโบราณคดีถ้ำผาของ พบโบราณวัตถุ จำนวนมากทั้งภาชนะดินเผา ขูดขีด ลายเชือกทาบและภาชนะดินเผานขนาดเล็กซึ่งเขียนด้วยสีแดง ขวานหินขัดเครื่องมือสะเก็ดหิน

แหล่งโบราณคดี ในพื้นที่ราบเมืองแม่เมาะ นอกจากแหล่งโบราณคดีในถ้ำมีร่องรอยการฝังศพของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ในส่วนพื้นที่ราบก็น่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อน

ประวัติศาสตร์ที่กลุ่มชนเหล่านี้ใช้พื้นสูงตามถ้ำเป็นที่ฝังศพ พิพิธ เจริญวงศ์ และคณะ พ.ศ. 2527 ได้สำรวจแหล่งโบราณคดีบนพื้นที่ราบเพื่อหาร่องรอยมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ราบ โดยสำรวจบริเวณที่ราบลุ่ม ใกล้แหล่งน้ำดังนี้

พื้นที่บริเวณจุดสำรวจหมายเลข N 35 W 5.6 เหมืองแม่เมาะ แหล่งโบราณคดีหมายเลข 4 ตำแหน่งประมาณ รุ่ง 18 องศา 20 ลิปดา 10 ฟลิปดา เหนือ และแวง 99 องศา 44 ลิปดา 30 ฟลิปดา ตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบขั้นบันได ลาดลงสู่แม่น้ำแม่เมาะ จากการสำรวจพื้นที่ที่ยังไม่ถูกทำลาย พบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ได้แก่ เครื่องมือกะเทาะ 3 ชิ้น เป็นเครื่องมือหินร่นเก่า บางชิ้นมีลักษณะใช้เป็นก้อน ขวานหินขัดมีขนาดเล็ก 1 ชิ้น และเศษภาชนะดินเผาสมัยประวัติศาสตร์ ราวพุทธศตวรรษที่ 21 – 22

ที่ราบขั้นบันไดลำน้ำเก่า บริเวณโรงกรองน้ำเหมืองแม่เมาะ แหล่งโบราณคดีหมายเลข 5 จากการสำรวจบริเวณรอบ ๆ โรงกรองน้ำ เหมืองแม่เมาะ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินราบขั้นบันไดลำน้ำเก่า Old river terrace ริมอ่างเก็บน้ำห้วยหลวง น่าจะเป็นบริเวณที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์เนื่องจากมีวัตถุดิบคือ หินกรวดแม่น้ำอยู่มากมาย และอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ผลการสำรวจบนผิวดินพบเครื่องมือหินกะเทาะทำจากหินกรวดท้องถิ่น จำนวน 3 ชิ้น แสดงว่าแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ เคยมีมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่

ที่ราบลูกคลื่นทางตะวันตกของเหมืองแม่เมาะ แหล่งโบราณคดีหมายเลข 6 ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลูกคลื่นคล้ายเนินกว้าง ๆ สลับกับร่องน้ำเล็ก ๆ ซึ่งพบทั่วไปในเขตแอ่งแม่เมาะ เป็นแหล่งที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของสังคมสมัยเกษตรกรรมเริ่มแรก จากการสำรวจ และขุดตรวจสอบ พบเครื่องมือหินกะเทาะเครื่องมือหินใช้เป็นก้อน hammer Stone และก้อนหินเจาะรู

แหล่งโบราณคดีประตูลา แหล่งภาพเขียนสีและแหล่งฝังศพ หรือที่รู้จักในชื่อหนังสือภาพเขียนสี พิธีกรรม 3,000 ปีที่ผาศักดิ์สิทธิ์ ประตูลาเป็นชื่อของช่องเขาขนาดเล็กที่ตัดผ่านเทือกเขาหินปูนคอยประตูลาตรงบริเวณกิโลเมตรที่ 48 บนถนนลำปาง – งาว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่เมาะ ต่อกับอำเภองาว โดยคอยประตูลาเป็นจุดแบ่งระหว่างแอ่งลำปางและแอ่งเมืองพะเยา ประตูลาจึงเป็นทางผ่านสำคัญของกลุ่มชนจากทางตอนเหนือสู่ตอนใต้ เป็นแหล่งรวมของชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณนี้ คอยประตูลาเป็นพื้นที่สูง ยอดคอยสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 40 – 50 เมตร และสูงกว่าที่ราบลอนคลื่นด้านตะวันออกประมาณ 60 – 80 เมตร ดังนั้น เมื่อมองจากที่ราบด้านทิศตะวันออกมาทางทิศตะวันตก จะพบหน้าผาสูงใหญ่ ซึ่งมีภาพเขียนสี และด้านล่างของภาพเขียนสีเป็นพื้นดินได้หน้าผาเป็นแหล่งฝังศพ พื้นที่สูงในบริเวณนี้ จึงไม่ใช่เขตอยู่อาศัยของมนุษย์ แต่เป็นพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นสถานที่ฝังศพ ตามคติให้ความสำคัญกับพื้นที่สูงเป็นที่สถิตของบรรพชน ส่วนพื้นที่ราบที่อยู่ด้านตะวันออกเป็นเขตอยู่อาศัย เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งที่ราบและแหล่งน้ำ ซึ่งกว้างขวางมากประมาณกว่า 45,000 ไร่

วิวรรณ แสงจันทร์ นักโบราณคดีผู้ขุดค้นและศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2541 ให้ความเห็นว่าแหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นแหล่งโบราณคดีประเภทแหล่งฝังศพ และแหล่งภาพเขียนสีของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ภาพเขียนสีจำแนกได้ 7 กลุ่ม ตามลักษณะการเว้นของหน้าผา โดยมีความยาวของภาพเขียนทั้งสิ้นประมาณ 300 เมตร ภาพบางส่วนมีร่องรอยถูกเขียนทับซ้อนกันไม่น้อยกว่าสองครั้ง ทำให้พื้นที่เขียนภาพมีลักษณะเป็นปื้นสีแดงหนา ภาพบางส่วนชำรุด อย่างไรก็ตาม สามารถคัดลอกภาพได้ถึง 1,872 ภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพมือ ทำด้วยเทคนิควิธีแตกต่างกัน ภาพบุคคลทั้งหญิงและชาย ภาพสัตว์ ภาพพืช ภาพสัญลักษณ์และภาพพิธีกรรม โดยกำหนดชื่อภาพในแต่ละกลุ่ม ตามลักษณะเด่น และเรื่องราวที่ปรากฏในกลุ่ม

จากภาพเขียนสีแดงถึงสังคมที่ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเลี้ยงสัตว์ และการเพาะปลูก มีการละเล่นการแต่งกาย มีการตกแต่งร่างกายโดยปล่อยชายผ้าตกลงมาข้างเอวทั้งสองข้าง บางคนสวมกระโปรง หรือพันผ้ารอบเอวถึงเข่า บางคนพันผ้าคล้ายนุ่งผ้าขาวม้า สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า และมีพิธีกรรมการทำศพเป็นภาพบุคคลถูกขุดเสี้ยนจากบาท ซึ่งหมายถึงเสียชีวิต โดยด้านหลังศพมีหินตั้งแบบ โด๊ะหิน Dolmen

การขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณพื้นดินใต้ภาพเขียน พบว่า มีการใช้พื้นที่เป็นแหล่งฝังศพของคนในสังคมเกษตรกรรม ที่มีอายุระหว่างยุคหินใหม่ต่อเนื่องกับยุคโลหะ มีอายุประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว หลักฐานจากการขุดค้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนดังกล่าว มีการฝังร่างโดยใช้เสื่อพันร่างแล้วปิดทับด้วยฟากไม้ไผ่ จากนั้นจึงเผา และมีความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย โดยวางภาชนะดินเผา ข้าว เมล็ดพืช เครื่องจักรสาร เครื่องประดับ และขวดหินขัดขนาดเล็กไว้ร่วมกับศพ เพื่ออุทิศให้ผู้ตายนำไปใช้ในโลภหน้า

กลุ่มคน ซึ่งเป็นเจ้าของภาพเขียนสี และหลุมฝังศพ คงเป็นกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากในหลุมศพมีร่องรอยการใช้ดินเทสีแดง และรู้จักเขียนลวดลายสีแดงบนทพพีไม้ เช่นเดียวกับการใช้สีแดงเขียนภาพเขียนสี นอกจากนั้น คติการหันศีรษะศพไปทางทิศใต้ ของภาพพิธีศพในภาพเขียนสี สัมพันธ์กับศพในหลุม

จากหลักฐานทั้งภาพเขียนสีและหลุมฝังศพ แสดงว่า กลุ่มชนในบริเวณนี้ มีพัฒนาการอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว คือรู้จักเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ รู้จักใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่มาทำฟาก และเครื่องจักสาน และนำไม้มาทำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ช้อน ทพพี หน้าไม้ ซึ่งแสดงว่า มีเครื่องมือที่มีคมในการตัดและเหลาไม้ รู้จักการทำเส้นเชือก เส้นด้าย รู้จักทอผ้า ทำเครื่องปั้นดินเผา และทำเครื่องใช้จากกระดูกสัตว์ กลุ่มชนนี้ คงสร้างบ้านเรือนด้วยไม้และไม้ไผ่ และอาศัยในพื้นที่ราบลุ่มใกล้เคียงกับแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ และอาจมีกลุ่มชนกระจายตัวอยู่ตามที่ราบลุ่มต่าง ๆ ในปริมาณไม่น้อย

แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอแม่ทะ แหล่งผลิตเครื่องมือหิน ตั้งอยู่ที่สถานีวนวัฒนวิจัย แม่ทะ สถานที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ป่า สังกัดกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สภาพภูมิประเทศของแหล่งโบราณคดีเป็นที่เนิน มีลำห้วยล้อมรอบ และพื้นที่โดยรอบเป็นร่องน้ำสลับที่เนินสลับกัน แก้วแกมเงิน เจ้าหน้าที่สถานีวนวัฒนวิจัย ผู้รู้ในท้องถิ่น นำผู้เขียนสำรวจ เมื่อ 17 มกราคม 2552 ได้เล่าว่า บริเวณเนินดินข้างลำห้วยจำเป้ว เดิมตามเนินดินพบโบราณวัตถุหนาแน่นมากกว่าปัจจุบัน เนื่องจากโบราณวัตถุถูกผู้สนใจเก็บไปครั้งละมาก ๆ จึงเหลือน้อยลง เครื่องมือหินเหล่านี้ นำวัสดุหินมาจากห้วยน้ำโทก อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจของผู้เขียนยังพบเครื่องมือหินกระจายตามผิวดินจำนวนมาก สอดคล้องกับการสำรวจของนักโบราณคดี จากสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 6 เชียงใหม่ ซึ่งทำการสำรวจก่อนหน้านี้ และได้เขียนรายงานเบื้องต้นไว้ โบราณวัตถุที่พบได้แก่

1. สะเก็ดหิน Flakes และเศษสะเก็ดหิน Wasted Flakes มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก กระจายบนผิวดินทั่วทั้งเนิน พื้นที่หนึ่งตารางเมตรพบประมาณ 100 ชิ้น
  2. เครื่องมือหิน ประกอบด้วย ขวานกะเทาะ เครื่องมือสะเก็ดหินเป็นสะเก็ดหินรูปกลมรี มีรอยกะเทาะขอบเพื่อใช้งานและเครื่องมือขูด Scrapers
  3. ขวานหินขัด ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า และทรงสามเหลี่ยม ขอบคมมีร่องรอยการใช้งาน
  4. เศษภาชนะดินเผา เนื้อดินหยาบ มีเมล็ดทรายปะปนในเนื้อดินมาก
- ลักษณะของเครื่องมือหินที่พบส่วนมากทำจากหินสีเทาอมเขียว และสีเขียวเนื้อละเอียด ประเภทหินเชิร์ต Chert หรือหินทรายเนื้อละเอียด หรือหินไดโอไรท์

จากปริมาณความหนาแน่นและการกระจายตัวของเครื่องมือหิน แสดงว่า เป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหินขนาดใหญ่ เพราะพบสะเก็ดหินจำนวนมาก และปริมาณเครื่องมือหินที่พบสะท้อนถึงกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ คงมีจำนวนมากเช่นเดียวกัน ลักษณะการอยู่อาศัยคงอยู่ตามที่เนินริมน้ำ และอยู่กันเป็นกลุ่มชน ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่อยู่ใกล้เคียงในเขตเหมืองแม่เมาะ นอกจากนั้น การเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหินยังสะท้อนลักษณะกลุ่มชนที่มีความสามารถพิเศษอีกด้วย

รัฐเขลางค์นคร : การก่อรูปและความสำคัญ

รัฐเขลางค์นคร ก่อรูปราวพุทธศตวรรษที่ 14 ตั้งอยู่บริเวณแอ่งลำปางตอนกลาง เป็นที่ราบลุ่มกว้างขวางกว่าแอ่งลำปางตอนเหนือ และแอ่งลำปางตอนใต้ ประกอบด้วย 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอห้างฉัตร อำเภอแม่ทะ อำเภอเกาะคา อำเภอแม่เมาะ อำเภอเสริมงาม และอำเภอสบปราบ ลักษณะภูมิประเทศค่อนข้างแบ่งแยกกับส่วนตอนเหนือ และตอนใต้ของแอ่ง ในด้านประวัติศาสตร์ มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองมาแต่โบราณ โดยแอ่งลำปางตอนกลางมีเมืองเขลางค์นคร

เป็นศูนย์กลาง มีฐานะเป็นรัฐอิสระ อยู่ร่วมสมัยกับรัฐหริภุญไชยในสมัยล้านนาแห่งราชวงศ์มังราย เมืองเขลางค์ขึ้นตรงต่อเชียงใหม่ โดยมีได้ปกครองเมืองวังเหนือ และเมืองแจ้ห่ม ซึ่งอยู่ในแอ่งลำปางตอนเหนือ เช่นเดียวกับเมืองเถิน ศูนย์กลางของแอ่งลำปางตอนใต้ ก็ไม่ได้ปกครองโดยเมืองเขลางค์นคร ดังนั้นทั้งเมืองวังเหนือ เมืองแจ้ห่ม เมืองเถิน และเมืองเขลางค์นคร ล้วนขึ้นตรงต่อการปกครองของนครเชียงใหม่

อย่างไรก็ตาม เมืองเขลางค์นคร มีความสำคัญ ในฐานะศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ได้พัฒนาให้เจริญก้าวหน้ากว่าเมืองอื่น ๆ ในแอ่งลำปาง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับจากสังคม หมู่บ้านมาเป็นสังคมเมือง Urban Society กำเนิดรัฐเขลางค์นคร จึงเป็นหมายเหตุของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ของแอ่งลำปางที่นำพาความเจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นครั้งแรก

กำเนิดเมืองเขลางค์นคร เมืองเขลางค์นคร ควรเกิดขึ้น ภายหลังเมืองหริภุญไชย เนื่องจากตำนานกล่าวถึงพระนางจามเทวี ครองเมืองหริภุญไชย อยู่ก่อนแล้ว หลังจากนั้นได้ขยายอำนาจข้ามจากลุ่มน้ำปิงสู่ลุ่มน้ำวัง โดยสร้างเมืองเขลางค์นครให้ราชบุตรองค์เล็ก สำหรับเมืองหริภุญไชย หลักฐานทางโบราณคดี จากการขุดค้นของผาสุก อินทราวุธ ที่กลางเมืองลำพูน ได้พิสูจน์ว่า หลักฐานทางโบราณคดีสอดคล้องกับหลักฐานตำนาน และเป็นไปได้ที่ยุคเริ่มต้นของหริภุญไชยจะเป็นพุทธศตวรรษที่ 13 – 14

อย่างไรก็ตาม หลักฐานตำนานแต่ละฉบับกล่าวไม่ตรงกัน ตำนานมูลศาสนา และตำนานจามเทวีวงศ์กล่าวถึงเรื่องนี้ค่อนข้างละเอียดก็ไม่ได้ระบุศักราชไว้ ตำนานพระธาตุหริภุญไชยระบุนับเป็นพุทธศตวรรษที่ 11 พ.ศ. 1070 ซึ่งเก่ามาก ชินกาลมาลีปกรณ์ ระบุนับเป็นพุทธศตวรรษที่ 13 พ.ศ. 1204 ประเสริฐ ณ นคร วิเคราะห์แล้วเห็นว่า ควรเป็น พ.ศ. 1310 – 1311 ตามความเห็นของยอร์ช เซเดส์ ซึ่งใช้ตำนานเมืองลำพูนระบุปีสร้างคือปีเมืองเม็ต และปีที่พระนางจามเทวีครองเมืองคือ ปีเป็กสัน ทศกัศกราช 690 ตัว ตรงกับพุทธศักราช 1311 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 14 ผู้เขียนเห็นว่าเมืองหริภุญไชยควรสร้างราวต้นพุทธศตวรรษที่ 14 ส่วนเมืองเขลางค์นคร ซึ่งสร้างภายหลังควรอยู่ในช่วงเดียวกันคือ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14

ปัจจัยการเกิดเมืองเขลางค์นคร การสร้างเมืองเขลางค์นคร บนลุ่มน้ำวัง มีปัจจัยสำคัญมาจาก ปัจจัยภายนอก คือ การขยายอำนาจของเมืองหริภุญไชย ประกอบกับการขยายตัวของการค้าในเขตลุ่มน้ำวัง และปัจจัยภายในคือ ความพร้อมของท้องถิ่นที่มีกายภาพอุดมสมบูรณ์ และมีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมเป็นทุนที่มีศักยภาพในการพัฒนา

ปัจจัยจากการขยายอำนาจของเมืองหริภุญไชย เมืองหริภุญไชย นับเป็นเมืองเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในภาคเหนือเนื่องจากมีหลักฐานชัดเจนถึงการก่อรูปเมือง และมีการรับวัฒนธรรมมาจากเมืองละโว้ ทำให้เมืองลำพูนเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมในรูปลักษณะแบบทวารวดี ที่อยู่ตอนเหนือ

สุด ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างสำคัญคือ ความเจริญทางพระพุทธศาสนา และกำเนิดสังคมเมือง ก่อรูปเป็นรัฐ โดยมีพระนางจามเทวี เป็นสัญลักษณ์ ดังพบพระนางจามเทวีคือภาพการขยายวัฒนธรรมความเจริญของความเชื่อในพระพุทธศาสนาและการสร้างเมือง “ชาชนพุทธศาสนา” ดำเนินกล่าวถึง การเสด็จขึ้นมาจากละโว้ เพื่อมาครองเมืองหริภุญไชย พระนางเสด็จมาพร้อมกับบริวาร ในลักษณะนำพาความเจริญขึ้นมา บริวารคือผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาต่าง ๆ เช่นพระภิกษุ นักปราชญ์ ช่างต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางพระนางได้หยุดพัก เพื่อสร้างวัดและสร้างเมืองตามรายทางจากนครสวรรค์ถึงหริภุญไชย เมื่อถึงเมืองหริภุญไชยพระนางจามเทวีทรงสถาปนาพระพุทธศาสนา ทั้งในเมืองและนอกเมือง พุทธศาสนาจึงแพร่หลายในเมืองหริภุญไชย การขยายอำนาจของหริภุญไชยสู่ที่ราบลุ่มน้ำวัง เกิดขึ้นหลังจากพระนางจามเทวีได้สถาปนาอำนาจอย่างมั่นคงในอาณาบริเวณเมืองหริภุญไชยแล้ว พระนางได้สร้างเมืองเขลางค์นคร ภายใต้อำนาจร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นคือ สุพรหมฤาษีและพรานเขลางค์ พร้อมกับให้ราชบุตรครองเขลางค์นคร ดำเนินและเรื่องเล่าสืบมาของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตลำปาง ดังเช่น บ่อน้ำเลี้ยงในเวียงพระธาตุลำปางหลวง วิหารจามเทวีวัดปางยางคอก บ้านวอแก้ว และเมืองเถิน มักเชื่อมโยงเรื่องราวให้สัมพันธ์กับพระนางจามเทวี สะท้อนการขยายอิทธิพลของหริภุญไชยสู่ที่ราบลุ่มน้ำวัง การขยายตัวของหริภุญไชยนี้ ก่อให้เกิดการสร้างเมืองเขลางค์นคร และการสถาปนาความเชื่อในพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน การขยายอำนาจในแนวทางทิศตะวันออก จากลุ่มน้ำปิงสู่ลุ่มน้ำวัง แล้วยังได้ขยายต่อไปสู่ลุ่มน้ำยมในแอ่งลองด้วย สะท้อนว่าเมืองหริภุญไชยมีความเข้มแข็ง เหนือชุมชนอื่น ๆ

เงื่อนไขของการขยายอำนาจของหริภุญไชย นอกจากเพื่อสร้างเมือง และสถาปนาพระพุทธศาสนาแล้ว เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ การสร้างเมืองศูนย์ค้าบนลุ่มน้ำวัง ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกับการสร้างเมืองหริภุญไชย เนื่องจากการขยายตัวทางการค้าของเมืองท่าชายฝั่งทะเลเข้ามาสู่ดินแดนในภาคพื้นทวีป เพื่อให้เมืองตอนในทำหน้าที่รับสินค้าจากแหล่งต่าง ๆ ตามเขตหุบเขาแล้วส่งลงสู่เมืองตอนล่าง เมืองเขลางค์นครคงเป็นศูนย์กลางการค้าของป่าของลุ่มน้ำวัง เช่นเดียวกับเมืองหริภุญไชย เป็นศูนย์กลางการค้าของลุ่มน้ำปิง สันนิษฐานสินค้าบางส่วนจากเขลางค์นครคงส่งผ่านหริภุญไชย

ผลจากการสร้างเมืองเขลางค์นคร ทำให้เมืองหริภุญไชยและเมืองเขลางค์นคร เป็นเมืองคู่แฝด เช่นเดียวกับเมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย พัฒนาการของเมืองคู่แฝดมักเคยในยุคเริ่มต้นด้วยการสร้างบ้านแปลงเมือง ดังนั้น เมืองหริภุญไชยและเมืองเขลางค์นคร จึงเป็นพันธมิตร ในลักษณะบ้านพี่เมืองน้องที่เกื้อกูลกัน ดังพบพญาธิบาเจ้าเมืองหริภุญไชย เมื่อพ่ายแพ้ต่อพญามังราย ก็หนีไปพึ่งพญาเบิก เจ้าเมืองเขลางค์นคร และร่วมกันทำสงคราม

ปัจจัยความพร้อมภายในท้องถิ่น ปัจจัยด้านกายภาพของแอ่งลำปางตอนกลาง เป็นบริเวณที่มีพื้นที่ราบกว้างขวางกว่าแอ่งลำปางตอนเหนือ และตอนใต้ พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำในบริเวณนี้มีความกว้างสุดประมาณ 80 กิโลเมตร การมีพื้นที่ราบกว้างขวางย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการตั้งเมืองขนาดใหญ่ ดังนั้น บริเวณแอ่งลำปางตอนกลาง จึงเป็นที่ตั้งของเมืองศูนย์กลางสืบมา ตั้งแต่ก่อตั้งเมืองเขลางค์นคร จวบจนสมัยหลังได้เป็นศูนย์ราชการของจังหวัดลำปาง พื้นที่ราบลุ่มกว้างขวางที่สุดของกลุ่มน้ำวัง ตอนนี้ ประกอบด้วยลุ่มน้ำสาขาสำคัญคือแม่ต๋ายและแม่จาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองบิหารของเมืองเขลางค์นคร ในสวนของแม่น้ำวัง นอกจากเป็นแหล่งน้ำสำหรับดำรงชีวิตแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ตอนเหนือ ได้แก่ เมืองวังเหนือและเมืองแจ้ห่ม ส่วนตอนใต้ ได้แก่ เมืองเถิน โดยเมืองดังกล่าวนี้ตั้งอยู่ตามสายทางของน้ำวัง การใช้แม่น้ำวัง ซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำปิง เพื่อติดต่อกับเมืองทางใต้ในเขตภาคกลางของสยามประเทศคงมีมาช้านาน และใช้ประโยชน์ทั้งการค้าและการคมนาคมด้วย

นอกจากพื้นฐานทางกายภาพอันเหมาะสมแล้ว พัฒนาการภายในของชุมชนท้องถิ่นก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งด้วย เนื่องจากในบริเวณนี้ มีการตั้งถิ่นฐานเป็นสังคมหมู่บ้าน ในสมัยโลหะตอนปลายต่อเนื่องกับสมัยประวัติศาสตร์ ลักษณะของหมู่บ้านกระจายตัวตามพื้นที่สูงและพื้นที่ริมน้ำสาขาของแม่น้ำวัง รวมทั้งแม่น้ำวัง สันนิษฐานในระยะกำลังเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ คงมีการเคลื่อนย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นมา ในบริเวณสองฝั่งที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง ไปจรดพื้นที่สูงในทิศตะวันออก ดังพบตำนานกล่าวถึงชุมชนบ้านเขลางค์ และคอยเม็ง หรือคอยเขางาม สังคมหมู่บ้านต่าง ๆ น่าจะปกครองตนเอง มีหัวหน้าหมู่บ้านและลูกบ้าน และคงมีหมู่บ้านขนาดใหญ่และขนาดเล็กที่ถิ่นฐานอย่างถาวร และมีปฏิสัมพันธ์กัน ชุมชนหมู่บ้านคงมีจำนวนไม่น้อย จึงสามารถรวมตัวร่วมกันสร้างเมืองเขลางค์นครขึ้นได้ พร้อมกับพัฒนาเป็นสังคมเมือง Urban Society กล่าวได้ว่า ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นคือ จำนวนประชากรประกอบกับมีพัฒนาการขั้นพื้นฐาน ที่มีการจัดตั้งองค์กรในระดับหนึ่งแล้ว

ชนพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานเป็นสังคมระดับหมู่บ้าน กระจายตัวทั้งพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล และพื้นที่ราบ ผู้คนมีความหลากหลายทั้ง ลัวะ และเม็ง มีความเชื่อดั้งเดิม มีคติการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย และความเชื่อพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อย่างไรก็ตาม ในเขตชุมชนริมน้ำวังเป็นพื้นที่ซึ่งติดต่อกับโลกภายนอกสะดวก โดยอาศัยลำน้ำวังที่เชื่อมต่อกับเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ ในเขตวัฒนธรรมทวารวดี จึงได้รับโอกาสในการพัฒนาขึ้นก่อน ชาชนที่อยู่ห่างไกลจากคมนาคม ผลจากการติดต่อกับสังคมภายนอกแล้ว พบการขยายตัวของวัฒนธรรมจากอินเดียขึ้นมาสู่ดินแดนในภาคพื้นทวีป จึงปรากฏการนับถือศาสนาพราหมณ์ของชาวพื้นเมืองดังเช่น สุพรหมฤาษี แห่งคอยเขางามลุ่มน้ำวัง เป็นตัวอย่างของชาวพื้นเมืองที่กลายตัวตนรับคติจากภายนอก เช่นเดียวกับฤาษีวาสุเทพ แห่งคอยอ้อย หรือคอยสุเทพ แห่งลุ่มน้ำปิง สถานภาพของฤาษีคือ ผู้รู้ท้องถิ่น หรือปัญญาชนที่รับ

ความเจริญจากภายนอก เป็นผู้มิวิสัยทัศน์กว้างขวางกว่าชนพื้นเมืองทั่วไป จึงมีฐานะเป็นผู้นำสังคม ดังนั้น ดำเนินในยุคแรกเริ่มสร้างบ้านแปลงเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือ ในยุคต้น ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 มักกล่าวถึงฤาษีสร้างเมือง เช่น ฤาษีวาสุเทพ สร้างเมืองหริภุญไชย ฤาษีสุพรหมสร้างเมืองเขลางค์นคร

สรุป การเกิดเมืองเขลางค์นคร เป็นผลมาจากการขยายอำนาจของเมืองหริภุญไชยผู้ที่ราบลุ่มน้ำวัง เพื่อสร้างรัฐเครือข่ายทั้งการเมืองและการค้า รวมทั้งวัฒนธรรม ประกอบกับความพร้อมของท้องถิ่นหลายประการ ดังเช่น มีกายภาพที่ตั้งอันเหมาะสม มีจำนวนประชากรมากพอ มีองค์กรในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นพื้นฐาน และมี ผู้นำสังคมที่พร้อมจะก้าวขึ้นสู่สังคมเมือง ซึ่งมีการจัดการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ความซับซ้อน โดยก่อรูปเป็นนครรัฐเขลางค์

ยุคนครรัฐเขลางค์ ระหว่างสร้างเมืองเขลางค์นคร ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 14 รูปแบบเมืองโบราณที่มีผังเมืองเป็นรูปหอยสังข์ (ผังเมืองรุ่น 1) โดยได้รับอิทธิพลจากหริภุญไชย จนกระทั่งถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรล้านนา ในสมัยพญามังราย ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 รวมเวลาของยุคนี้ประมาณ 500 ปี ลักษณะเด่นของยุคนี้คือความเป็นรัฐอิสระที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับรัฐหริภุญไชย

สถานภาพของเมืองเขลางค์นคร เป็นนครรัฐอิสระจากหริภุญไชยเนื่องจากนครรัฐหริภุญไชยมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวในกิจการภายในของเขลางค์ เมืองเขลางค์ได้สร้างความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยมีกษัตริย์ปกครองของตน ซึ่งตำนานกล่าวถึงกษัตริย์องค์แรกคือเจ้าอนันตยศ ราชบุตรองค์เล็กของพระนางจามเทวี เจ้าอนันตยศได้นำพระพุทธรูปศานานิกายหริภุญไชยเข้ามาเผยแพร่ในเขลางค์นคร ทำให้พุทธศาสนามีบทบาทแทนความเชื่อดั้งเดิม หลังจากสิ้นสมัยเจ้าอนันตยศแล้วเรื่องราวของเขลางค์นคร หายไปจากตำนานประมาณ 400 – 500 ปี โดยไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ชินกาล มาลีปกรณ์ เรียบเรียงเมื่อ พุทธศตวรรษที่ 21 กล่าวถึงเหตุการณ์ในเขลางค์นครอีกครั้ง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 ว่า ไทยยะอำมาตย์ ได้ยกกองทัพเขลางค์มายึดครองหริภุญไชยสำเร็จ และตอนท้ายตำนานกล่าวถึง พญาเบิก กษัตริย์แห่งนครรัฐเขลางค์ ให้ความช่วยเหลือแก่พญาธิบา กษัตริย์หริภุญไชย องค์สุดท้าย ทั้งสองร่วมกันทำสงครามกับพญามังราย พญาเบิกสิ้นพระชนม์ในที่รบนครรัฐเขลางค์ จึงถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรล้านนาในพุทธศตวรรษที่ 19 ถือเป็นการสิ้นสุดของยุคนครรัฐเขลางค์

เกี่ยวกับยุคนครรัฐเขลางค์ มีหลักฐานน้อยมาก ตำนานที่ใช้ศึกษาก็เป็นตำนานของฝ่ายลำพูน และเชียงใหม่เช่น จามเทวีวงศ์ มูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีศูนย์กลางของเรื่องอยู่ที่ลำพูนและเชียงใหม่ มีเพียงกล่าวพาดพิงถึงเขลางค์บ้างในส่วนที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนยังไม่พบตำนาน

ท้องถิ่นที่เขียนขึ้นภายในดินแดนเขลางค์ที่กล่าวเกี่ยวกับยุคสมัยนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ลำปางยุค นครรัฐเขลางค์ หรือเมืองเขลางค์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 – 19 จึงมีข้อจำกัดยิ่ง

ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า ในยุคนครรัฐเขลางค์ คงมีการขยายตัวไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ในเขตแอ่ง ลำปางตอนกลาง โดยสร้างเครือข่ายการปกครอง และใช้วิธีการเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐที่ผ่านมา ทางพระพุทธศาสนา ลักษณะของชุมชนคงเป็นหมู่บ้านหรือบ้าน และมีบางส่วนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ซึ่งเรียกว่า เมือง เช่น เมืองตาล เมืองจาง เมืองเมาะ และควรเข้าใจด้วยว่า เมืองในขณะนั้น ไม่ค่อยแตกต่างกับบ้านมากนัก สันนิษฐานเมืองบวรของรัฐเขลางค์นครในขณะนั้น อาจยังไม่ได้ สร้าง “เวียง” ซึ่งเป็นการก่อรูปคันดินคูน้ำล้อมรอบก็ว่าได้ แท้จริงแล้วการสร้างเวียงเป็นศูนย์กลาง ของเมืองนั้น เกิดขึ้นเมื่อชุมชนขยายตัวมาก จำเป็นต้องสร้างป้อมปราการป้องกัน โดย “เวียง” สร้าง กันอย่างแพร่หลายในสมัยยุคล้านนาเจริญรุ่งเรือง ในพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

ประเด็นสุดท้าย ความสำคัญของรัฐเขลางค์นคร หรือสมัยต่อมาคือเมืองนคร ระหว่างกลาง พุทธศตวรรษที่ 19

- ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ช่วงเวลา 500 ปี

ความเป็นเมืองยุทธศาสตร์ด้านใต้ของล้านนา เนื่องจากมีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางคมนาคม เชื่อม กับเมืองต่าง ๆ ในล้านนา ซึ่งต้องผ่านเมืองนครเขลางค์ โดยเฉพาะเป็นเส้นทางสู่นครเชียงใหม่ การ ขยายอำนาจของล้านนาจึงใช้เมืองนครเป็นฐาน ดังพบในสมัยของพญาคำฟู ได้ขยายไปรบเมืองแพร่ ซึ่งพ่ายแพ้ต้องถอยมาที่เมืองนคร

อย่างไรก็ตาม ในสมัยสร้างอาณาจักรล้านนา พ.ศ. 1839 – 1898 การขยายอำนาจส่วนใหญ่สู่ ด้านทิศเหนือของอาณาจักรในเขตรัฐฉาน และสิบสองปันนา จวบจนถึงสมัยอาณาจักรล้านนา เจริญรุ่งเรือง พ.ศ. 1898 – 2068 จึงขยายอำนาจลงทิศใต้ ทำศึกสงครามกับกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะ การขยายอำนาจของพระเจ้าติโลกราช พ.ศ. 1984 – 2030 มีนโยบายขยายอำนาจลงสู่ทางใต้ และทาง ตะวันออก แพร่ น่าน หลวงพระบาง เมืองนครถูกใช้เป็นฐานกองกำลังล้านนา กษัตริย์ล้านนาเลือก แต่งตั้งผู้มีความสามารถด้านการรบเป็นเจ้าเมือง ดังพบเจ้าเมืองนคร เป็นนักรบที่สามารถเช่น หมื่นแก้ว หมื่นหาญแต่ท้อง เชื้อสายของหมื่นดั่ง หรือหมื่น โลกนคร ความสำเร็จจากการขยาย อำนาจถึงเมืองศรีสัตนาแลย เซลียง ภายใต้ความร่วมมือของเจ้าเมืองนคร ทำให้เจ้าเมืองนครได้รับการ ปูนาบ่าเหนืงให้ครองเมืองเซลิ้งด้วย นอกจากทำหน้าที่ช่วยขยายอำนาจแล้ว ยังป้องกันกองทัพจาก กรุงศรีอยุธยา ซึ่งยกทัพมาตีเมืองนครเขลางค์ก่อน แล้วมุ่งเข้าเมืองเชียงใหม่ และจากอันตรายของ ศักดินาได้ ทำให้ฝ่ายล้านนาสร้างป้อมปราการทั้งที่เมืองเดิมและเมืองเขลางค์

ในสมัยพม่าปกครองล้านนา เมืองนครได้รับความบอบช้ำน้อยกว่าเมืองอื่น ๆ เนื่องจากที่ตั้ง อยู่ก่อนมาทางด่านใต้ ซึ่งอยู่ใกล้กับสยาม เมืองนครเป็นที่หลบภัยพม่า มีชาวเมือง (พะเยา งาว ทาง ตอนเหนืออพยพมาอาศัยอยู่ และความเป็นเมืองยุทธศาสตร์ด้านใต้ของล้านนา ทำให้ในช่วง

ประมาณ 40 – 50 ปีสุดท้ายสมัยพม่าปกครองล้านนาในสภาพไร้รัฐ เกิดกลุ่มทางเมืองท้องถิ่น เคลื่อนไหว กระจายตัวเขตเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แพร่ และลำปาง กลุ่มที่เข้มแข็ง และกลายเป็นฐานที่มั่นของการต่อสู้กับพม่าได้คือ กลุ่มลำปาง ซึ่งเคลื่อนไหวอย่างมาก เริ่มจากพระภิกษุ และชาวบ้านในที่สุดกลายเป็นที่มั่นฝ่ายล้านนา ในสมัยฟื้นฟูบ้านเมืองของราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ซึ่งมีที่มาจากเมืองนคร

จากความสำเร็จด้านยุทธศาสตร์ ทำให้เมืองเขลางค์นคร มีการปรับปรุงเมืองโบราณ หลายครั้งในลักษณะเมืองป้อมปราการที่แข็งแรง ดังพบ เมืองโบราณเขลางค์ รุ่งแรกรูปหอยสังข์ มีขนาดใหญ่กว่าเมืองหริภุญไชยและมีการก่อกำแพงด้านทิศเหนือสามชั้น และกำแพงแต่ละด้านสูงใหญ่ นอกจากนั้นเมืองนครลำปาง เวียงใต้ ที่สร้างโดยเจ้าหลวงดวงทิพย์ พ.ศ. 2351 ในยุคฟื้นฟูบ้านเมืองหรือยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าเข้าเมือง ก็มีป้อมแข็งแรง ที่เรียก หออะม็อก มีร่องรอยปรากฏสืบมาจนถึงปัจจุบัน

6. กิจกรรมการเรียนรู้ 4 ชั่วโมง

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูทักทายพร้อมกับสนทนาเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยการถามตอบเช่น

- แม่น้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองลำปางมีแม่น้ำชื่ออะไรบ้าง มีต้นกำเนิดมาจากไหน
- ลำปางเดิมชื่อว่าอะไร ทำไมจึงเปลี่ยนมาเป็นลำปาง

ครูเล่าความเป็นมาของแม่น้ำวังและชุมชนดั้งเดิมที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณแม่น้ำวังแบบคร่าว ๆ เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยใช้คำถามเช่น

- กลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานลุ่มแม่น้ำวังสมัยโบราณคือใคร
- กลุ่มคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำวังมีลักษณะอย่างไร เป็นต้น

ครูให้นักเรียนดูภาพลักษณะทางกายภาพแผนที่เดิมของลำปางในอดีต คันทิน ภูน้ำ มนุษย์ เกาะคา พร้อมทั้งซักถามถึงความรู้เดิมจากการที่ได้ดูภาพไปว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนชาวลำปางในปัจจุบันอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบันหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

ครูเสนอประเด็นคำถามให้นักเรียนได้เรียนรู้ชุมชนลุ่มแม่น้ำวัง

คำถาม

นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้างในแม่น้ำวัง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอเรื่องที่อยากเรียนเขียนไว้บนกระดานประมาณ 7 ประเด็น แล้วให้นักเรียนเลือกเหลือเพียง 5 ประเด็น เช่น

- วังมาจากไหน
- ใครอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำวัง
- วัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำวังสมัยโบราณ
- สภาพสังคมการดำรงชีวิตของชุมชนลุ่มแม่น้ำวัง
- ศิลปกรรมโบราณของชุมชนลุ่มน้ำวัง

นักเรียนนั่งตามกลุ่ม หลังจากนั้นครูกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกันกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน ครูเขียนปัญหาลงบนกระดานและให้นักเรียนจดลง

จากนั้นครูแจกกระดาษทำรายงานและใบงานให้แต่ละกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าตามปัญหาที่เลือก ให้อ่านนักเรียน 1 ชั่วโมง สำหรับรวบรวมข้อมูลทำรายงาน ซึ่งในบัตรงาน จะมีคำถาม และกิจกรรมที่ระบุให้ทำไว้ชัดเจน โดยให้นักเรียนแบ่งงานกันทำ

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

ครูผู้สอนเสนอวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยใช้คำถาม เรืองจากขั้นตั้งชื่อเรื่องหรือกำหนดเรื่องที่จะศึกษา โดยให้แต่ละกลุ่มตั้งชื่อตามประเด็นที่จับฉลากได้ ให้เป็นคำถามหรือหัวข้อ โดยครูใช้คำถามนำ

หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มคาดเดาคำตอบของกลุ่มตัวเองว่าเป็นอย่างไร
ให้นักเรียนหาวิธีที่จะได้คำตอบนักเรียนควรเริ่มต้นจากอะไร

- สอบถาม
- ศึกษาจากตำราเอกสาร
- งานวิจัย

ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และประเมินหลักฐาน

ให้นักเรียนนำเสนอข้อมูลจากการที่ไปศึกษาและประเมินศึกษาที่ศึกษามา

ครูถาม : ในการที่จะตั้งสมมุติฐานนั้นจำเป็นต้องสืบเสาะหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไรนักเรียนช่วยกันสรุปว่า วิธีการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

1. พงศาวดาร
2. หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
3. บทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
4. ศึกษาจากสถานที่จริง

ครูถาม : จากข้อมูลที่นักเรียนบอกมานี้ ข้อมูลใดที่น่าเชื่อถือมากกว่ากัน ระหว่างข้อมูลที่ผู้เรียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เองกับข้อมูลที่ผู้เรียบเรียงหรือเขียนขึ้นภายหลัง

นักเรียนตอบ : ข้อมูลที่ผู้เขียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เอง น่าเชื่อถือกว่า แต่ถ้าหาข้อมูลประเภทนี้ไม่ได้ ก็ใช้ข้อมูลที่ผู้เรียบเรียงเขียนขึ้น

ครูเตรียมหนังสือที่นักเรียนจะต้องใช้ในการค้นคว้าครั้งนี้ ให้นักเรียนในมุมวิชาการ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

จินตนา มัชฌมบุรุษ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ (2537) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว.

ประชาภิจักรจักร พระยา (แหม่ม บุนนาค) (2515) พงศาวดารโยนก (พิมพ์ครั้งที่ 6)
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา

รัตนปัญญาเถระ . ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur ผู้แปล) พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิthur 20 เมษายน 2517.

ศรีศักร วัลติโกดม (2545) ถิ่นนาประเทศ กรุงเทพฯ : พิมณศ พรันตัง เซ็นเตอร์ จำกัด.
ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (2538) ถิ่นนาเมืองเชียงใหม่ ฉบับ เชียงใหม่ 700
ปี เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2537
ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ โรงพิมพ์ดาว.

สงวน โชติสุขรัตน์ (2515) ประชุมถิ่นนาถิ่นนาไทย เล่ม 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
สถาบันวิจัยสังคม (2524) ถิ่นนาพื้นเมืองถิ่นนาเชียงใหม่ เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมโชติ อ่องสกุล (พฤศจิกายน 2545) เวียงกุมกาม : แนวทางอนุรักษ์ วารสารพลเมือง
เหนือ 2 (55) หน้า 24 – 25

สรัสวดี อ่องสกุล (2544) ประวัติศาสตร์ถิ่นนา (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ ๑ อมรินทร์พริน
ตัง แอนด์พับลิชชิง

อุดม รุ่งเรืองศรี (2526) วรรณกรรมถิ่นนา เชียงใหม่ หน่วยส่งเสริมศิลปศึกษาและ
วัฒนธรรมถิ่นนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลังจากนั้นนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยไปชมพิพิธภัณฑ์เมืองลำปางที่ศาลา
กลางหลังเก่าจังหวัดลำปาง และที่เทศบาลเมืองเขลางค์นคร

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน

หลังจากนักเรียนแต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าหาข้อมูลแล้ว ครุณำนักเรียนอภิปรายถึงเกณฑ์ในการ
วัดความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่ามีอะไรบ้าง

ดูแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามาจากแหล่งใด น่าเชื่อถือหรือไม่ เช่นจากพงศาวดาร จดหมายเหตุ
ศิลาจารึก บันทึกคำบอกเล่า หนังสือที่นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาประวัติศาสตร์ น่าจะเป็น
ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่า

ข้อมูลบางชนิดอาจมีข้อเท็จจริงและการตีความหมายของผู้เขียนผสมกัน ดังนั้น ต้อง
พิจารณาให้ละเอียดทดสอบความเชื่อถือได้โดยการพิจารณาข้อมูลจากหลาย ๆ ข้อมูลจากหลาย ๆ
แหล่งว่า สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันอย่างไร

ข้อมูลบางอย่างที่ใหม่กว่าน่าจะเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่า เพราะแสดงว่าได้มีการแก้ไข
ข้อมูลให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

เมื่อครูและนักเรียนได้อภิปรายร่วมกันหน้าชั้นแล้ว นักเรียนทั้งชั้นก็ร่วมกันอภิปรายเพื่อ
วิเคราะห์ข้อมูลนั้นว่า น่าเชื่อถือเพียงใด โดยครูตั้งคำถาม ดังนี้

- นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหลาย ๆ เล่มหรือไม่
- ข้อมูลที่นักเรียนได้รับมานั้น สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนทราบได้อย่างไรว่าข้อมูลนั้น น่าเชื่อถือเพียงใด
- สมาชิกในกลุ่มได้มีการปรึกษาหารือถึงข้อมูลที่ค้นได้หรือไม่

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์

ครูให้นักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม พิจารณาสมมุติฐานที่ตั้งไว้แล้วบอกว่าข้อมูลที่หามาสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ในขั้นนี้นักเรียนต้องค้นพบคำตอบที่ถูกต้องโดยการผสมผสานและสังเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวความคิดเข้าด้วยกัน โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลตามข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อมูล

เมื่อนักเรียนได้ผลสรุปของข้อมูลแล้ว ในขั้นนี้เป็นการนำเสนอความรู้และแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว นักเรียนได้แก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้ค้นคว้าและทำรายงานหน้าชั้น โดยใช้วิธีเขียนรายงาน การรายงาน และแสดงแผนที่ แผนภูมิ ดังนี้

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำรายงาน รายงานที่จัดทำเรียบร้อยแล้ว ให้นำส่งครูตรวจพิจารณาแล้วนำไปติดที่ป้ายนิเทศ
2. ครูให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน ออกมาสรุปผลรายงานหน้าชั้นเรียนโดยการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ใหม่จากประเด็นต่างๆที่กำหนดข้างต้น จากงานกลุ่มของแต่ละกลุ่มที่นำเสนอมา หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนสรุปองค์ความรู้ใหม่ของตนเองด้วยการเขียนบรรยายจากสิ่งที่นำเสนอมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

7. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

- 7.1 แผนที่เมืองลำปางในอดีต
- 7.2 รูปภาพมนุษย์เกคา
- 7.3 ใบงานของแต่ละกลุ่ม
- 7.4 พิธีภัณฑ์ประวัติเมืองลำปาง
- 7.5 หนังสือประวัติศาสตร์

8. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

8.1 วิธีการวัดและประเมินผล

- 8.1.1 ตรวจใบงาน
- 8.1.2 ตรวจรายงาน
- 8.1.3 การนำเสนอ
- 8.1.4 ป้ายนิเทศ
- 8.1.5 สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
- 8.1.6 ตรวจข้อสอบ

8.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล

- 8.2.1 ใบงานที่ 1.1
- 8.2.2 แบบประเมินรายงาน
- 8.2.3 แบบประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่
- 8.2.4 แบบประเมินป้ายนิเทศ
- 8.2.5 แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
- 8.2.6 แบบวัดการคิดรวบยอด

8.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผล

8.3.1 เกณฑ์การวัดและประเมินผลใบงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.2 เกณฑ์การวัดและประเมินรายงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
1 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.3 เกณฑ์การวัดและประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง
นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน	

8.3.4 เกณฑ์การวัดและประเมินปฏินิเทศ

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง
นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน	

8.3.5 เกณฑ์การวัดและประเมินประเมินพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
25 - 30 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
11- 24 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 10 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง
นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน	

8.3.6 การวัดและเกณฑ์การประเมินความคิดรวบยอด

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
20 -25 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
15– 19 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 14 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง
นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน	

ใบงานที่ 1.1

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายและทำรายงานร่วมกัน ตามหัวข้อปัญหาที่เลือก

ปัญหาที่ 1 ชุมชนลุ่มน้ำวังมีที่มาจากไหนและมีลักษณะเป็นอย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงชุมชนลุ่มน้ำวัง
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
3. ทำแผนที่แสดงที่ตั้งเมือง และลักษณะของเมือง
4. เขียนแผ่นชาร์ตผลดีของการสร้างชุมชน

ปัญหาที่ 2 ชุมชนลุ่มน้ำวังในปัจจุบันมีสภาพแตกต่างจากชุมชนลุ่มน้ำวังในอดีตอย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงสภาพของชุมชนลุ่มน้ำวังในอดีตและสภาพของชุมชนลุ่มน้ำวังในปัจจุบัน
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
3. วาดรูปลักษณะเมืองชุมชนลุ่มน้ำวังในอดีตและปัจจุบัน
4. เขียนชาร์ตแสดงข้อเปรียบเทียบสภาพของ ชุมชนลุ่มน้ำวังในอดีตและสภาพของ ชุมชนลุ่มน้ำวัง ในปัจจุบัน

สรุป

1. เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายและได้ข้อสรุปแล้วให้ส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอผลการค้นคว้าหน้าห้องกลุ่มละประมาณ 5 นาที

ใบงานที่ 1.2

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ใหม่ of นักเรียนจากเรื่องที่เรียนมา ไม่เกิน 5 บรรทัด

[illegible]

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เกณฑ์การประเมินสรุปองค์ความรู้ใหม่รายบุคคล

คำสำคัญๆ ที่นักเรียนจะต้องระบุได้ในเรื่องนี้คือ

1. เฉาก้นคร 2. เมืองหอยสังข์ 3. ประตูลา 4. แม่น้ำวัง 5. อพยพ 6. ชุมชน

หมายเหตุ การวัดความคิดรวบยอดรายบุคคล เป็นการแสดงความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา
เรียบเรียงเป็นองค์ความรู้ใหม่ของนักเรียน โดยศึกษากำหนดผลงานเป็น 5 ระดับ

- 5 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 6 คำ
- 4 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 5 คำ
- 3 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 4 คำ
- 2 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 3 คำ
- 1 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 2 คำ

เกณฑ์การประเมินรายงาน

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เป็น ส่วนใหญ่ / เกือบ ทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มา จัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การ ใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลัก วิชาการ และมี แนวคิดแปลก ใหม่และเป็น ระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมี ข้อบกพร่องและ ไม่ มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มา จัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น บางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมิน پایانนิเทศ

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลัก วิชาการ และมี แนวคิดแปลก ใหม่และเป็น ระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมี ข้อบกพร่องและ ไม่ มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มา จัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น บางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้/ ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน
ขั้นรวบรวมข้อมูลต่างๆ ขั้นประเมินค่าข้อมูลหรือหลักฐาน ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขั้น
นำเสนอผลการค้นคว้า
2. การสังเกตการณ์เรียนบันทึกเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างหน้ารายการข้อความตามที่
พบว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมในกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ ในขณะสอน
3. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก นอกเหนือจากรายการข้อความที่กำหนดไว้ในรายการที่
พบเพิ่มเติม และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะลงในช่องบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้
4. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก เครื่องหมาย ✓ แสดงว่าผู้เรียนได้คะแนน 1 คะแนน

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .... เวลา .....
 ชั้น ..... กลุ่มที่ ..... แผนการสอนที่ .....
 ผู้ประเมิน .....

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
1. ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน			
1.1 ระบุ หรือกำหนดประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่ คลุมเครือได้ชัดเจน			
1.2 จำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อน ออกเป็นส่วนย่อย ที่สามารถเข้าใจ			
1.3 จัดองค์ประกอบของประเด็นปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน			
1.4 กำหนดสมมุติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อตกลง เบื้องต้น			
1.5 ตั้งสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานโดยการกำหนด สมมุติฐาน จากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล			
1.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
2. ขึ้นรวบรวมข้อมูล			
2.1 เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาข้อโต้แย้ง			
2.2 จัดระบบข้อมูลโดยแสวงหาแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องการ			
2.3 พิจารณาและตัดสินความขัดแย้งของข้อความและเสนอข้อมูล			
2.4 รวบรวมข้อมูลของปัญหาในประเด็นที่ขัดแย้งกัน			
2.5 จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ			
2.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
3. ขึ้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน			
3.1 เลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ตลอดจนการจัดข้อมูลเป็นระบบระเบียบ			
3.2 การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล			
3.3 จำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้เชื่อถือไม่ได้			
3.4 พิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป			
3.5 วินิจฉัยความน่าเชื่อถือและข้อเท็จจริงของแหล่งข้อมูล			
3.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
4. ขึ้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์			
4.1 สรุปจากข้อที่ให้ไว้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล			
4.2 คิดอย่างมีเหตุผลจากข้อสรุปที่มีอยู่แล้วและสรุปเป็นประเด็นหรือกฎเกณฑ์ได้			
4.3 จำแนกข้อสรุปที่สัมพันธ์กับสถานการณ์และข้อสรุปที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปของสถานการณ์			
4.4 สรุปปัญหาข้อโต้แย้งจากข้อมูลโดยใช้เหตุผล			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
4.5 อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัญหาหรือข้อโต้แย้งและสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้			
4.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
5. ชี้นำเสนอผลการค้นคว้า			
5.1 นำเสนอผลการค้นคว้าได้อย่างชัดเจน			
5.2 วิเคราะห์ผลการค้นคว้าได้ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้			
5.3 อธิบายผลการค้นคว้าประกอบสื่อการเรียนการสอน			
5.4 เสนอผลการค้นคว้าได้ตามลำดับขั้นตอน			
5.5 ผลงานสำเร็จและถูกต้องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้			
5.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

แบบทดสอบวัดความคิดรวบยอด เรื่อง ชุมชนลุ่มน้ำวัง

คำชี้แจง ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเลือกคำตอบโดยเลือกตามลำดับที่คิดว่าคำตอบนั้นถูกต้องที่สุดไปยังถูกต้องน้อยที่สุดลงในกระดาษคำตอบโดยใส่หมายเลขคำตอบ 1-5 เรียงตามลำดับคำตอบที่เลือก

1. การตั้งบ้านเรือนของคนลุ่มน้ำวังสมัยก่อนเกี่ยวข้องกับสิ่งใดมากที่สุด
  - ก. แหล่งน้ำ
  - ข. อาหาร
  - ค. ความเชื่อ
  - ง. ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่
  - จ. เป็นพื้นราบหุบเขา
2. การวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชุมชนลุ่มน้ำวังเพื่อวัตถุประสงค์ใด
  - ก. เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน
  - ข. เพื่อเป็นการให้ความกระจ่างแก่ผู้ศึกษา
  - ค. เพื่อพิจารณาว่าหลักฐานนั้นให้ข้อมูลหรือข้อสนเทศใดบ้าง
  - ง. เป็นเครื่องตัดสินใจในการเลือกศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
  - จ. เพื่อค้นพบหาข้อเท็จจริง
3. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ทำให้นักประวัติศาสตร์เชื่อว่ามีสิ่งมีชีวิตอาศัยและตั้งถิ่นฐานลุ่มแม่น้ำวังคือสิ่งใด
  - ก. ค้นพบมนุษย์โฮโม อีเรกตัส หรือมนุษย์เกคา
  - ข. ค้นพบฟันและเขี้ยวสัตว์โบราณที่ปัจจุบันได้สูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น เสือเขี้ยวดาบ
  - ค. พื้นที่ราบเหมือนแม่เมาะ นอกจากแหล่งโบราณคดีในถ้ำมีร่องรอยการฝังศพของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์
  - ง. พบกลุ่มฟันโฮมินอยด์ Hominoids หรือ ไพรเมท Primate ที่มีร่างกายขนาดใหญ่ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว
  - จ. เครื่องมือหินกะเทาะ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์โฮโม อีเรกตัส

4.การเกิดเมืองเขลางค์นครเป็นผลมาจากการขยายอำนาจของเมืองหริภุญไชยสู่ที่ราบลุ่มน้ำวังเพื่อสร้างรัฐ ประกอบกับความพร้อมของท้องถิ่นหลายประการบ่งบอกความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ก. มีกายภาพที่ตั้งอันเหมาะสม

ข. เมืองค์กรในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขั้นพื้นฐาน

ค. มีการจัดการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ความซับซ้อน

ง. มีกษัตริย์ที่เข้มแข็ง

จ. เส้นทางคมนาคมสะดวก

5.จากข้อสันนิษฐานกลุ่มชนแรกเริ่มในสังคมที่เข้าตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำวังคือกลุ่มคนกลุ่มใดเรียงจากเก่าแก่ที่สุดไปหากลุ่มคนที่มาตั้งถิ่นฐานที่มาช้าที่สุด

ก. โฮโม อีเรคตัส

ข. ไพลสโตซีน

ค. สมัยโฮโลซีน

ง. ยุคนายพราน

จ. ยุคหินเก่า

6. คณะสำรวจคือ ซอเรนเซน นักโบราณคดีชาวเดนมาร์ก ค้นพบเครื่องมือหินกะเทาะ รูปแบบอยู่ในกลุ่มเครื่องมือสับตัด ค้นพบบริเวณใดบ้างในชุมชนลุ่มน้ำวัง เรียงจากอายุการค้นมากไปหาอายุการค้นพบน้อย

ก. อำเภอแม่ทะ

ข. อำเภอแม่เมะ

ค. ทางตอนเหนือของแอ่งลำปาง

ง. ทางตอนกลางของแอ่งลำปาง

จ. ทางตอนใต้ของแอ่งลำปาง

7. แหล่งโบราณคดีชุมชนลุ่มน้ำวังในเขตอำเภอแม่เมะพบแหล่งโบราณคดีหลายแห่งโดยโครงการโบราณคดีภาคเหนือศิลปากรที่ 4 ออกสำรวจพื้นที่แม่เมะ พ.ศ. 2527พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์จำนวน 7 แห่ง จงเรียงลำดับสถานที่พบตามพัฒนาการของเครื่องมือเครื่องใช้

ก. แหล่งถ้ำเสา

ค. บริเวณเทือกเขาคอยผาชีอยู่ทางด้านตะวันออก

จ. ประตู่ผา

ข. ถ้ำผาเกลอบ

ง. ถ้ำไม่มีชื่อ

8. จากการสำรวจลุ่มน้ำวังโดยโครงการโบราณคดีภาคเหนือศิลปากรที่ 4 พ.ศ. 2527 พบลักษณะการทับถมของโบราณวัตถุและกระดูกมนุษย์จำนวนมาก แสดงว่า ถ้ำนี้ใช้เป็นที่ฝังศพ ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย โบราณวัตถุหลายประเภท โดยสันนิษฐานว่าสิ่งต่างๆ ที่ค้นพบประเภทมีอายุที่แตกต่างกันตามช่วงสมัย จึงเรียงลำดับสิ่งที่ค้นพบจากสิ่งที่มีอายุมากไปหาอายุน้อย

ก. เศษภาชนะดินเผามีลายเชือกทาบ

ข. กระดูกและฟันมนุษย์

ค. กระดูกสัตว์มีทั้งเผาไฟและไม่เผาไฟ

ง. ขวานหินขัดไม่มีบ่า

จ. ลูกปัดเปลือกหอย

9. แหล่งโบราณคดีลุ่มน้ำวังในเขตอำเภอแม่ทะ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่ามีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อยู่จริง โดยค้นพบหลักฐานสำคัญสิ่งใด เรียงจากความน่าเชื่อถือมากไปหาน้อย

ก. สะเก็ดหิน Flakes และเศษสะเก็ดหิน Wasted Flakes มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก กระจายบนผิวดินทั่วทั้งเนิน พื้นที่หนึ่งตารางเมตรพบประมาณ 100 ชิ้น

ข. เครื่องมือหิน ประกอบด้วย ขวานกะเทาะ เครื่องมือสะเก็ดหินเป็นสะเก็ดหินรูปกลมรี มีรอยกะเทาะขอบเพื่อใช้งานและเครื่องมือขูด Scrapers

ค. ขวานหินขัด ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า และทรงสามเหลี่ยม ขอบคมมีร่องรอยการใช้งาน

ง. เศษภาชนะดินเผา เนื้อดินหยาบ มีเมล็ดทรายปะปนในเนื้อดินมาก

จ. หินสี

10. การเกิดเมืองเขลางค์นคร นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเกิดจากสาเหตุใดเรียงจากความน่าเชื่อถือมากไปหาน้อย

ก. การขยายอำนาจของเมืองหริภุญไชยสู่ที่ราบลุ่มน้ำวัง

ข. มีกายภาพที่ตั้งอันเหมาะสม มีจำนวนประชากรมากพอ

ค. มีองค์กรในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นพื้นฐานและมีผู้นำสังคมที่พร้อมจะก้าวขึ้นสู่สังคมเมือง

ง. ความเข้มแข็งของชนชั้นผู้ปกครอง

จ. ประชากรต้องการความอยู่รอดจึงรวมตัวกันเป็นชุมชน

เฉลยแบบทดสอบวัดความคิดรวบยอด เรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง

ข้อ	ถ้าตอบข้อ ก คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ข คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ค คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ง คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ จ คะแนนที่ได้
ข้อ 1	4	2	1	3	5
ข้อ 2	1	3	4	2	5
ข้อ 3	4	3	2	1	5
ข้อ 4	5	4	3	2	1
ข้อ 5	1	3	4	2	5
ข้อ 6	4	3	2	1	5
ข้อ 7	5	4	3	2	1
ข้อ 8	2	3	4	5	1
ข้อ 9	5	3	1	2	4
ข้อ 10	4	2	1	3	5

บันทึกผลหลังการสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สอน
(.....)
...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

เรื่อง พัฒนาการเมืองวิเชตนคร

ผู้สอน นายชัยวุฒิ นามะภูณ

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. ผลการเรียนรู้

1. มีความรู้ความเข้าใจ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนพอสังเขปและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อท้องถิ่นในปัจจุบัน

3. สาระสำคัญ

เจ้าพญาคำลือเป็นกษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับวิเชตนคร ทั้งด้านศาสนา เศรษฐกิจ ทำให้ทำให้ประชาชนในเมืองวิเชตนครเคารพและเชื่อฟังในการบริหาร บ้านเมืองซึ่งนำความสุขมาสู่ประชาชน

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

- อธิบายประวัติความเป็นมาของเมืองวิเชตนครได้
- บอกผลดีของการสร้างวิเชตนครที่มีต่อบ้านเมืองเขลางค์นครได้

ด้านทักษะกระบวนการ (P)

- เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของเมืองวิเชตนครในอดีตกับปัจจุบันได้

ด้านคุณลักษณะ (A)

- เห็นประโยชน์และความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5. สารการเรียนรู้

1. ประวัติความเป็นมาเมืองวิเชตนคร
2. ลักษณะการตั้งที่อยู่อาศัย
3. ลักษณะทางกายภาพ
4. การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของเมืองวิเชตนคร

เนื้อเรื่อง

พัฒนาการเมืองวิเชตนคร (แจ้ห่ม)

ในอดีตล้านนาไทย ครั้งพ่อขุนจอมธรรมประกาศสร้างอาณาจักรพะเยา เมื่อปี พ.ศ. 1639 พ่อขุนจอมธรรมเป็นปฐมวงศ์พะเยาได้รวบรวมหัวเมืองขึ้น ต่อจากอาณาจักรพะเยา เรียกว่า พันนามิเมืองอยู่ขอบขันขัติมา 36 พันนา ได้โปรดให้ขุนทรหุลานมาครองเมืองแจ้ห่ม ซึ่งเป็นหัวเมืองพันนาลูกหลาน (ศิลาจารึกรูปหินเสมาสร้างวัดป่าบาง จารึกด้วยอักษรล้านช้างของอำเภอวังเหนือ เรียกเมือง แจ้ห่มว่า แซ่ห่ม) แต่ไม่ปรากฏชื่อผู้ครองเมืองแจ้ห่มในสมัยนั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 1801 ในขณะที่พ่อขุนงำเมืองพะเยา ในอันดับที่ 12 ของราชวงศ์พะเยา ได้ส่งพญาคำแดงผู้ราชบุตรมาครองเมืองแจ้ห่มในฐานะพระยุพราช ต่อมาปี พ.ศ. 1861 พญาคำแดงได้ไปครองเมืองพะเยาในอันดับที่ 13 ของราชวงศ์พะเยา ส่วนพญาคำลือผู้ราชบุตรของพญาคำแดงได้สวรรคตแล้ว พญาคำลือจึงจากเมืองแจ้ห่มไปครองเมืองพะเยา ในอันดับราชวงศ์ที่ 14 เมื่อปี 1881

ในปี พ.ศ. 1871 เจ้าแสนภูเมืองเชียงใหม่ในราชวงศ์มังราย เบื่อหน่ายจากการแย่งชิงราชบัลลังก์จากเจ้าขุนเครือ เจ้าเมืองผู้เป็นอา จึงได้ปลีกตัวไปสร้างเมืองใหม่คือ เมืองเชียงแสน ในขณะที่ครองเมืองเชียงแสนได้กรีธาทัพมารบเมืองวัง เมืองแจ้ห่ม ในการรบครั้งนั้นเจ้าพ่อพญาคำลือเสียชีวิตทรงคู่มารมีถึง 2 เชือก คือ เจ้าคำน้อยและเจ้าคำเต้า เมื่อเสร็จสิ้นสงครามจึงเมืองเจ้าพญาคำลือ จึงสร้างวัดและสถูปบรรจุอัฐิเจ้าศรีระของช้างทรงทั้งสองขึ้น ที่อำเภอแจ้ห่ม เรียกว่า วัดคูเต้า และวัดคูเต้าคำน้อย

ในปี พ.ศ. 1881 ขณะที่เจ้าพ่อพญาคำลือได้ครองเมืองพะเยาแทนพญาคำแดงผู้เป็นราชบิดาที่สวรรคตพวกเงี้ยวตั้งตนเป็นใหญ่ในดินแดนภาคเหนือ โดยมีเจ้าคำฟูเจ้าเมืองเชียงแสนผู้เป็นราชบุตรเจ้าแสนภู คบคิดกับพญากางน่านยกทัพมาตีขนาบเมืองใหญ่น้อยได้แผ่อำนาจมาถึงพะเยา

เจ้าพ่อพญา คำลือ จึงยกทัพเข้าปราบปรามโดยมีเจ้านายเหนือมาร่วมรบในครั้งนี้นี้ด้วย อาทิเช่น ท้าวพญาวัง (อำเภอ วังเหนือ) เมืองล้านช้าง เวียงพิงค์เขลางค์นคร เวียงโกศัย (เมืองแพร่) พิษณุโลก อุดรดิตถ์ เมืองพิชัย เป็นต้น รบกันนานถึง 2 เดือน จึงได้ชัยชนะในที่สุด พวกเจียวต้องถอยร่นกลับไปแคว้นสิบสองปันนา กาลต่อมาศึกพม่ากับเชียงใหม่ได้อุบัติขึ้นอีก พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองสขมภูมินครินทร์ (คือ แจ้ฮ่อน เมืองปาน และห้างฉัตร ในปัจจุบัน) เมืองนี้จึงตกเป็นของเมืองพม่านานถึง 10 ปี พม่าได้ยกทัพมาตีเอาเมืองวิเชตนคร ซึ่งเป็นหัวเมืองเมืองสขมภูมินครินทร์ แต่ไม่สามารถตีเอาเมืองนี้ไปได้ ทั้งนี้เพราะพระปรีชาสามารถของเจ้าพ่อพญาคำลือ ที่ต่อสู้รักษาเมืองไว้อย่างแข็งขัน ต่อมาเจ้าพ่อพญาคำลือได้ร่วมกับเจ้าเมืองฝ่ายเหนือยกทัพไปตีกองทัพพม่าจนแตกกระเจายถอยร่นกลับไป จึงได้ชิงเอาเมืองสขมภูมินครินทร์คืนมาได้

ในชีวิตเจ้าพ่อพญาคำลือ ต้องรบเพื่อปกป้องเมืองให้พ้นจากการแย่งชิงอิทธิพลเข้าศึก ข้ามรบกับด้วยความกล้ากล้าสุดชีวิต ข้ามสงบกี้ปกครองบ้านเมืองอนาประชาราษฎร์ด้วยความสงบสุข ปกครองด้วยความรักความเมตตาทั้งยังใส่ใจในธรรมยิ่งนัก ได้ทะนุบำรุงวัดอารามหลายแห่ง โดยเฉพาะวัดอักษะชัยคีรี ที่ประดิษฐานพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์และเจ้าพ่อพญาคำลือ จึงเป็นที่รักบูชาของชาวบ้านเจ้าหม่คุดเจ้าพ่อ

เมืองแจ้หม่มเป็นเมืองสมัย เมืองแรกมีนามว่า วิเชตนคร เนื่องจากเจ้าอาทิตตราช กษัตริย์ในวงศ์จามเทวี ได้พาไพร่พลสามหมื่นคนมาสร้างเมืองในวิเชตนคร และสร้างวัดอักษะชัยคีรี ชิกะวันตก สามหมื่น (หนองเงือก) ส่วนเมืองแจ้หม่มนั้นสร้างโดย พ่อขุนจอมธรรม ปฐมวงศ์ของเมืองพะเยา บริเวณเมืองอยู่ระหว่างที่ว่าการอำเภอแจ้หม่ม (หลังเดิม) และสถานีตำรวจภูธรอำเภอแจ้หม่ม (บริเวณบ้านปงหอ) ท่านผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าสืบกันมาว่า สมัยหนึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดา ได้เสด็จโปรดเวไนยสัตว์ ลุถึงภูเขาลูกหนึ่ง อันมีนามในปัจจุบันว่า “ดอยพระบาท” ได้ทรงทราบว่ามียักษ์ตนหนึ่งนามว่า “อาพาวิ” อาศัยสิงสถิตอยู่ ณ ดอยอักษะชัยคีรี มีสันดานอันจะหยั่งถึงซึ่งพระไตร สรรคมณ แต่เป็นด้วยความหลงผิดจึงประพฤดิชั่ว ทำบาปหยาบช้า เบียดเบียนชีวิตมนุษย์และสัตว์ จับกินเป็นอาหารอยู่เป็นเนืองนิตย์ พระองค์ทรงเมตตา คิดจะทรมานให้อาพาวิ ยักษ์ละพยศร้ายเลิกกระทำการอันเป็นบาปนั้นเสียพระองค์จึงเสด็จมายังดอยอักษะชัยคีรี ณ สำนักแห่งยักษ์อาพาวิ ทรงกระทำการประลองฤทธิ์ทรมานอาพาวิ โดยธรรมวิธีประการต่างๆ จนในที่สุดยักษ์ อาพาวิ ได้ยอมแพ้ต่อพระองค์ได้กระทำสักการะขอมอยู่ในพุทธโอวาทและพยศและสันดานร้ายลงเสียได้โดยสิ้นเชิง มีความเลื่อมใสและศรัทธาในบุญฤทธิ์ และคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กระทำการอธิฐานขอถึง ซึ่งพระไตรสรณคมน์ เป็นที่พึ่งแห่งชีวิตต่อไป เมื่อได้รับศีลห้าจากองค์พระบรมศาสดาแล้วมีดวงจิต อันผ่องแผ้ว สุขสงบอยู่ด้วยกระแสพระอมฤตธรรมประกอบด้วยเมตตาจิต ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ใดอีกต่อไป

ขณะที่พระบรมศาสดาประทับปราศรัยอภายิการอยู่ ณ คอยอักโขชัยคีรีนั้น บรรดาพระสาวก ที่อยู่ทิศต่าง ๆ ได้ทราบข่าวต่างพากันมาเฝ้าพระบรมศาสดาเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถจะเข้าไปถึงพระพุทธเจ้า ณ ที่คอยอักโขชัยได้ เพราะความกลัวภัยอาพาธ จึงพากันยั้งยังอยู่ ณ ที่คอยอีกลูกหนึ่งเบื้องใต้ลงมา ไม่ไกลนัก ณ ที่แห่งนั้นต่อมาได้ชื่อว่า “คอยกู่เต้า” (เต้า – คั่ง) ปัจจุบันได้ชื่อว่า วัดกู่เต้าวนาราม หมู่ที่ 4 บ้านสวนดอกคำ

กาลต่อมา ณ ชนบทแห่งนั้นได้วิวัฒนาการมาเป็นชุมชนใหญ่ มีความเจริญรุ่งเรืองตามกาลสมัย อุดมด้วยการเกษตรกรรมและการพาณิชย์กรรม ได้นามว่า เมืองแจ้ห่ม ตามคำพระพุทธองค์พยากรณ์มีตลาด ร้านค้า ตั้งเรียงรายจากบริเวณที่ตั้งเมืองออกไปทางทิศเหนือปรากฏว่าหลักฐานในปัจจุบันมีวัดเก่าแก่แต่โบราณอยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองขึ้นไป ประมาณหนึ่งกิโลเมตรเศษ มีชื่อมาแต่เดิมว่า “วัดผ้าขาวห้วยกาต” นั้นแสดงว่าวัดนี้ตั้งอยู่ห้วยตลาดทิศเหนือนั่นเอง ปัจจุบันได้ชื่อว่า วัดผ้าขาว หมู่ที่ 3 บ้านใหม่ผ้าขาว

ณ บริเวณที่เป็นตัวเมืองอันเป็นที่ตั้งคุ้มหลวง ที่ประทับของเจ้าผู้ครองเมืองแจ้ห่ม เรียงรายแน่นขนัดอยู่ด้วยบ้านเรือนน้อยใหญ่ อันเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาวงศาคนชาติของท่านผู้เป็นเจ้าเมืองพร้อมทั้งผู้ใกล้ชิดเป็นอันมาก เป็นบริเวณกว้างใหญ่อาศัยอยู่กันมาด้วยความผาสุกตลอดระยะเวลายาวนานมาเป็นเวลาเท่าใดไม่ปรากฏ ถึงสมัยหนึ่ง อันมีเจ้านายผู้ปกครองเมืองแจ้ห่มมีนามว่า “เจ้าพญาคำลือ” เป็นเจ้าเมืองมีเจ้าสุคใจ เป็นแม่ศรีเมือง (ภรรยาเจ้าเมือง) และยังมีเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นพี่น้องกันกับพญาคำลือ 3 ท่าน คือ เจ้าอำพอง, เจ้ากาบคำ และเจ้าผาคราง ได้ปกครองเมืองแจ้ห่มอยู่เป็นสุขสงบมาจนถึงในปีหนึ่ง ถึงฤดูเทศกาลปีใหม่ อันมีประเพณีรดน้ำคำหัวท่านผู้เฒ่า ผู้แก่เป็นประจำปีได้เวียนมาถึงอีกครั้ง ชาวเมืองได้ฟันไป ทำดั่งที่เคย เมื่อพิธีรดน้ำคำหัว ท่านผู้เฒ่า ณ ทำน้ำหน้าเมืองแจ้ห่มกันตามประเพณีการรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่นหัวกันเป็นที่สนุกสนานสำราญใจเสร็จแล้วต่างก็พากันกลับสู่เหย้าเรือนตน ขณะนั้นเองได้มีผู้ไปพบ “ไข” ประหลาดฟองหนึ่งประดิษฐานอยู่ ณ ริมหนองน้ำใหญ่ใกล้บริเวณนั้นมีลักษณะใหญ่โตผิดไปจากไขอื่น ๆ บรรดาที่เคยได้พบเห็นมาเมื่อต่างได้พิจารณากันอย่างถ้วนถี่แล้ว คนทั้งหลายก็ลงความเห็นว่าเป็น “ไขเงือกวิเศษ” และคิดว่าถ้าหากผู้ใดได้รับประทานไขวิเศษนี้แล้ว จะต้องเป็นผู้ที่โชคดีมีความสุขความเจริญ ด้วยประการทั้งปวง จึงนำไขวิเศษนั้นมาสู่เรือน และได้จัดการทอดไขนั้นทันที พลันอัศจรรย์ก็เกิดขึ้น เพราะปรากฏว่าไข ที่ทอด

นั้นได้ฟูขึ้นมากอย่างประหลาดจนเต็มล้นภาชนะ แม้จะได้ตวงออกใส่ภาชนะอื่นที่มีขนาดใหญ่เท่าใด ไข่ก็ยังคงฟูขึ้นจนเต็มล้นอยู่นั่นเอง เมื่อเป็นดังนั้นจึงได้ตัดแบ่งออกแจกจ่ายแบ่งปันกันรับประทานทั่วทั้งเมืองจนอิมเมกษมสันต์โดยทั่วกัน แต่ยังมีหญิงหม้ายคนหนึ่งเป็นที่รังเกียจของคนทั้งหลาย เขาจึงให้ไข่ทอดที่เหลือเดนจากผู้อื่นแก่หญิงนั้นจะเป็นเหตุอันใดไม่ปรากฏ หญิงหม้ายไม่รับประทานไข่เหลือเดนนั้นและได้เททิ้งเสีย

วันรุ่งขึ้น ได้มีชายหนึ่งผู้หนึ่งผิวพรรณงดงาม แต่งกายเรียบร้อยเป็นสง่าท่องเที่ยวสัญจรมาในเมือง ได้ขึ้นขอน้ำรับประทานตามบ้านในเมืองทั่วทุกเรือน ครั้นมาถึงบ้านของหญิงหม้าย เมื่อได้ขึ้นมาขอน้ำรับประทานแล้ว ได้กล่าวกับหญิงหม้ายว่า ทุกบ้าน ทุกเรือน ในเมืองนี้เขาผ่านมาได้กลั่นควาไข่เจือกทุกบ้าน แต่ที่บ้านของนางนี้ เขาไม่ได้กลั่นควาไข่นั้นเลย แม่นางมิได้รับประทานไข่เจือกทอดกับเขาด้วยดอกหรือหญิงหม้ายตอบว่านางมิได้กินไข่เจือกทอดนั้นเขาเอามาให้เหมือนกันแต่เธอได้เททิ้งไปเสียแล้ว ชายหนุ่ม จึงบอกกับหญิงหม้ายว่า ในคืนวันนี้ถ้าหากเกิดมีลมมีฝนรุนแรงก็ขอให้แม่นางจงไปอาศัยอยู่เสียบนต้นไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งชายหนุ่ม ได้ชี้หมายบอกให้ว่าจะไม่มีอันตรายใด ๆ ว่าแล้ว ชายหนุ่มแปลกหน้าก็ลาจากไปครั้นเวลาค่ำวันนั้นเองท้องฟ้าก็เริ่มวิปริตบังเกิดลมพายุปั่นป่วน พัดกระโชกม ทุกสารทิศยิ่งดึกก็ยิ่งทวีความรุนแรง ยิ่งขึ้นเป็นลำดับท้องฟ้ามืดทมิฬ ฟ้าแลบแปลบปลาบอย่างน่าสะพรึงกลัว ในไม่ช้าฝนก็ตกซัดสามตามสายลมรุนแรงหนักขึ้นจนกลายเป็น เทกระหน่ำ อสุนิบาตฟาดเปรี้ยง ๆ ลงมาติด ๆ กันครั้งแล้วครั้งเล่า จนแผ่นดินสะเทือน พายุยิ่งพัดโหมรุนแรงหนักทวียิ่งขึ้น ทุกขณะ ต้นไม้ใหญ่่น้อยเหลือกำลังจะต้านทานแรงพายุ ที่โหมกระหน่ำเข้ามา อย่างบ้าคลั่งหักโค่นล้มระเนระนาดล้มฟาดทับถมถายกองอาคารบ้านเรือนเริ่มทรุดล้มราบพังพินาศ ย่อยยับเป็นผงคลีกระจายกระเจิง ขณะนั้นท่ามกลางความวิฤตการณ์อันน่าสะพรึงกลัว ชาวเมืองทั้งหลายตกอยู่ในความประหวั่นพรั่นพรึงสยองขวัญแทบหัวใจจะแตกทำลายเป็น เลี่ยง ๆ เจ้าอำพอง และเจ้ากาบคำได้พิจารณา เห็นว่าถ้าขึ้นอยู่ต่อไปคงจะต้องประสบอันตรายอย่างใหญ่หลวงไม่พ้นไป จึงต่างก็ขึ้นม้าควบหนีออกจากเมือง มุ่งหน้าไปสู่ตอยสูงด้านทิศอุดรพ่ายโดยด่วน และอีกทางหนึ่งคือ เจ้าแม่สุดใจ แม่ศรีเมืองแห่ง เจ้าพ่อพญาคำลือ ก็พิจารณาเห็นอันตราย ได้จับม้าควบขับหนีรุดออกจากเมืองมุ่งหน้าออกทางทิศบูรพาแล้วเลี้ยววกขึ้นทางทิศเหนือต่อไป

วิฤตการณ์โหด ได้ทวีความรุนแรงหนักขึ้นทุกขณะ แผ่ขยายกว้างออกไปปกคลุมทั่วบริเวณ เบื้องนภาอากาศฟ้าคำรณคำรามอย่างดุเดือด ฝนเทลงมาอย่างหนักราวกับกระแสน้ำไหลบ่าจากสรวงสวรรค์ น้ำเจ็นนองท่วมท้นอย่างรวดเร็ว และแล้วนาทิจึงมาถึงมหาลอกาวินาศก็มาถึงในบัดดล บังเกิดเสียงกึกก้องกัมปนาทแผ่นดินสะเทือนยวบยาบ อสุนิบาตฟาดกระหน่ำซ้ำซ้อนลงมาอีก สนั่นหวั่นไหว สะท้านสะเทือนเลื่อนลั่นไปทั้งแผ่นดินพลาถเมืองแจ้ห่ม ก็เขยื้อนเคลื่อนไหวทรุดยวบถล่มลงสู่ใต้พื้นธรณีในทันทีที่กระแสน้ำนองล้นปรีก็หรีไหลลงท่วมท้นรอย

ถล่มที่จมหายจนท่วมมิดไม่เหลือซากและพื้นผาแห่ง
คอยสูงอันเป็นส่วนที่รองรับของม้าของ“เจ้าแม่
สุดใจ” ที่กำลังขับม้าควบนีภ้อยู่ ก็ได้ทรุดถล่มม
ลงได้ธรณิมิดหายไปในเวลาเดียวกัน

เป็นอันว่าชาวเมืองแจ้ห่ม ที่รับประทานไข่

เงือกประหลาดมีอันต้องร่วมกัน รับเคราะห์กรรม อันหนักในครั้งนี้อย่างไม่มีผู้ใดจะ
หลีกเลี่ยงได้ รุ่งอรุณของวันใหม่ท้องฟ้าโปร่งลมและฝนสงบนิ่งแน่อากาศแจ่มใส เงา
วิฤตติการณ์ไม่ปรากฏร่องรอยเหลืออยู่ บรรดาอากาศเงียบสงบสดชื่นเขา วังเวงและ
เยือกเย็น คงมีแต่น้ำที่ท่วมนองอยู่เต็มทั่วบริเวณเมืองแจ้ห่ม ซึ่งเมื่อวันวานยังคับคั่งด้วยบ้านเรือน
และตลาดค้าไปด้วยผู้คนพลเมืองสัญจรไปมาเพื่อดำรงอยู่แห่งชีวิต ชั่วดวงอาทิตย์ลับฟ้าไป
มื่อหนึ่ง บัดนี้คงเหลือแต่น้ำเจิ่งนองอยู่เต็มแผ่นดิน และซากต้นไม้ที่หักโค่นทับถมกันกองอยู่แทนที่
หญิงหม้าย ผู้ไม่ได้รับประทานไข่เงือกทอด ได้อาศัยต้นไม้ที่ขยahnุ่มแปลกหน้าจื๋บอวกไว้ได้รอดชีวิตอยู่เป็นสุขสืบมา

บริเวณที่เมืองแจ้ห่มได้ถล่มลงไปนั้น ได้แก่บริเวณอันกว้างขวางที่ชาวบ้านรู้จัก และ
เรียกชื่อในขณะนั้นว่า “หนองเงือก” (ที่ได้ไข่เงือก) หนองใหม่ , หนองกกหลวง , หนองบัวและบึง
หล่ม (บึงหล่ม) นั่นเอง บริเวณอันกว้างใหญ่เหล่านี้ ในปัจจุบันบางแห่งก็ตื่นเงินขึ้นมา
ชาวบ้านใช้เป็นที่ทำนาได้บ้างแล้วเป็นส่วนมาก บ้างก็ยังคงเป็นหล่มอยู่ โดยเฉพาะ บึงหล่ม
ในส่วนที่เป็นใจกลางนั้นยังปรากฏว่าเป็นหล่มลึกอยู่มาก มีผู้พบหลุมใหญ่ เอาไม้ไผ่
ลำยาว ๆ ทั้งลำแหล่ลงไปจนมิดก็ยังไม่ถึงก้นบึงอยู่ตรงหน้าวัดอักษะศิริ พอดี
สถานที่ เจ้าอำพอง และเจ้ากาบคำ พร้อมด้วยม้าคู่ชีพที่ออกจากเมืองไปถล่มลง
สิ้นชีพทั้งสองท่านบนคอยลูกหนึ่งทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเป็นหลุมใหญ่
ลึกปรากฏอยู่ในปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “คอยปู่ยักษ์” ทางที่เจ้าแม่ พร้อมด้วยม้าคู่ชีพ
ทรุดถล่มลงจนเสียชีวิตนั้นปรากฏร่องรอยทางที่เจ้าแม่ จี๋ม้าผ่านตำบลหนึ่งทางทิศตะวันออก
ณตำบลนั้นในปัจจุบันเรียกว่า “บ้านส่องลี” และสถานที่ “เจ้าแม่” พร้อมด้วยม้าคู่ชีพ
ทรุดถล่มลงจนเสียชีวิตนั้นปรากฏร่องรอยในปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “ร่องสุดใจ”
อยู่เหนือวัดผาแดงหลวงขึ้นไปเล็กน้อย

ในปัจจุบันปรากฏมีศาลของ เจ้าพ่อ
พญาคำลือ เจ้าเมืองแจ้ห่มในครั้งกระนั้นสถิตย์
อยู่ ณ ในบริเวณหลังสถานีตำรวจจรอำเภ
แจ้ห่ม เป็นที่สักการะบูชากราบไหว้ของ
ประชาชนชาวแจ้ห่มทั่วไป และปรากฏมีศาล
ของท่าน เจ้าผาคราง สถิตย์อยู่ ณ กลางทุ่ง บ้าน
ใหม่ผ้าขาว หมู่ที่ 3 ตำบล วิเชตนคร เป็นที่
สักการะกราบไหว้ของชาวบ้านในแถบ

ใกล้เคียงอยู่ในปัจจุบันเช่นเดียวกัน ส่วนบนยอดคอยอกโขชัยคีรี อันเป็นสถานที่พระบรมศาสดาได้
เสด็จปาฏิหาริย์มาทรงโปรดอาพาธวิชัย ต่อมาได้มีพุทธศาสนิกชน สร้างวัดและได้สร้าง
พระพุทธรูปประทับยืนอยู่บนคอยอกแห่งนั้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ และระลึกถึงพระองค์ท่านไว้เป็นที่
สักการะบูชากันสืบมาถึงทุกวันนี้ ปรากฏว่าเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่โบราณและเป็นพระพุทธรูปขนาด
ใหญ่องค์หนึ่ง คือ มีความสูงถึง 5 วา 2 สอก นับว่าเป็นปูชนียวัตถุ ที่สำคัญยิ่งของชาวแจ้ห่มอีก
อย่างหนึ่งด้วย เมื่อกล่าวถึงพระพุทธรูปก็อยากจะกล่าวอีกสักนิดว่า แจ้ห่มนอกจากจะมีพระยืนวัด
อ็อกโขชัยคีรีองค์ที่กล่าวมาแล้วนั้น ชาวแจ้ห่มยังมีพระพุทธรูปชั้นเพชรน้ำเอกอยู่ในครอบครองอีก
อย่างหนึ่งด้วย นั่นคือ พระพุทธรูปสมัย เชียงแสนรุ่นสิงห์ 1 ขนาดหน้าตักกว้าง 18 นิ้ว สถิตย์อยู่
ณ วัดศรีหลวง ตำบลแจ้ห่ม ท่านผู้ใดที่เป็นพุทธศัลปะนิยม หากได้ไปชมแล้วท่านจะไม่ผิดหวังเป็น
อันขาด สมัยต่อมาเมื่อมีเจ้าผู้ครองนครลำปาง ทางเจ้าผู้ครองนครได้ตั้งให้ญาติวงศ์ มาประจำอยู่
เมืองแจ้ห่ม คอยดูแลเก็บส่วย ต่าง ๆ ส่งเข้าไปถวายเจ้าผู้ครองนครทุกปีเช่น ส่วย เหมียง จี๊ฝิ่ง ฯลฯ
เป็นต้น และเมื่อพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ประกาศใช้บังคับ ก็ได้มีการตั้งเมือง แจ้
ห่ม เป็นอำเภอแจ้ห่ม และได้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอแจ้ห่ม หลังแรกขึ้น ณ สถานที่ที่เป็นบ้านป่าแดด
ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า หนองม่วงขอ นั่นเองและมีนายเป้า (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นนายอำเภอคนแรก
สมัยนั้นชาวบ้านเรียกที่ว่าการอำเภอว่าศาลอำเภอ เรียกนายอำเภอว่า จ้าวอำเภอ

อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาคำลือ

คำขวัญอำเภอแจ้ห่ม

“พญาลือคู่บ้าน
เงาพระธาตุลือเลื่อง

มะขามหวานคู่เมือง
เมืองน้ำปู้ดี”

6. กิจกรรมการเรียนรู้ 4 ชั่วโมง จ้่นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูเปิดวิดีโอทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวอำเภอแจ้ห่ม และ เพลงเที่ยวแจ้ห่ม ให้นักเรียนฟังและ
นำภาพอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาคำลือ ให้นักเรียนดูพร้อมทั้งซักถามถึงความรู้เดิมจากการที่ได้ดูภาพ
และวิดีโอทัศน์ไปว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไรมีความสำคัญกับคนแจ้ห่มอย่างไรเป็นต้น

ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน

แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ครูซักถามเกี่ยวกับความรู้เดิม ของนักเรียนเกี่ยวกับเมืองวิเชตนคร เพื่อร่วมกันกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน โดยเขียนบนกระดานครูพร้อมทั้งให้นักเรียนจดลงสมุดงาน

1. เมืองวิเชตนครชื่อนี้มาจากไหนและมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. เมืองวิเชตนคร ในปัจจุบันมีสภาพแตกต่างจากเมืองวิเชตนครในอดีตอย่างไร

จากนั้นครูแจกกระดาษทำรายงานและใบงาน ให้แต่ละกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าตามปัญหาที่เลือก ให้เวลานักเรียน 1 ชั่วโมง สำหรับรวบรวมข้อมูลรายงาน ซึ่งในใบงานจะมีคำถามและกิจกรรมที่ระบุให้ทำไว้ชัดเจน โดยให้นักเรียนแบ่งงานกันทำ

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

ครูถาม : ในการที่จะตั้งสมมุติฐานนั้น จำเป็นต้องสืบเสาะหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไร

นักเรียนช่วยกันสรุปว่า วิธีการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

1. พงสาวดาร
2. หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
3. บทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
4. ศึกษาจากสถานที่จริง เช่น คันน้ำ คูดิน

ครูถาม : จากข้อมูลที่นักเรียนบอกมานี้ ข้อมูลใดที่น่าเชื่อถือมากกว่ากันระหว่างข้อมูลจากผู้เรียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เองกับข้อมูลจากผู้เรียบเรียงหรือเขียนขึ้นภายหลัง

นักเรียนตอบ : ข้อมูลที่ผู้เรียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เอง น่าเชื่อถือกว่าแต่ถ้าหาข้อมูลประเภทนี้ไม่ได้ก็ใช้ข้อมูลจากผู้เรียบเรียงเขียนขึ้น

ครูเตรียมหนังสือที่นักเรียนจะต้องใช้ในการค้นคว้าครั้งนี้ ให้นักเรียนในมุมวิชาการ ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

จินตนา มัชฌมบุรุษ , อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ . (2537) . ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว.

ประชากิจกรจักร , พะเยา (แหม่ม บุนนาค) (2515). พงสาวดาร โยนก (พิมพ์ครั้งที่ 6) .

กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา

รัตนปัญญาเถระ, ชินกาลมาลีปกรณ์. (ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ผู้แปล) . พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร 20 เมษายน 2517 ,

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ . (2538) ตำนานพื้นเมือง
เชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เชียงใหม่เมือง

สงวน โชติสุขรัตน์ (2515) ประชุมตำนานล้านนาไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอ
เดียนสโตร์

สถาบันวิจัยสังคม (2524) ตำนานพื้นเมืองล้านนาเชียงใหม่ . เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมโชติ อ๋องสกุล (พฤศจิกายน 2545) เวียงเจ็ดลิน : หนึ่งในแหล่งโบราณคดีเชิงดอยสุเทพ
ฯ วารสารพลเมืองเหนือ . 2 (55) . หน้า 24 – 25

สรัสวดี อ๋องสกุล . (2544) ประวัติศาสตร์ล้านนา พิมพ์ครั้งที่ 3 : กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้น
ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

อุดม รุ่งเรืองศรี (2526). วรรณกรรมล้านนา. เชียงใหม่ : หน่วยส่งเสริมศิลปศึกษาและ
วัฒนธรรม ล้านนาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน

หลังจากนักเรียนแต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าหาข้อมูลแล้ว ครูนำนักเรียนอภิปรายถึงเกณฑ์ในการ
วัดความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่ามีอะไรบ้าง

ดูแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามาจากแหล่งใด น่าเชื่อถือหรือไม่ เช่น จากพงศาวดารจดหมายเหตุ
ศิลาจารึก บันทึกคำบอกเล่า หนังสือที่นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาประวัติศาสตร์ น่าจะเป็น
ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่า

ข้อมูลบางชนิดอาจมีข้อเท็จจริงและการตีความหมายของผู้เขียนผสมกัน ดังนั้น ต้อง
พิจารณาให้ละเอียด ทดสอบความเชื่อถือได้โดยการพิจารณาข้อมูลจากหลาย ๆ ข้อมูลจากหลาย ๆ
แหล่งว่า สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันอย่างไร

ข้อมูลบางอย่างที่ใหม่กว่าน่าจะเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่า เพราะแสดงว่าได้มีการแก้ไข
ข้อมูลให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

เมื่อครูตั้งคำถาม ถาถามนักเรียนแต่ละกลุ่ม โดยเขียนคำถามบนกระดาน ดังนี้

- นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหลาย ๆ เล่มหรือไม่
- ข้อมูลที่นักเรียนได้รับมานั้น สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนทราบได้อย่างไรว่าข้อมูลนั้น น่าเชื่อถือเพียงใด
- สมาชิกในกลุ่มได้มีการปรึกษารื้อกันถึงข้อมูลที่ค้นได้หรือไม่

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันในกลุ่มแล้วเขียนลงในกระดาษรายงาน

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์

ครูให้นักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม พิจารณาสมมุติฐานที่ตั้งไว้แล้วบอกว่าข้อมูลที่หามาสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ในขั้นนี้นักเรียนต้องค้นพบคำตอบที่ถูกต้องโดยการผสมผสานและสังเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวความคิดเข้าด้วยกัน โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลตามข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า

เมื่อนักเรียนได้ผลสรุปของข้อมูลแล้ว ในขั้นนี้เป็นการนำเสนอความรู้และแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว นักเรียนได้แก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้อีกและทำรายงานหน้าชั้น โดยใช้วิธีเขียนรายงาน การรายงาน และแสดงแผนที่ แผนภูมิ ดังนี้

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำรายงาน รายงานที่จัดทำเรียบร้อยแล้วให้นำส่งครูตรวจพิจารณาแล้วนำไปติดที่ป้ายนิเทศ
2. ครูให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน ออกมาสรุปผลรายงานหน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ครูซักถามเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการกำเนิดเมืองวิเชตนคร ผลดีของการสร้าง เมืองวิเชตนครรวมทั้งสภาพของเมืองวิเชตนครทั้งอดีตและปัจจุบันจากนั้น ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สรุปบทพวนเกี่ยวกับเมืองวิเชตนคร โดยการซักถามและครูแสดงแผนภูมิประวัติ เมืองวิเชตนคร หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนสรุปองค์ความรู้ใหม่ของตนเองด้วยการเขียนบรรยายจากสิ่งที่นำเสนอมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

7. สื่อการเรียนการสอน

- 7.1 วิดีทัศน์ วีดิทัศน์ และ เพลงเที๋ยวแจ้ห่ม
- 7.2 รูปภาพเจ้าพ่อพญาคำลือ
- 7.3 ใบงานของแต่ละกลุ่ม
- 7.4 แผนภูมิประวัติเมืองวิเชตนคร
- 7.5 หนังสือประวัติศาสตร์

8. การวัดผลและประเมินผล

8.1 วิธีการวัดและประเมินผล

- 8.1.1 ตรวจใบงาน
- 8.1.2 ตรวจรายงาน
- 8.1.3 การนำเสนอ
- 8.1.4 ป้ายนิเทศ
- 8.1.5 สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
- 8.1.6 ตรวจข้อสอบ

8.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล

- 8.2.1 ใบงานที่ 2.1 2.2
- 8.2.2 แบบประเมินรายงาน
- 8.2.3 แบบประเมินการนำเสนอ
- 8.2.4 แบบประเมินป้ายนิเทศ
- 8.2.5 แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
- 8.2.6 แบบวัดการกิดรวบยอด

8.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผล

- 8.3.1 เกณฑ์การวัดและประเมินผลใบงาน

ช่วงคะแนน

- 8-10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)
- 5-7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)
- 0 - 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ระดับคุณภาพ

ดี
พอใช้

ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.2 เกณฑ์การวัดและประเมินรายงาน

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

8-10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

5-7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0-4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.3 เกณฑ์การวัดและประเมินการนำเสนอ

ช่วงคะแนน

ระดับการปฏิบัติ

17-20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

13-16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0-12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.4 เกณฑ์การวัดและประเมินป้ายนิเทศ

ช่วงคะแนน

ระดับการปฏิบัติ

17-20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

13-16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0-12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.5 เกณฑ์การวัดและประเมินประเมินพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

25-30 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

11-24 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0-10 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.6 การวัดและเกณฑ์การประเมินความคิดรวบยอด

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

20-25 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

15-19 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0-14 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

ใบงานที่ 2.1

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายและทำรายงานร่วมกัน ตามหัวข้อปัญหาที่เลือก

ปัญหาที่ 1 เมืองวิเชตนครชื่อนี้มาจากไหนและมีลักษณะเป็นอย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงเมืองวิเชตนคร
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องเมืองวิเชตนคร โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
3. ทำแผนที่แสดงที่ตั้งเมืองวิเชตนคร และลักษณะของเมืองวิเชตนคร
4. เขียนแผนผังหรือผลดีของการสร้างเมืองวิเชตนคร

ปัญหาที่ 2 เมืองวิเชตนครในปัจจุบันมีสภาพแตกต่างจากเมืองวิเชตนคร อย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงสภาพของเมืองวิเชตนคร ในอดีตและสภาพของเมืองวิเชตนครในปัจจุบัน
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องเมืองวิเชตนคร โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์แต่ละขั้นตอน
3. วาดรูปลักษณะเมืองวิเชตนครในอดีตและปัจจุบัน
4. เขียนชาร์ตแสดงข้อเปรียบเทียบสภาพของเมืองวิเชตนคร ในอดีตและสภาพของเมืองวิเชตนครในปัจจุบัน

สรุป

2. เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายและได้ข้อสรุปแล้วให้ส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอผลการค้นคว้าหน้าห้องกลุ่มละประมาณ 5 นาที

ใบงานที่ 1.2

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ใหม่ of นักเรียนจากเรื่องที่เรียนมา ไม่เกิน 5 บรรทัด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เกณฑ์การประเมินสรุปองค์ความรู้ใหม่รายบุคคล

คำสำคัญๆ ที่นักเรียนจะต้องระบุได้ในเรื่องนี้คือ

1. เมืองวิเชตนคร
2. เจ้าพ่อพญาคำลือ
3. ตำนาน
4. แม่น้ำวัง
5. คอยคู่เต้า
6. คอยปู่ยักษ์

หมายเหตุ การวัดความคิดรวบยอดรายบุคคล เป็นการแสดงความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาเรียบเรียง

เป็นองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียนโดยศึกษากำหนดผลงานเป็น 5 ระดับ

- 5 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ อย่างน้อย 6 คำ
- 4 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ อย่างน้อย 5 คำ
- 3 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ อย่างน้อย 4 คำ
- 2 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ อย่างน้อย 3 คำ
- 1 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ อย่างน้อย 2 คำ

เกณฑ์การประเมินรายงาน

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เป็น ส่วนใหญ่ / เกือบ ทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานได้ถูกต้อง ครบถ้วน ทุก ประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้/ ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้/ ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การ ใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมินการนำเสนอ

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุกข้อ/ ทุกประเด็นสมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่/ เกือบทุก ประเด็น	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ บางข้อ/ บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทันตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่ กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จ ช้ากว่าวันที่ กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด เกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้องตามหลัก วิชาการ และมีแนวคิดแปลก ใหม่และเป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ ยังไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลัก วิชาการ แต่ยัง ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมี ข้อบกพร่อง และ ไม่มี แนวคิด แปลก ใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น บางประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ไม่ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้/ ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้/ ศึกษา	ผลงาน บางส่วนเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้/ ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบ เรียบร้อย ไม่ สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่ สวยงาม ไม่ สะดวกต่อการ ใช้/ ศึกษา

เกณฑ์การประเมิน پایانนิเทศ

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ ทุกข้อ / ทุก ประเด็นสมบูรณ์	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตาม หลักวิชาการ แต่ ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานได้ถูกต้อง ครบถ้วน ทุก ประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่ สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน ขั้นรวบรวมข้อมูลต่างๆ ขั้นประเมินค่าข้อมูลหรือหลักฐาน ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า
2. การสังเกตการณ์เรียนบันทึกเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างหน้ารายการข้อความตามที่พบว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมในกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ ในขณะสอน
3. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก นอกเหนือจากรายการข้อความที่กำหนดไว้ในรายการที่พบเพิ่มเติม และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะลงในช่องบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้
4. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก เครื่องหมาย ✓ แสดงว่าผู้เรียนได้คะแนน 1 คะแนน

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .... เวลา .....

ชั้น ..... กลุ่มที่ ..... แผนการสอนที่ .....

ผู้ประเมิน .....

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
1. ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน			
1.1 ระบุ หรือกำหนดประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือได้ชัดเจน			
1.2 จำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อนออกเป็นส่วนย่อยที่สามารถเข้าใจ			
1.3 จัดองค์ประกอบของประเด็นปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน			
1.4 กำหนดสมมุติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้น			
1.5 ตั้งสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล			
1.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
2. ขึ้นรวบรวมข้อมูล			
2.1 เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาข้อโต้แย้ง			
2.2 จัดระบบข้อมูลโดยแสวงหาแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องการ			
2.3 พิจารณาและตัดสินความขัดแย้งของข้อความและเสนอข้อมูล			
2.4 รวบรวมข้อมูลของปัญหาในประเด็นที่ขัดแย้งกัน			
2.5 จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ			
2.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
3. ขึ้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน			
3.1 เลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ตลอดจนการจัดข้อมูลเป็นระบบระเบียบ			
3.2 การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล			
3.3 จำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้			
3.4 พิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป			
3.5 วินิจฉัยความน่าเชื่อถือและข้อเท็จจริงของแหล่งข้อมูล			
3.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
4. ขึ้นวิเคราะห์ดีและความและสังเคราะห์			
4.1 สรุปจากข้อที่ให้ไว้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล			
4.2 คิดอย่างมีเหตุผลจากข้อสรุปที่มีอยู่แล้วและสรุปเป็นประเด็นหรือกฎเกณฑ์ได้			
4.3 จำแนกข้อสรุปที่สัมพันธ์กับสถานการณ์และข้อสรุปที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปของสถานการณ์			
4.4 สรุปปัญหาข้อโต้แย้งจากข้อมูลโดยใช้เหตุผล			
4.5 อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัญหาหรือข้อโต้แย้งและสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
4.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
5. ชี้นำเสนอผลการค้นคว้า			
5.1 นำเสนอผลการค้นคว้าได้อย่างชัดเจน			
5.2 วิเคราะห์ผลการค้นคว้าได้ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้			
5.3 อธิบายผลการค้นคว้าประกอบสื่อการเรียนการสอน			
5.4 เสนอผลการค้นคว้าได้ตามลำดับขั้นตอน			
5.5 ผลงานสำเร็จและถูกต้องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้			
5.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

แบบทดสอบวัดความคิดรวบยอด เรื่อง พัฒนาการเมืองวิเชตนคร

คำชี้แจง ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเลือกคำตอบโดยเลือกตามลำดับคำตอบนั้นถูกต้องที่สุดไปยังถูกต้องน้อยที่สุดลงในกระดาษคำตอบโดยใส่หมายเลขคำตอบ 1-5 เรียงตามลำดับคำตอบที่เลือก

1. ศิลปจารีกรูปหินเสมาสร้างวัดป่าบาง จารึกด้วยอักษรล้านช้างที่กล่าวถึงประวัติเมืองวิเชตนครหรือแจ้ห่มค้นพบที่จังหวัดใดที่นักประวัติศาสตร์ว่าเกี่ยวข้องกับอำเภอแจ้ห่มปัจจุบัน โดยเรียงลำดับจากอายุทางประวัติศาสตร์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

ก. เชียงราย

ข. เชียงใหม่

ค. ลำปาง

ง. ลำพูน

จ. แพร่

2. ตามประวัติแล้วกษัตริย์พระองค์ใดเคยปกครองครองเมืองวิเชตนครหรือแจ้ห่มมาบ้างโดยเรียงจากก่อนไปหาหลัง

ก. พ่อขุนงำ

ข. พญาคำแดง

ค. พญาคำลือ

ง. เจ้าขุนเครี

จ. ท้าวพญาวัง

3. การสู้รบระหว่างพม่ากับเชียงใหม่ได้เกิดขึ้น พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองสขมภูมินครินทร์ คำว่าสขมภูมินครินทร์ ปัจจุบันหมายถึงพื้นที่ใด

ก. เมืองวิเชตนคร

ข. อำเภอเมืองปาน

ค. แจ้ซ้อน

ง. อำเภอห้างฉัตร

จ. จังหวัดลำปาง

4.กษัตริย์ที่ปกครองเมืองวิเชตนครได้สร้างโบราณสถานโบราณวัตถุใดบ้างโดยเรียงจากลำดับการสร้าง

ก. วัดอักษิณขันธ์

ข. หอนางเจือก

ค. วัดผาแดงหลวง

ง. ที่ว่าการอำเภอแจ้ห่มหลังเก่า

จ. วัดจองคำ

5.ตามตำนานแจ้ห่มเมืองล่มเกิดจากสาเหตุใด

ก. การทำผิดประเพณี

ข. คนรับประทานไข่เจือกประหลาด

ค. น้ำท่วมครั้งใหญ่

ง. เกิดอหิวาตกโรค

จ. การไม่เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

6.วิวัฒนาการมาเป็นชุมชนของเมืองวิเชตนครคือสิ่งใด

ก. มีการสร้างโบราณสถาน

ข. พบภาพเขียนสีที่คดยผาเขียว

ค. ภาพวัดและเจดีย์เก่าที่วัดใหม่ผ้าขาว

ง. พบรอยคูคลองเก่าบริเวณวัดเจดีย์หลวง

จ. กู่เก่าที่บ้านฮ้องลิ

7. ตามตำนานยักษ์อาพาวิ มีหลักฐานปรากฏอยู่ที่ใด

ก. วัดกู่เต้าวนาราม หมู่ที่ 4 บ้านสวนดอกคำ

ข. วัดผาแดงหลวง

ค. วัดเจดีย์หลวง

ง. วัดอักษิณขันธ์

จ. วัดศรีหลวง

8. ตามตำนานแจ้ห่มเมืองลุ่มหรือวิเชตนครนั้นหลักฐานที่พบและน่าเชื่อถือเรียงจากมากไปหาน้อย

ก. เกิดบึงหนองขนาดใหญ่ทางทิศตะวันตกของเมืองวิเชตนคร

ข. เกิดคอยลูกหนึ่งทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเป็นหลุมใหญ่ลึกปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ชาวบ้านเรียกว่า“คอยปู่ยักษ์”

ค. เกิดชุมชนขึ้นมาปัจจุบันคือบ้านบ้านฮ้องลิ้

ง. วัดผาแดงหลวง

จ. เกิดวัดผาแดงหลวง

9. แหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุใดในเมืองวิเชตนครที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงปฐมภูมิได้

ก. อักโขชัยคีรี

ข. คอยพระบาท”

ค. ภาพเขียนสีคอยผาเขียว

ง. ภาพเขียนสีวัดเจดีย์หลวง

จ. กู่บ้านฮ้องลิ้

10. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนลุ่มน้ำวังประเภทใดที่ได้รับความน่าเชื่อถือมากที่สุด

ก. หลักฐานปฐมภูมิที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้

ข. หลักฐานปฐมภูมิที่เป็นลายลักษณ์อักษร

ค. หลักฐานวัตถุภูมิที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้

ง. หลักฐานวัตถุภูมิที่เป็นลายลักษณ์อักษร

จ. หลักฐานวัตถุภูมิที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้และเป็นลายลักษณ์อักษร

เฉลยแบบทดสอบวัดความคิดรวบยอดเรื่อง พัฒนาการเมืองวิเซนคร

ข้อ	ถ้าตอบข้อ ก คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ข คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ค คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ง คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ จ คะแนนที่ได้
ข้อ 1	4	2	1	3	5
ข้อ 2	1	3	4	2	5
ข้อ 3	4	3	2	1	5
ข้อ 4	5	4	3	2	1
ข้อ 5	1	3	4	2	5
ข้อ 6	4	3	2	1	5
ข้อ 7	5	4	3	2	1
ข้อ 8	2	3	4	5	1
ข้อ 9	5	3	1	2	4
ข้อ 10	4	2	1	3	5

บันทึกผลหลังการสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สอน
(.....)
...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

เรื่อง อารยธรรมยุคโบราณของแฉะหม

ผู้สอน นายชัยวุฒิ นามะภูณ

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. ผลการเรียนรู้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปกรรมภาพเขียนสีคดยผาเขียนและแหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น

3. สาระสำคัญ

แหล่งโบราณคดีผาเขียนช้าง เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้ถึงที่มา การตั้งถิ่นฐาน อารยธรรมยุคโบราณของแฉะหม โดยผ่านภาพเขียนสี

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

- อธิบายประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานและการอารยธรรมยุคโบราณของแฉะหมได้
- บอกที่มาและความสำคัญของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ในลำปางเชิงประวัติศาสตร์ได้

ด้านทักษะกระบวนการ (P)

- กระบวนการกลุ่ม
- กระบวนการมีส่วนร่วม
- การอภิปราย

ด้านคุณลักษณะ (A)

- เห็นประโยชน์และความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- มีความรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

5. สารการเรียนรู้

- 1.การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แจ้ห่ม
- 2.อารยธรรมยุคโบราณของแจ้ห่ม

เนื้อหา

แหล่งโบราณคดีในเขตอำเภอแจ้ห่ม : ภาพเขียนสี

แหล่งโบราณคดีที่พบอยู่ในเขตบ้านแม่ปิ่น หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม สภาพของแหล่งเป็นคอยหินปูนขนาดกลาง ซึ่งปักกะโล่ง สูงประมาณ 585 เมตร คอยแห่งนี้ มีถ้ำและเพิงผา 8 แห่ง ได้รับการสำรวจและพบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวน 3 แห่ง

แหล่งโบราณคดีผาเยียมช้าง พบภาพเขียนสีที่เพิงผาด้วยสีแดง เขียนบุคคลสองคนที่สื่อให้เห็นว่าบุคคลทั้งสองกำลังชวนกันไปล่าสัตว์ บุคคลแรกอยู่ซ้ายมือของภาพ กำลังเดินก้าวขา แขนสองข้างกางออกจากลำตัว บุคคลที่สองอยู่ด้านทิศใต้ของบุคคลแรก ในท่ากำลังเคลื่อนไหว โดยก้าวเท้าซ้าย แขนขวากางออกจากลำตัว แขนซ้ายชูขึ้นในมือถือธนู หน้าไม้ บุคคลนี้สวมผ้ามีลักษณะประดับเป็นชายผ้ายาวจากส่วนเอวทิ้งมาด้านหลัง ลักษณะการทึงชายผ้านี้ คล้ายกับภาพเขียนสีที่ประตูลำดู่ กลุ่ม 1 ภาพคนถือไม้เท้า แสดงว่า กลุ่มชนเหล่านี้ อยู่ร่วมสมัยกัน นอกจากพบภาพเขียนสีแล้ว บริเวณโบราณคดีแห่งนี้ ยังพบเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียว จำนวน 1 ชิ้น

แหล่งโบราณคดีถ้ำเก่าเคาะ อยู่ห่างจากแหล่งโบราณคดีผาเยียมช้างทางด้านใต้ประมาณ 200 เมตร บริเวณผนังถ้ำ สูงกว่าพื้นดินประมาณ 3 เมตร มีภาพเขียนสีแดงเป็นลายเส้นรูปทรงเรขาคณิต ที่ไม่ทราบความหมาย รูปลักษณะ ขนาดประมาณ 70 x 50 เซนติเมตร จากการสำรวจเบื้องต้น พบเครื่องมือหินประเภทขวานหินขัด 4 ชิ้น และก้อนหิน 1 ชิ้น และพบเศษภาชนะดินเผาจำนวนมาก ทั้งแบบลายเชือกทาบในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และเศษภาชนะเคลือบสีเขียว ที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

แหล่งโบราณคดีถ้ำไม้ไผ่ อยู่ห่างจากแหล่งโบราณคดีถ้ำเก่าเคาะ ไปทางใต้ประมาณ 300 เมตร จากการสำรวจพบ โกลนขวานหินขัด 1 ชิ้น และเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาลายเชือกทาบสมัยก่อนประวัติศาสตร์จำนวนมาก

แหล่งโบราณคดีคอยปักกะโล่ง เป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ สมัยสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีการดำรงชีวิตล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์ และเพาะปลูก อาศัยอยู่ตามที่ราบริมน้ำ โดยสร้างที่อยู่อาศัยจากวัสดุธรรมชาติ ส่วนถ้ำและเพิงผาน่าจะใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราว และบางแห่งอาจเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ตามที่กล่าวมา แสดงว่า มีการขยายตัวของสังคม ในยุคเกษตรกรรม เกิดเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ และชนกลุ่มขนาดเล็ก ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายตัวทั่วไป ปรากฏอยู่ตามที่ราบและเชิงเขา สันนิษฐานว่า กลุ่มชนน่าจะมีจำนวนไม่น้อย มิใช่มีแต่ในเขตอำเภอแม่เมะ แม่ทะและ แจ้ห่มเท่านั้น แต่เนื่องจากการศึกษาและสำรวจทางโบราณคดียังไม่กว้างขวางพอ จึงเป็นข้อจำกัด หากมีการศึกษาสำรวจอย่างจริงจังย่อมช่วยเกิดความชัดเจนมากกว่านี้ ยุคโลหะในแอ่งลำปาง ยุคโลหะในที่นี้ผู้เขียนถือเป็นช่วงหนึ่งของสังคมเกษตรกรรม โดยอยู่ในช่วงปลายของสังคมเกษตรกรรม ซึ่งกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในลักษณะการเปลี่ยนผ่าน จากกลุ่มชนในสังคมระดับหมู่บ้านเกษตรกรรม ที่ประกอบด้วยกลุ่มชนต่าง ๆ ได้พัฒนาเป็นสังคมเมือง (Urban Society) ในช่วงปลายของสมัยก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องกับสมัยประวัติศาสตร์ สภาพสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแบ่งเป็นชนชั้นชัดเจน ในยุคนี้มีพัฒนาการทางเทคโนโลยี พบว่า มีการใช้โลหะ โดยเฉพาะสำริดได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องประดับ โดยพบว่า ในระยะแรกมีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และพัฒนาการต่อมาเป็นรูปแบบที่ซับซ้อนและประณีต สวยงามมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม หลังจากรู้จักใช้สำริดแล้ว เครื่องมือหินขัดซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีบทบาทในชีวิตประจำวัน ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสารพัดประโยชน์ เช่น ตัดต้นไม้ เหลาไม้ ขุดดิน แล่ และฉีดยาเนื้อสัตว์ เป็นต้น กลับกลายเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรม และความเชื่อในเวลาต่อมา ซึ่งมักฝังขวานหินขัดพร้อมผู้เสียชีวิต นับว่าเครื่องมือ ขวานหินขัดเป็นพัฒนาการสุดท้ายของเครื่องมือหิน

หลักฐานทางโบราณคดีของยุคโลหะในประเทศไทยส่วนใหญ่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ในส่วนภาคเหนือมีน้อยมาก ยุคสำริดพบร่องรอยที่แหล่งโบราณคดีวนอุทยานออบหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีการใช้สำริดทำเป็นเครื่องประดับประเภทกำไล โดยพบในหลุมฝังศพ ซึ่งฝังพร้อมกับภาชนะ ดินเผา กำไลเปลือกหอย และลูกปัดเปลือกหอยและลูกปัดหินคาร์เนเลียน สายนต์ ไพรชาญจิตร นักโบราณคดีผูุ้ดค้นสันนิษฐานมีอายุประมาณ 3,500 – 2,500 ปีมาแล้ว ส่วนแหล่งโบราณคดีที่พบการใช้เหล็กได้แก่ แหล่งโบราณคดี บ้านยางทองใต้ ตำบลสันปูเลย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในหลุมฝังศพ มีเครื่องประกอบศพได้แก่ กำไลสำริด กำไลหินไบฮอกเหล็กเครื่องมือรูปเสียม และภาชนะดินเผาประเภทหม้อก้นกลมลายเชือกทาบและสามผิวเรียบ เป็นภาชนะที่ทำสีแดงใช้สำหรับพิธีศพ แหล่งโบราณคดีบ้านสันป่าคำ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบไบฮอกเหล็กเป็นเครื่องประกอบในหลุมศพ โดยฝังร่วมกับสิ่งของเครื่องใช้ อื่น ๆ และแหล่งโบราณคดีบ้านวังไฮ ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นแหล่งฝังศพขนาดใหญ่ ในยุคเหล็กพบเครื่องมือเหล็ก มีด ดาบ หอก ฝังร่วมกับเครื่องใช้หลายประเภท สะเก็ดหิน เครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ เครื่องประดับประเภท กำไลสำริด ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหินคาร์เนเลียน วิชาชีพ ดันกิตติกรนักโบราณคดี ผู้ศึกษาและขุดหลุมทดสอบ ให้ความเห็นว่า ชุมชนแห่งนี้

เป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ของชนพื้นเมืองมีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ต่อมาได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทมิฬซึ่งขยายตัวเข้ามาภายหลัง ดังนั้นในหลุมฝังศพจึงมีร่องรอยของความสืบเนื่องที่เริ่มคลี่คลายมาเป็นสังคมเมือง

แหล่งโบราณคดี จอมปิง ในเขตลำปาง พบร่องรอยของยุคโลหะประเภทสำริด ที่บ้านจอมปิง อำเภอกะคา ที่อยู่ทางทิศใต้ลงมาวัดระยะทางอากาศประมาณ 5 – 6 กิโลเมตร สภาพชุมชนมีพื้นที่ราบกว้างขวางเป็นชุมชนใหญ่ มีวัดพระธาตุจอมปิงเป็นศูนย์กลางชุมชน และตั้งอยู่ตรงเส้นทางผ่านจากทางเหนือ ลงมาด้านใต้ ตามลำน้ำวัง คาดว่า บริเวณนี้ในสมัยสำริดคงเป็นชุมชนใหญ่ และแหล่งโบราณคดีที่พบเป็นสุสานฝังศพของชุมชน ตำแหน่งที่พบทั้งด้านหน้าของวัด และด้านใต้ของวัด คาดว่า พื้นที่ในวัดและอาณาบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่อยู่ใกล้วัดทั้งหมดเป็นแหล่งโบราณคดีจอมปิงของมนุษย์ในยุคสำริด การพบแหล่งโบราณคดีนี้ เป็นการขุดพบโดยบังเอิญโดยชาวบ้าน ราว พ.ศ. 2527 – 2528 ทองดี ปิงใจ นักวิชาการในพื้นที่ได้เขียนรายงานการพบแหล่งโบราณคดีบ้านจอมปิงลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น “ไทยลานนา” อย่างไรก็ดีตาม แม้พบหลักฐานน่าสนใจ แต่แหล่งนี้ก็ไม่ได้มีการขุดทดสอบตามหลักวิชาการด้านโบราณคดี หากได้รับการขุดค้นทางโบราณคดีแล้ว คาดว่าจะทำให้เรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ของลำปางชัดเจนมากขึ้น

จากรายงานเบื้องต้น และโบราณวัตถุที่ชาวบ้านมอบให้แก่พิพิธภัณฑวัดพระธาตุจอมปิง พบว่า แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ เป็นหลุมศพของมนุษย์ยุคโลหะก่อนหน้าการเกิดสังคมเมือง มีการฝังศพพร้อมกับเครื่องมือเครื่องใช้ประกอบศพ โบราณวัตถุที่พบภาชนะดินเผา ฝังที่ส่วนศีรษะและปลายเท้า ลูกปัดหินสี กำไลหิน กำไลแขนสำริดทรงกระบอก และห่วงคานหามสำริด พิจารณาจากรูปแบบของกำไลสำริดทรงกระบอก เป็นงานที่ประณีตมาก มีลักษณะคล้ายกับที่พบในแหล่งบ้านวังไฮ สันนิษฐาน มีอายุราว 1,500 ปีมาแล้ว ชุมชนทั้งสองอาจอยู่ในสมัยเดียวกันและมีความสัมพันธ์กัน

อย่างไรก็ตาม สันนิษฐานว่า แหล่งโบราณคดีจอมปิง คงไม่ใช่แหล่งผลิตเครื่องประดับและเครื่องใช้สำริด น่าจะนำเข้ามาจากแหล่งผลิต ซึ่งต้องศึกษาต่อไป แต่การนำสิ่งของจากดินแดนอื่นเข้ามา แสดงให้เห็นมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของและสังคมในยุคนี้ คงมีแหล่งผลิตที่อาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ถลุงโลหะทองแดง ผลิตสำริด และผลิตขวานหินขัด

การศึกษาทางโบราณคดีพบว่า พัฒนาการทางเทคโนโลยี จากการผลิตสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยสำริด ต่อมาจึงค้นพบการใช้โลหะเหล็ก ซึ่งนำมาผลิตเป็นมีด ดาบ หอก ฝอล ไถนา ทำให้สามารถผลิตอาหารเพิ่มขึ้น และชุมชนขยายตัว ในกรณีลำปาง ยังไม่พบ “วัตถุ” ในแหล่งโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่า มีการใช้เหล็กเกิดขึ้นแล้ว แต่ต้องยอมรับว่า การศึกษาแหล่งโบราณคดีในลำปางมีจำนวนน้อยมาก อาจทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงจากยุคสำริดสู่ยุคเหล็กได้อย่างชัดเจน แต่การพบการใช้ลูกปัดหินสี ในแหล่งโบราณคดีบ้านจอมปิง และการใช้กำไลสำริดเป็นเครื่องประดับ

อาจจะท่อนว่า ชุมชนแห่งนี้อยู่ในวัฒนธรรมเหล็กก็เป็นได้ เนื่องจากในยุคเหล็ก นิยมทำเครื่องประดับสำริด โดยไม่พบการทำสำริดเป็นอาวุธ

หลักฐานทางโบราณคดีตามที่กล่าวมา แสดงว่า ชุมชนดั้งเดิมในแอ่งลำปางก่อนรัฐเขลางค์นคร มีพัฒนาการมายาวนาน เมื่อถึงยุคโลหะตอนปลายต่อเนื่องกับสมัยประวัติศาสตร์ หรือ สมัยก่อนรูปสังคมเมือง เกิดเป็นรัฐเขลางค์นคร ในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ได้มีสังคมระดับหมู่บ้านกระจายตัวอยู่ตามแอ่งที่ราบระหว่างหุบเขา ใหญ่น้อยต่าง ๆ ในเขตลุ่มน้ำวังและน้ำสาขาพอสมควร ซึ่งมีขณะนั้นคงไม่สามารถสร้างเมือง “เขลางค์นคร” ได้ สังคมหมู่บ้านต่าง ๆ ในแต่ละแห่งน่าจะมีความปกครองตนเอง ในลักษณะอิสระต่อกัน ซึ่งอาจมีทั้งหมู่บ้านขนาดใหญ่และขนาดเล็กที่ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร กลุ่มชนระดับหมู่บ้านนี้ คงมีการแบ่งคนในชุมชนเป็นสองพวกคือชั้นปกครอง หรือ หัวหน้าชุมชน และผู้ถูกปกครอง คือสามัญชน หรือไพร่ หลักฐานทางโบราณคดีแหล่งจอมปิง บ่งชี้ว่า หลุมฝังศพที่มีเครื่องประกอบศพประเภทกำไลสำริด และลูกปัดหินสี น่าจะเป็นบุคคลสำคัญหรือในแหล่งประติมากรรม ภาพเขียนสีภาพหลุมฝังศพ ซึ่งมีเสาหินปักอยู่ เป็นเครื่องหมายของบุคคลสำคัญเช่นเดียวกัน ความหลากหลายของคติการฝังศพอาจมีนัยยะถึงมิติเวลา และความหลากหลายของกลุ่มชนด้วย

ลักษณะของหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่เนิน ส่วนพื้นที่ทำเกษตรกรรมอยู่บนที่ลุ่มต่ำกว่า และมีลำน้ำผ่านอาจรู้จักทำนาดำ ที่มีการทำคันนาทดน้ำ และการทำเหมืองฝาย ส่วนที่อยู่อาศัยคงสร้างแบบเรือนยกพื้นสูง มีพื้นที่ได้ถูกใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการเลี้ยงสัตว์ สันนิษฐานในยุคโลหะตอนปลายต่อเนื่องกับสมัยประวัติศาสตร์คงมีการเคลื่อนย้ายจากชุมชน ซึ่งเคยอยู่พื้นที่ลุ่มน้ำสาขาน้ำวังลงมาสู่บริเวณที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำวังมากขึ้น ในด้านความเชื่อนับถือความเชื่อดั้งเดิม มีคติการทำพิธีกรรมฝังศพ และมีความเชื่อพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สิ่งสถิตบรรพชน ซึ่งพัฒนาต่อมาภายหลังเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาแทนที่ “พระธาตุ” จึงสถาปนาไว้บนพื้นที่สูง

กลุ่มชนพื้นเมือง หลักฐานทางโบราณคดี ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เข้าใจว่า กลุ่มคนดั้งเดิมผู้เป็นเจ้าของแหล่งโบราณคดี คงจะวิวัฒน์เป็นคนพื้นเมืองในเวลาต่อมา คนพื้นเมืองดั้งเดิมในเขตล้านนาเป็นกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก กลุ่มย่อยมอญ – เขมร ซึ่งมีสาขาย่อยหลายสาขาครอบคลุมทั้งละว้า ลัวะ มอญ ขมุ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่ขยายให้ชัดเจนขึ้นคือ คำานาน ซึ่งพบคำานานในล้านนามักกล่าวถึงชนพื้นเมือง ที่คำานานเรียก “ลัวะ” โดยหมายรวมปนกันทั้งละว้า และลัวะ “ลัวะ” จึงมีความหมายถึงคนที่อยู่ในภาคเหนือมาก่อน ลัวะ เป็นชนเผ่าโบราณ ในกลุ่มตระกูลภาษามอญ – เขมร กระจายตัวอยู่ในเขตหุบเขาตอนบนของภาคพื้นที่ทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบที่ภาคเหนือของไทย และพบที่เชียงตุง เมืองยอง ในฐานะชนพื้นเมืองก่อนที่จะชนกลุ่มอื่นจะเข้ามา เนื่องจากภาพของลัวะ ได้รับการวางไว้ในลักษณะชนเก่าแก่ก่อนชนกลุ่มอื่น ดังนั้นเรื่องราวของลัวะจึงวางไว้ในหน้าแรก ๆ ของคำานาน ที่มีจารึกการเขียนอย่างมีแบบแผน โดยเริ่มต้น

ในสมัยพุทธองค์เมื่อครั้งยังมีพระชนม์ชีพอยู่ได้เสด็จมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและมาพบกับลัวาทังมีเทศนาโปรดลัวาทัง

หลักฐานเกี่ยวกับลัวาทังในเขตลุ่มน้ำปิง (เชียงใหม่ – ลำพูน) ชัดเจนยิ่ง กรณีของลำปางหลักฐานมีจำนวนน้อยกว่า แต่ก็ค่อนข้างชัดเจน จากการศึกษาและปริวรรต คำนานลำปาง จำนวน 10 เรื่อง พบคำนานที่กล่าวถึงลัวาทัง ประกอบด้วย คำนานพระธาตุลำปางหลวง คำนานเมืองเถิน คำนานพระธาตุปางม่วง คำนานวัดพระแก้วดอนเต้า คำนานม่อนพญาแช่

คำนานพระธาตุลำปางหลวง กล่าวถึง อ้ายคอน เป็นชาวลัวาทัง อาศัยอยู่ที่บ้านลัมพการีวัน ได้นำน้ำผึ้งใส่กระบอกไม้มาถวายพระพุทธเจ้า ในขณะที่พระองค์เสด็จมาโปรดสัตว์ ณ บริเวณที่ต่อมาเป็นวัดพระธาตุลำปางหลวง พระพุทธเจ้าทรงทำนายว่า อนาคตบริเวณจะได้ชื่อว่า เมืองลัมพาง (ลำปาง)

คำนานเมืองเถิน กล่าวถึง พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่หมู่บ้านลัวาทัง ที่ชื่อบ้านใหม่ ทรงประทับรอยพระบาทให้ลัวาทังไวยูชา แล้วเสด็จกลับยังนครทริภุชไชย ดังความตอนหนึ่งว่า “พระพุทธเจ้าก็เสด็จไปสู่ทิศไหนก็ได้ไกลประมาณหมื่นโยชน์ ไปจบไปบ้านลัวาทัง 7 หลังคาเรือน จักตั้งบ้านใหม่อยู่ในขุนห้วยบ้านใหม่ 7 หลังคาเรือน

คำนานพระธาตุปางม่วง คำนานวัดพระแก้วดอนเต้า คำนานม่อนพญาแช่ กล่าวเปรียบเทียบชนพื้นเมืองเป็นยักษ์ เพราะยังไม่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเสด็จมาเทศนาโปรดยักษ์ ลักษณะคำนานที่เปรียบเทียบชาวลัวาทังเป็นยักษ์นี้ เช่นเดียวกับคำนานปู่สะย่าสะ หรือคำนานพระธาตุคอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง เชียงใหม่ ซึ่งมีหลักฐานชัดเจนว่า ชุมชนแม่เหียะเป็นชาวลัวาทังสืบมาจนทุกวันนี้

หลักฐานคำบอกเล่า จากชุมชนบ้านหนอง ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง กล่าวถึงชุมชนแห่งนี้มีหัวหน้าชุมชนชื่อ พญาลัวาทัง ฐึรับกับพญานาเวียง เกาะคา พญาจันทร์รับชนะมีการฉลองด้วยการดื่มจนเมเมาสกุสนาน จึงเรียก ดินแดนที่นั่นว่า น้ำโจ้ ซึ่งภาษาของเขาแปลว่า ข้าวหมัก ปัจจุบัน คือตำบลน้ำโจ้ คำบอกเล่าสะท้อน การมีชุมชนชาวลัวาทังตั้งถิ่นฐานอยู่ตามม่อนคอยในเขตอำเภอแม่ทะ

คำบอกเล่าของชุมชนโบราณเมืองยาว ตำบลแม่สั่น อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง อ้างเป็นเวียงของชาวลัวาทัง เจ้าเมืองยาว ซึ่งเป็นลัวาทังได้สู้รบกับเจ้าเมืองลำปางหลวง ในการสู้รบฝ่ายเมืองยาวทำขวางหนามดัก ทำให้เจ้าเมืองลำปางพ่ายแพ้ถูกบิรารทอดทิ้ง เหตุการณ์นี้ ทำให้ตั้งชื่อสถานที่นั้นว่า “บ้านโป่งขวก” ซึ่งใช้สืบมาถึงปัจจุบัน นอกจากนั้น มีจารึกให้ชาวลัวาทังบ้านโป่งขวกต้องเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดพระธาตุลำปางหลวง เช่นพิธียกช่อฟ้า ให้เป็นหน้าที่ของผู้สูงอายุแห่งบ้านโป่งขวกทำพิธี ถือเป็นการให้เกียรติและเชื่อมโยงกับการนับถือพระพุทธศาสนาของชาวลัวาทัง

จากคำบอกเล่าสะท้อนชนพื้นเมือง “ลัวะ” เป็นสังคมชนเผ่า ซึ่งมีความหลากหลายชนเผ่า กระจายตัวอยู่ในแอ่งที่ราบลำปาง และมีการสู้รบระหว่างชนเผ่าลัวะ

ชนพื้นเมืองลัวะ นับถือผีบรรพบุรุษ และให้ความสำคัญต่อพื้นที่สูงในฐานะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สถิตของบรรพชน ซึ่งโยงใยกับคติการฝังศพและภาพเขียนสีประตูปาบนพื้นที่สูง และรวมทั้งการฝังศพบนเนินของชุมชนบ้านจอมปิงที่มีมาแต่ดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม ต่อมาความเชื่อดั้งเดิม ของชุมชนลัวะ ได้รับความเชื่อจากภายนอกด้วย โดยรับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ดังตำนานมูลศาสนากล่าวถึง ฤาษี 5 คน ประกอบด้วยฤาษีवासูเทพ สุกกทันตฤาษี พุทธชฎิลฤาษี และสุพรหมฤาษี เคยบวชเป็นพระภิกษุมามาก่อน แต่เห็นวินัยสงฆ์มีบทบัญญัติที่ปฏิบัติได้ยาก จึงลาสิกขาจากสมณเพศ แล้วมาบวชเป็นฤาษีพร้อมกัน หลักฐานนี้สะท้อนการขยายตัวของวัฒนธรรมอินเดียที่ผ่านทางศาสนาพราหมณ์ – พุทธ ซึ่งหลังนับถือศาสนาพราหมณ์แล้วต่อมาจึงนับถือพระพุทธศาสนา จากการศึกษาของผู้วิจัยในกรณีลุ่มน้ำปิงพบว่า ฤาษีवासูเทพเป็นลูกหลานของปู่สะะย่าสะะ ซึ่งเป็นบรรพชนชาวลัวะที่อาศัยอยู่ในบริเวณคอยสุเทพและคอยคำ ได้สร้างเมืองหริภุญไชย สะท้อนฤาษีवासูเทพเป็นผู้นำชาวลัวะที่มีกำลังคนอยู่ในความปกครองอยู่ไม่น้อยจึงสามารถสร้างเมืองได้ และฤาษีवासูเทพเป็นผู้นำที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดีย ส่งผลให้เจริญก้าวหน้าก่อนชนกลุ่มอื่น และฤาษีทั้ง 5 คนนี้มีความสัมพันธ์ในลักษณะสร้างเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชนตามที่ต่าง ๆ ด้วย ส่วนฤาษีสุพรหม แห่งคอยเขางาม หรือคอยเจ้านาย ในเขตลุ่มน้ำวัง สันนิษฐานคงเป็นลูกหลานของชาวลัวะเช่นเดียวกับฤาษีवासูเทพ ฤาษีสุพรหมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างเมืองเขลางค์นคร โดยอาศัยความเป็นผู้นำชุมชนที่มีบารมีสามารถระดมกำลังคนสร้างเมือง

ลักษณะทางสังคมของลัวะมีความแตกต่างระหว่างชนชั้นเกิดขึ้นแล้ว แต่โครงสร้างทางสังคมเป็นสังคมระดับหมู่บ้าน ยังไม่ซับซ้อน โดยแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มผู้ปกครอง มีหัวหน้าเผ่าที่สืบเชื้อสายผู้นำต่อกันมาในตำนาน หรือคำบอกเล่าเรียกผู้นำว่า พญา หรือขุนหลวง ดังเช่น พญาลัวะจันทร์ ขุนหลวงวิลังคะ และกลุ่มสามัญชน หรือ ไพร่ การแบ่งคนเป็นสองกลุ่มใหญ่ ในหมู่ชนชาวลัวะ ดำรงอยู่สืบมา ตามหมู่บ้านลัวะจะแบ่งเป็นชาวลัวะทั่วไป และลัวะเชื้อขุน ซึ่งสืบสายจากผู้นำเดิม อย่างไรก็ตาม สังคมของลัวะมีความหลากหลายแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ ตามสภาพของชนเผ่า ดังพบ ภาษาลัวะแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน บางคำตรงกัน บางคำ คล้ายกัน หรือบางคำแตกต่างกันไปเลย ความไม่เป็นเอกภาพด้านภาษาและความเชื่อผีที่หลากหลายตามบรรพชนชนเผ่า ทำให้ลัวะไม่อาจพัฒนาสังคมให้ขยายไปสู่สังคมเองหรือนครรัฐ

เมื่อก่อนนอกจากชาวลัวะแล้ว ในที่ราบลุ่มน้ำวัง ยังมีกลุ่มชาวเม็ง หรือ มอญ ชนชาติโบราณที่ตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือมาช้านานแล้ว และเป็นกลุ่มเดียวกับมอญในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตามตำนานจามเทวีวงศ์เรียกพวกเม็งที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำปิงว่า เมงบุตร ศรีศักร วัลลิโกดม วิเคราะห์

ตำนานจามเทวีวงศ์ เป็นสมัยนิยาย My thical perod ก่อนประวัติศาสตร์ กลุ่มแมงคบุตรเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่เจริญเป็นพวกแรกในแถบที่ราบเชิงใหม่ มีลักษณะสังคมชนเผ่าออกหลายตระกูล

กรณี “เม็ง” ในลำปาง มีหลักฐานน้อยกว่าเชิงใหม่ – ลำพูน ปรากฏเล็กน้อยในตำนาน ซึ่งกล่าวถึง พราณเขลางค์ อาศัยอยู่บ้านเขลางค์ริมแม่น้ำวัง สันนิษฐานอยู่ตรงบริเวณ ซึ่งต่อมาสร้างเป็นเวียงเขลางค์นคร แสง มนวิทูร ให้ความเห็น เขลางค์ มีที่มาจากภาษามอญ ในภาษามอญ มีคำออกเสียงคล้ายเขลางค์อยู่คำหนึ่ง คือ ฮฺลาง หรือชฺลาง เป็นคำที่ออกเสียงยากที่สุด ในภาษามอญ ซึ่งแปลว่า ชัน หรือโอ ไทยโบราณออกเสียงไม่ชัดจึงกลายเป็นเขลางค์ไป ตำนานธาตุเสด็จ ได้ขยายความเพิ่มเติมโดยกลุ่มถึงพื้นที่ด้านเหนือของบ้านเขลางค์นั้น เรียกว่า ช่างเม็ง หมายถึง ช่างของชาวเม็ง และยังเรียกคอยที่สุพรรณภูมิอาศัยอยู่ว่า คอยเม็งอีกด้วย สะท้อนการรับรู้ในอดีตว่า บริเวณซึ่งต่อมาสร้างเป็นเวียงเขลางค์นั้น มีกลุ่มชนชาวเม็งอาศัยอยู่

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวเม็งมักอยู่ริมน้ำ ในกรณีลำปางนั้นอยู่ริมแม่น้ำแม่วัง การตั้งชุมชนริมน้ำซึ่งสะดวกต่อคมนาคมทำให้เม็งประกอบอาชีพล่องเรือ นับเป็นอาชีพที่ใช้ความชำนาญพิเศษที่สั่งสมความรู้แต่บรรพชน เพราะต้องรู้จักสร้างเรือที่แข็งแรง เพื่อใช้ล่องแก่ง และรู้จักภูมิประเทศที่ผ่านไป ดังนั้น ชาวเม็ง หรือมอญ จึงมีอาชีพล่องเรือ หรือทำการค้า ร่องรอยความเชี่ยวชาญด้านล่องเรือซ่อนในพิธีกรรมฟองผิเม็ง ตอนหนึ่งเป็นพิธีถ่อเรือถ่อแพ และในวันลอยกระทงชาวเม็งมีพิธีบูชาเรือสำเภา โดยแต่งกระทงเป็นรูปเรือสำเภา แล้วนำไปปล่อยทำน้ำ ถือเป็นการลอยเคราะห์ พิธีกรรมดังกล่าว สะท้อนวิถีชีวิตชาวเม็ง ที่มีอาชีพล่องเรือ และความผูกพันกับแม่น้ำ

ในอดีตแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางการค้าสายสำคัญเชื่อมโยงภาคเหนือและภาคกลาง ซึ่งเชื่อมเครือข่ายต่อออกไปสู่การค้ากับเมืองท่าชายฝั่ง จากการศึกษารัฐทวารวดีของธิดา สาระยา พบว่า ในสมัยทวารวดีมีเมืองท่าชายฝั่งเช่น อุทอง นครปฐม คุบัว ทำการค้าทางทะเล และการเติบโตจากการค้าทางทะเลนี้ได้ขยายเข้าสู่ดินแดนตอนในภาคพื้นทวีปด้วย โดยขยายเครือข่ายการค้าไปตามเส้นทางน้ำ รัฐทวารวดี จึงเป็นรัฐในกลุ่มน้ำคำคลอง Riverine State แสดงว่าในราวพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา มีความเคลื่อนไหวทางการค้าระหว่างลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำเจ้าพระยาแล้ว การค้ามีลักษณะสร้างเครือข่ายของชุมชนต่าง ๆ ระหว่างดินแดนตอนในภาคพื้นทวีปกับเมืองท่าชายฝั่ง แม่น้ำวัง ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำปิง จึงมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีสถานะเป็นเส้นทางการค้าเช่นเดียวกัน ดังนั้น ร่องรอยของบ้านเขลางค์นคร อาจเป็นชุมชนค้าขายของชาวเม็งในอดีตก็เป็นได้

นอกจากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างที่ราบลุ่มน้ำวัง และบริเวณที่ราบลุ่มเจ้าพระยา คงมิใช่มีเพียงการค้าเท่านั้น เรื่องราวในตำนานกล่าวถึง สุพรรณภูมิ แห่งคอยเขางามในเขตลุ่มน้ำวัง มีความสัมพันธ์กับสกกทันตฤาณี แห่งเมืองละโว้ สะท้อนมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและคติความเชื่อเช่นเดียวกัน ด้วย

กลุ่มชนพื้นเมือง “ลัวะ” และ “เม็ง” ชนเผ่าโบราณตระกูลภาษามอญ – เขมร เคยอาศัยในลุ่มแม่น้ำวัง เม็งเป็นพวกที่ชอบอาศัยอยู่ริมน้ำ ส่วนลัวะอยู่ตามเชิงคดและพื้นที่ราบ เม็งมีปริมาณน้อยกว่าลัวะ ซึ่งเป็นประชากรพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม สถานภาพของเม็งสูงกว่าลัวะ เพราะเม็งเป็นกลุ่มที่รับวัฒนธรรมอินเดียก่อนกลุ่มอื่น ชชาติพันธุ์อื่นที่ล่าหลังกว่าจึงรับแบบอย่างวัฒนธรรมมอญ ทั้งลัวะและเม็งค่อย ๆ ลดบทบาทลง ในพุทธศตวรรษที่ 19 หลังถูกปกครองโดยผู้นำไทยวนที่ได้ก่อรูปอาณาจักรล้านนา โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง

ชุมชนดั้งเดิมในแอ่งลำปาง ในยุคก่อนกำเนิดสังคมเมือง หรือรัฐ “เขลางค์นคร” หลักฐานทางโบราณคดีในลำปางบ่งชี้ร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์โฮโม อีเรกตัส หรือมนุษย์ดึกดำบรรพ์ที่มีความเก่าแก่มากมีอายุราว 500,000 ปี มาแล้ว โดยตั้งชื่อว่า มนุษย์เกาะคา แต่ร่องรอยทางโบราณคดีก็ขาดหายกระโดดในช่วงห่างกันอย่างมาก จนยากที่จะปะติดปะต่อกัน เพราะร่องรอยต่อมาเมื่ออายุ 3,000 ปี เป็นกลุ่มชนระดับหมู่บ้านในสังคมเกษตรกรรม รู้จักเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน ในลักษณะกลุ่มชนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก กระจายตัวอยู่ตามที่ราบและเชิงเขา รู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา ทอผ้า เครื่องจักสาน และทำเครื่องมือหินขัด ชนแต่ละกลุ่มอาจมีความชำนาญเฉพาะทาง เช่นบางกลุ่มเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหิน ในช่วงปลายของกลุ่มชนระดับหมู่บ้านในสังคมเกษตรกรรมก่อนเข้าสู่สังคมเมือง พบมีพัฒนาการรู้จักใช้โลหะสำริดเป็นเครื่องประดับ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์กับชุมชนที่อยู่ห่างไกล โดยมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน

กลุ่มชนระดับหมู่บ้านเกษตรกรรม ตามหลักฐานทางโบราณคดี คงวิวัฒนาการมาเป็นชนพื้นเมืองในกลุ่มตระกูลมอญ * เขมร ประกอบด้วย ชาวลัวะ ชาวเม็ง ซึ่งชนส่วนใหญ่เป็นลัวะ ชนพื้นเมืองนับถือผี และให้ความสำคัญต่อพื้นที่สูงในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ฝังศพบรรพชน อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่ใช้ศึกษามีจำนวนน้อย ควรทำการศึกษาโดยขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งจะช่วยให้ประเด็นศึกษาที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

6. กิจกรรมการเรียนรู้ 4 ชั่วโมง

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูให้นักเรียนดูภาพลักษณะทางกายภาพแผนที่เดิมของลำปางในอดีต คันทิน ภูน้ำ ภาพเขียนสี ผาเย็บช้าง พร้อมทั้งซักถามถึงความรู้เดิมจากการที่ได้ดูภาพไปว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนชาวแจ้ห่ม ลำปางในปัจจุบันอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

นักเรียนนั่งตามกลุ่มที่เคยอยู่ในคาบที่แล้ว หลังจากนั้นครูกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกัน กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน ครูเขียนปัญหาลงบนกระดานและให้นักเรียนจดลงสมุด ดังนี้

1. เพราะเหตุใด จึงปรากฏภาพเขียน ณ บริเวณอำเภोज้ำห่ม
2. ภาพเขียนสี ผาเย็บช้าง ภาพที่เห็นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร
3. อารยธรรมแจ้ห่มมีพัฒนาการอย่างไร
4. มนุษย์กลุ่มใดที่เข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานในแจ้ห่ม เป็นต้น

จากนั้นครูแจกกระดาษทำรายงานและใบงานให้แต่ละกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าตามปัญหาที่เลือกให้เวลานักเรียน 1 คาบ สำหรับรวบรวมข้อมูลทำรายงาน ซึ่งในใบต่งงาน จะมีคำถาม และกิจกรรมที่ระบุให้ทำไว้ชัดเจน โดยให้นักเรียนแบ่งงานกันทำ

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

ครูถาม : ในการที่จะตั้งสมมติฐานนั้นจำเป็นต้องสืบเสาะหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไร

นักเรียนช่วยกันสรุปว่า วิธีการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

1. พงศาวดาร
2. หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
3. บทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
4. ศึกษาจากสถานที่จริง

ครูถาม : จากข้อมูลที่นักเรียนบอกมานี้ ข้อมูลใดที่น่าเชื่อถือมากกว่ากัน ระหว่างข้อมูลที่ผู้เรียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เองกับข้อมูลที่ผู้เรียบเรียงหรือเขียนขึ้นภายหลัง

นักเรียนตอบ : ข้อมูลที่ผู้เขียนอยู่ร่วมสมัยหรือประสบการณ์เอง น่าเชื่อถือกว่า แต่ถ้าหาข้อมูลประเภทนี้ไม่ได้ ก็ใช้ข้อมูลที่ผู้เรียบเรียงเขียนขึ้น

ครูเตรียมหนังสือที่นักเรียนจะต้องใช้ในการค้นคว้าครั้งนี้ ให้นักเรียนในมุมวิชาการ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

จินตนา มัชฌมบุรุษ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ (2537) ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดาว.

ประชาภิจักรจักร พระยา (แหม่ม นุนนาค) (2515) พงสาวดารโยนก (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา

รัตนปัญญาเถระ . ชินกาลมาลีปกรณ์ (ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ผู้แปล) พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานประราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร 20 เมษายน 2517.

ศรีศักร วัลลิโภดม (2545) ล้านนาประเทศ กรุงเทพฯ : พิมพ์ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด. ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (2538) ดำเนินเมืองเชียงใหม่ ฉบับ เชียงใหม่ 700 ปี เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2537 ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ โรงพิมพ์ดาว.

สงวน โชติสุขรัตน์ (2515) ประชุมตำนานล้านนาไทย เล่ม 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

สถาบันวิจัยสังคม (2524) ดำเนินพื้นเมืองล้านนาเชียงใหม่ เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมโชติ อ๋องสกุล (พฤศจิกายน 2545) เวียงกุมกาม : แนวทางอนุรักษ์ วารสารพลเมืองเหนือ 2 (55) หน้า 24 – 25

สรัสวดี อ๋องสกุล (2544) ประวัติศาสตร์ล้านนา (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง

อุดม รุ่งเรืองศรี (2526) วรรณกรรมล้านนา เชียงใหม่ หน่วยส่งเสริมศิลปศึกษาและวัฒนธรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลังจากนั้นให้นักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยไปชมแหล่งโบราณคดีผาเหี่ยม ช้างบ้านแม่ปิ่น หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน

หลังจากนักเรียนแต่ละกลุ่มได้ค้นคว้าหาข้อมูลแล้ว ครุณำนักเรียนอภิปรายถึงเกณฑ์ในการวัดความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่ามีอะไรบ้าง

ดูแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามาจากแหล่งใด น่าเชื่อถือหรือไม่ เช่นจากพงศาวดาร จดหมายเหตุ
ศิลาจารึก บันทึกคำบอกเล่า หนังสือที่นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาประวัติศาสตร์ น่าจะเป็น
ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่า

ข้อมูลบางชนิดอาจมีข้อเท็จจริงและการตีความหมายของผู้เขียนผสมกัน ดังนั้น ต้อง
พิจารณาให้ละเอียดทดสอบความเชื่อถือได้โดยการพิจารณาข้อมูลจากหลาย ๆ ข้อมูลจากหลาย ๆ
แหล่งว่า สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันอย่างไร

ข้อมูลบางอย่างที่ใหม่มักน่าจะเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่า เพราะแสดงว่าได้มีการแก้ไข
ข้อมูลให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

เมื่อครูและนักเรียนได้อภิปรายร่วมกันหน้าชั้นแล้ว นักเรียนทั้งชั้นก็ร่วมกันอภิปรายเพื่อ
วิเคราะห์ข้อมูลนั้นว่า น่าเชื่อถือเพียงใด โดยครูตั้งคำถาม ดังนี้

- นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหลาย ๆ เล่มหรือไม่
- ข้อมูลที่นักเรียนได้รับมานั้น สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนทราบได้อย่างไรว่าข้อมูลนั้น น่าเชื่อถือเพียงใด
- สมาชิกในกลุ่มได้มีการปรึกษาหารือถึงข้อมูลที่ค้นได้หรือไม่

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์

ครูให้นักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม พิจารณาสมมุติฐานที่ตั้งไว้แล้วบอกว่าข้อมูลที่หามาสนับสนุนข้อ
สมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ในขั้นนี้นักเรียนต้องค้นพบคำตอบที่ถูกต้องโดยการผสมผสานและ
สังเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวความคิดเข้าด้วยกัน โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลตามข้อมูลที่
ได้จากการค้นคว้า

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อมูลในชั้นเรียน

เมื่อนักเรียนได้ผลสรุปของข้อมูลแล้ว ในขั้นนี้เป็นการนำเสนอความรู้และแนวคิดที่ผ่าน
การวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว นักเรียนได้แก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้ค้นคว้าและทำรายงาน
หน้าชั้น โดยใช้วิธีเขียนรายงาน การรายงาน และแสดงแผนที่ แผนภูมิ ดังนี้

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำรายงาน รายงานที่จัดทำเรียบร้อยแล้วให้นำส่งครูตรวจ
พิจารณาแล้วนำไปติดที่ป้ายนิเทศ
2. ครูให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน ออกมาสรุปผลรายงานหน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ใหม่จากประเด็นต่างๆข้างต้น จากงานกลุ่มของแต่ละกลุ่มที่นำเสนอมา หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนสรุปองค์ความรู้ใหม่ของตนเองด้วยการเขียนบรรยายจากสิ่งที่นำเสนอมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

7. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

- 7.1 แผนที่เมืองลำปางในอดีต
- 7.2 รูปภาพมนุษย์เกะกา
- 7.3 ใบงานของแต่ละกลุ่ม
- 7.4 ผาเขียนช้าง
- 7.5 หนังสือประวัติศาสตร์
- 7.6 ภาพถ่ายเขียนสีผาเขียนช้าง

8. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

- 8.1 วิธีการวัดและประเมินผล
  - 8.1.1 ตรวจใบงาน
  - 8.1.2 ตรวจรายงาน
  - 8.1.3 การนำเสนอ
  - 8.1.4 ป้ายนิเทศ
  - 8.1.5 สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - 8.1.6 ตรวจข้อสอบ
- 8.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล
  - 8.2.1 ใบงานที่ 3.1 3.2
  - 8.2.2 แบบประเมินรายงาน
  - 8.2.3 แบบประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่
  - 8.2.4 แบบประเมินป้ายนิเทศ
  - 8.2.5 แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
  - 8.2.6 แบบวัดการคิดรวบยอด

8.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผล

8.3.1 เกณฑ์การวัดและประเมินผลใบงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.2 เกณฑ์การวัดและประเมินรายงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
1 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.3 เกณฑ์การวัดและประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.4 เกณฑ์การวัดและประเมินปฏินิเทศ

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.5 เกณฑ์การวัดและประเมินประเมินพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
25 -30 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
11 – 24 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 10 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.6 การวัดและเกณฑ์การประเมินความคิดรวบยอด

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

20 -25 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

15 – 19 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0 – 14 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

ใบงานที่ 3.1

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายและทำรายงานร่วมกัน ตามหัวข้อปัญหาที่เลือก

ปัญหาที่ 1 อารยธรรมยุคโบราณของแฉ่งมีที่มาจากไหนและมีลักษณะเป็นอย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึง อารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องอารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน

ปัญหาที่ 2 อารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในปัจจุบันมีสภาพแตกต่างจากอดีต อย่างไร

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงสภาพของอารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในอดีตและสภาพอารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในปัจจุบัน
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องอารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
3. วาดรูปลักษณะอารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในอดีตและปัจจุบัน
4. เขียนชาร์ตแสดงข้อเปรียบเทียบสภาพของ อารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในอดีตและสภาพของ อารยธรรมยุคโบราณของแฉ่ง ในปัจจุบัน

สรุป

2. เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายและได้ข้อสรุปแล้วให้ส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอผลการค้นคว้าหน้าห้องกลุ่มละประมาณ 5 นาที

ใบงานที่ 3.2

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ใหม่ of นักเรียนจากเรื่องที่เรียนมา ไม่เกิน 5 บรรทัด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เกณฑ์การประเมินสรุปองค์ความรู้ใหม่รายบุคคล

คำสำคัญๆ ที่นักเรียนจะต้องระบุได้ในเรื่องนี้คือ

1. ภาพเขียนสี
2. บ้านแม่เบ็น
3. เข็มช้าง
4. ชุกโลหะ
5. ลัวะ
6. มนุษย์เกาะคา

หมายเหตุ การวัดความคิดรวบยอดรายบุคคล เป็นการแสดงความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่
ศึกษาเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน โดยศึกษากำหนดผลงานเป็น 5 ระดับ

- 5 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 6 คำ
- 4 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 5 คำ
- 3 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 4 คำ
- 2 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 3 คำ
- 1 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญๆ
อย่างน้อย 2 คำ

เกณฑ์การประเมินรายงาน

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เป็น ส่วนใหญ่ / เกือบ ทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานได้ถูกต้อง ครบถ้วน ทุก ประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การ ใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เป็น ส่วนใหญ่ / เกือบ ทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มา จัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อ การใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมิน پایانนิเทศ

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตาม หลักวิชาการ แต่ ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่อง และ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานได้ถูกต้อง ครบถ้วน ทุก ประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวก ต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่ สะดวกต่อ การใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน ขั้นรวบรวมข้อมูลต่างๆ ขั้นประเมินค่าข้อมูลหรือหลักฐาน ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า

2. การสังเกตการณ์เรียนบันทึกเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างหน้ารายการข้อความตามที่พบว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมในกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ ในขณะสอน

3. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก นอกเหนือจากรายการข้อความที่กำหนดไว้ในรายการที่พบเพิ่มเติม และพฤติกรรมการเรียนที่มีลักษณะเฉพาะลงในช่องบันทึกพฤติกรรมการเรียน

4. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก เครื่องหมาย ✓ แสดงว่าผู้เรียนได้คะแนน 1 คะแนน

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .... เวลา .....

ชั้น ..... กลุ่มที่ ..... แผนการสอนที่ .....

ผู้ประเมิน .....

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
1. ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน			
1.1 ระบุ หรือกำหนดประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือได้ชัดเจน			
1.2 จำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อนออกเป็นส่วนย่อยที่สามารถเข้าใจ			
1.3 จัดองค์ประกอบของประเด็นปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน			
1.4 กำหนดสมมุติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้น			
1.5 ตั้งสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล			
1.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
2. ขึ้นรวบรวมข้อมูล			
2.1 เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาข้อโต้แย้ง			
2.2 จัดระบบข้อมูลโดยแสวงหาแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องการ			
2.3 พิจารณาและตัดสินความขัดแย้งของข้อความและเสนอข้อมูล			
2.4 รวบรวมข้อมูลของปัญหาในประเด็นที่ขัดแย้งกัน			
2.5 จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ			
2.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
3. ขึ้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน			
3.1 เลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ตลอดจนการจัดข้อมูลเป็นระบบระเบียบ			
3.2 การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล			
3.3 จำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้			
3.4 พิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป			
3.5 วินิจฉัยความน่าเชื่อถือและข้อเท็จจริงของแหล่งข้อมูล			
3.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
4. ขึ้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์			
4.1 สรุปจากข้อที่ให้ไว้ว่าถูกต้องสมเหตุสมผล			
4.2 คิดอย่างมีเหตุผลจากข้อสรุปที่มีอยู่แล้วและสรุปเป็นประเด็นหรือกฎเกณฑ์ได้			
4.3 จำแนกข้อสรุปที่สัมพันธ์กับสถานการณ์และข้อสรุปที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปของสถานการณ์			
4.4 สรุปปัญหาข้อโต้แย้งจากข้อมูลโดยใช้เหตุผล			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
4.5 อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัญหาหรือข้อโต้แย้งและสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้			
4.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
5. ชี้นำเสนอผลการค้นคว้า			
5.1 นำเสนอผลการค้นคว้าได้อย่างชัดเจน			
5.2 วิเคราะห์ผลการค้นคว้าได้ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้			
5.3 อธิบายผลการค้นคว้าประกอบสื่อการเรียนการสอน			
5.4 เสนอผลการค้นคว้าได้ตามลำดับขั้นตอน			
5.5 ผลงานสำเร็จและถูกต้องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้			
5.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

แบบทดสอบวัดความคิดรวบยอด เรื่อง อารยธรรมยุคโบราณของแฉั่ม

คำชี้แจง ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเลือกคำตอบโดยเลือกตามลำดับที่คิดว่าคำตอบนั้นถูกต้องที่สุดไปยังถูกต้องน้อยที่สุดลงในกระดาษคำตอบโดยใส่หมายเลขคำตอบ1-5 เรียงตามลำดับคำตอบที่เลือก

1. แหล่งโบราณคดีที่พบอยู่ในเขตบ้านแม่ป็น หมู่ที่ 1 ตำบลเมืองมาย อำเภอแฉั่ม โดยเป็นภาพเขียนสีพบแสดงเกี่ยวกับเรื่องใด

- ก. การดำเนินชีวิตประจำวัน
- ข. การล่าสัตว์
- ค. การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย
- ง. การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน
- จ. การประกอบพิธีกรรม

2. แหล่งโบราณคดีถ้ำเก่าเคาะ พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์สิ่งใด

- ก. ลายเส้นรูปทรงเรขาคณิต
- ข. เศษภาชนะดินเผา.
- ค. เครื่องมือเครื่องใช้
- ง. เครื่องมือหินประเภทขวานหิน
- จ. ค้อนหิน

3. แหล่งโบราณคดีถ้ำไม้ไผ่ พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์สิ่งใด

- ก. โกลนขวานหินขัด 1 ชิ้น
- ข. ภาชนะดินเผา.
- ค. เครื่องมือเครื่องใช้
- ง. เครื่องมือหินประเภทขวานหิน
- จ. ค้อนหิน

4.แหล่งโบราณคดีดอยปู่กะโล่ง มีการดำรงชีวิตในลักษณะใด

- ก. สังคมเกษตรกรรม
- ข. ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์
- ค. ดำรงชีวิตด้วยการเลี้ยงสัตว์
- ง. อาศัยอยู่ตามที่ราบริมน้ำ โดยสร้างที่อยู่อาศัยจากวัสดุธรรมชาติ
- จ. อาศัยอยู่เพิงผาโดยเกี่ยวพันกับความเชื่อ หรือพิธีกรรม

5.แหล่งโบราณคดี จอมปิง ในเขตลำปาง พบร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือสิ่งใด

- ก. หลุมศพของมนุษย์ยุคโลหะก่อนหน้าการเกิดสังคมเมือง
- ข. โบราณวัตถุที่ภาชนะดินเผา
- ค. ลูกปัดหินสี กำไลหิน
- ง. ห่วงคานหามสำริด
- จ. ลูกปัดหินสี

6.ยุคโลหะในแอ่งลำปางแหล่งโบราณคดีจอมปิงมีการพัฒนาการทางเทคโนโลยีการผลิตสิ่งของ
เครื่องมือเครื่องใช้ด้วยสำริดคือสิ่งใด

- ก. มีด ดาบ หอก
- ข. ฆาตไถนา
- ค. ลูกปัดหินสี
- ง. ห่วงคานหามสำริด
- จ. กำไลหิน

7. “ลัวะ” คำนี้สันนิษฐานว่ามาจากไหน

- ก. กลุ่มคนที่อาศัยลุ่มแม่น้ำปิง
- ข. กลุ่มคนที่อาศัยลุ่มแม่น้ำวัง
- ค. กลุ่มคนพื้นเมืองโบราณ
- ง. คนพื้นเมืองดั้งเดิมในเขตล้านนา
- จ. เป็นกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก กลุ่มย่อยมอญ – เขมร

8. แหล่งโบราณคดีถ้ำเก่าเคาะ อำเภोज้ำหม่นนักโบราณคดีได้ค้นพบสิ่งใดโดยเรียงจากอายุขำวของที่พบจากมากไปหาน้อย

ก. ภาพเขียนสีแดงเป็นลายเส้นรูปทรงเรขาคณิต

ข. เครื่องมือหินประเภทขวานหินขัด

ค. ค้อนหิน

ง. เศษภาชนะดินเผา

จ. เศษภาชนะเคลือบสีเขียว ที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

9. การศึกษาทางโบราณคดีพบว่าอารยธรรมยุคโบราณของแจ้หม่นพัฒนาการทางเทคโนโลยีจากการผลิตจากสิ่งใด

ก. มีด

ข. ดาบ

ค. หอก

ง. ฝาโลงนา

จ. เหล็ก

10. ยุคโลหะในแอ่งล่ำปาง ยุคโลหะ หมายถึงช่วงใด

ก. สังคมเกษตรกรรม

ข. การเปลี่ยนผ่าน จากกลุ่มชนในสังคมระดับหมู่บ้านเกษตรกรรม

ค. มีการใช้โลหะ

ง. มีการนำสำริดได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้

จ. มีการใช้เครื่องมือหินขัด

เฉลยแบบวัดความคิดรวบยอดเรื่อง อารยธรรมยุคโบราณของเจ้าหม่ม

ข้อ	ถ้าตอบข้อ ก คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ข คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ค คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ง คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ จ คะแนนที่ได้
ข้อ 1	4	2	1	3	5
ข้อ 2	1	3	4	2	5
ข้อ 3	4	3	2	1	5
ข้อ 4	5	4	3	2	1
ข้อ 5	1	3	4	2	5
ข้อ 6	4	3	2	1	5
ข้อ 7	5	4	3	2	1
ข้อ 8	2	3	4	5	1
ข้อ 9	5	3	1	2	4
ข้อ 10	4	2	1	3	5

บันทึกผลหลังการสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สอน
(.....)
...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

เรื่อง โบราณสถานเจ้าหมื่น

ผู้สอน นายชัยวุฒิ นามะภูณ

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2. ผลการเรียนรู้

1. มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอเจ้าหมื่น

3. สาระสำคัญ

โบราณสถานถือมีความสำคัญอย่างยิ่งกับคนในชุมชนเป็นโบราณสถานนอกจากจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างของคนในชุมชนและ โบราณสถานยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ที่มาของตนเองฉะนั้น โบราณสถานยังมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. อธิบายประวัติความเป็นมาของวัดอักษิ์ชัยศิริได้
2. บอกถึงสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่อยู่ในอำเภอเจ้าหมื่นได้

ด้านทักษะกระบวนการ (P)

1. เปรียบเทียบสถาปัตยกรรมสมัยโบราณและสมัยปัจจุบันได้
2. กระบวนการกลุ่ม
3. กระบวนการมีส่วนร่วม

ด้านคุณลักษณะ (A)

1. เห็นประโยชน์และความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุในท้องถิ่น
2. ร่วมมือกันอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในท้องถิ่นได้

5. การเรียนรู้

1. ประวัติความเป็นมาความสำคัญของวัดอักษชัยคีรี วัดภูเต้านาราม และวัดผาแดงหลวง

เนื้อหา

โบราณสถานของเจ้าหมื่น

(1) วัดอักษชัยคีรี

ในปี พ.ศ.1586 พระเจ้าอติทราชนิราชวงศ์จามเทวี เจ้าเมืองหิรัญชัยต้องการขยายราชอาณาจักร และแผ่อิทธิพล จึงนำไพร่พลประมาณสามหมื่นคนสร้างเมืองใหม่ รอบบึงอันกว้างใหญ่แห่งหนึ่ง บึงแห่งนี้ต่อมาเรียกว่า "บึงสามหมื่น" ด้านทิศตะวันตกของบึงนี้เป็นภูเขา ซึ่งภาษาคำเมืองเรียกว่า "คอย" มีนามว่า "อักษ" เมื่อสร้างบ้านเมืองเสร็จ ซึ่งได้ขนานนามว่า "วิเชตนคร" พร้อมกันนั้นได้สร้างวัดหลายวัดรอบๆเมืองเช่น วัดอักษชัยคีรี วัดเก้าต้อ วัดป่าผา วัดผ้าขาว วัดศรีหลวง วัดผาแดงหลวง วัดเชียงหมื่น และวัดผาแดงน้อย ต่อมาราชวงศ์จามเทวีจึงล่มสลาย

- ในปี พ.ศ.1863 พระเจ้าแสนภู แห่งราชวงศ์เม็งราย ได้มาปฏิสังขาร เมืองวิเชตนครให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

- ในปี พ.ศ.1910 พญาคำลือได้ขึ้นครองเมืองวิเชตนคร ซึ่งพระบิดาได้ยกให้พญาคำลือได้ปกครองเมืองวิเชตนครอย่างร่มเย็นเป็นสุข มีวัดที่เป็นศูนย์กลางคือวัดอักษชัยคีรี

- ในปี พ.ศ.1929 พม่าได้ตีมายกทัพตีเมืองเชียงใหม่ และได้ยกทัพมายึดเมืองสยมภู นครินทร์ (เมืองปาน) ทัพพม่าแตกหนีไปเมืองเชียงใหม่ พญาคำลือเสียดข้างศึกคู่บารมีไป 2 เชือก คือ พลายคำเต้า และพลายคำน้อยพญาคำลือจึงได้นำจี๊เต้าและกระดุกข้างพลายไปบรรจุไว้ในถ้ำ (เจดีย์) วัดเก้าต้อ และวัดแดงน้อย ต่อมาวัดเก้าต้อเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดภูเต้า และวัดแดงน้อยเปลี่ยนชื่อเป็นวัดภูค่าน้อย

- วัดอักษชัยคีรี ได้รับอนุญาตให้ตั้ง เมื่อพ.ศ.2430 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อพ.ศ.2445

- ในปีพ.ศ.2465 วิหารพระศากยมุณีได้รับการบูรณะจากของเดิมซึ่งเป็นเสาไม้ 4 ต้นหลังคามุงกระเบื้องแผ่นไม้มาเป็นอิฐ โบกปูนดังปัจจุบัน ส่วนโบสถ์และพระประธาน คือ พระชินสีห์อักษชัยคีรี สร้างเมื่อ พ.ศ.2472 สำหรับเจดีย์คงสร้างหลัง พ.ศ.2476 ซึ่งปรากฏมีการบูรณะและสร้างสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้น เป็นวัดที่มีความสำคัญมาก และเป็นปูชนียวัตถุของพี่น้องชาว

อำเภอแจ้ห่มและชาวบ้านใกล้เคียง ในพระวิหารพระศาकยมนี มีเงพระธาตุปรากฏอยู่อย่างอัศจรรย์
หน้าพระประธาน

- ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2478 กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราช
กิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75
- วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2532 กรมศิลปากรได้ประกาศขอบเขตโบราณสถานของวัด
อภิไศยศิริ มีโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 163

(2) วัดคู่เต้านาราม

ตั้งอยู่ที่บ้านสวนดอกคำ หมู่ที่ 4 ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายที่ดินตั้ง
วัดมีเนื้อที่ 5 ไร่ 2 งาน 15 ตารางวา สร้างเมื่อพ.ศ.2476 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 3
กรกฎาคม พ.ศ.2528 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 20 เมตร ยาว 40 เมตร

(3.) วัดผาแดงหลวง

ตั้งอยู่บ้านม่วง หมู่ 6 ตำบลแจ้ห่ม สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 8 ไร่ สร้าง
เมื่อ พ.ศ. 2480 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ.2482นอกจากนี้ยังมีวัดที่
สำคัญ อีกหลายแห่ง เช่นวัดกุ่มน้อยคำ วัดหนองกอก วัดแม่ตาโน วัดแม่ตาหลวง วัดศรีหลวง วัดทุ่ง
ผึ้ง วัดห้วยแห่น วัดม่อนกัญญาธรรมจารี วัดศรีบุญเรือง วัดทุ่งทอง วัดแม่สุก วัดม่อนเจริญธรรม วัด
ดงนึ่ง วัดเชียงหมั่น วัดดงเย็น วัดผ้าขาว

บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ลำปางจัดเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตแผนที่ทรัพยากรธรณีที่
กำหนดลาวาภูเขาไฟอายุราว 6 แสนปี ถึง 1.7 ล้านปี อีกทั้งยังมีร่องรอยการอาศัยอยู่ของมนุษย์ก่อน
ประวัติศาสตร์อยู่รวมระยะเวลาเดียวกับภูเขาไฟด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏภาพเขียน ภาพสีสมัยก่อน
ประวัติศาสตร์ที่คดยประตุมหา และผาเงบช้างอำเภอแจ้ห่ม แหล่งภาพเขียนสีที่ผาเงบช้าง ตำบลเมือง
มาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

6. กิจกรรมการเรียนรู้ 4 ชั่วโมง

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

เปิดวิดีโอทัศน์เพลงเที่ยวแจ้ห่ม ให้นักเรียนฟังและนำภาพวัดอักษะโขชัยคีรี ให้นักเรียนดูพร้อมทั้งซักถามถึงความรู้เดิมจากการที่ได้ดูภาพและวิดีโอทัศน์ไปว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไรมีความสำคัญกับคนแจ้ห่มอย่างไร เป็นต้น

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

นักเรียนนั่งตามกลุ่มที่เคยอยู่ในชั่วโมงที่แล้วหลังจากนั้นครูนำวิทยากรท้องถิ่นมาเล่าถึงประวัติวัดอักษะโขชัยคีรี โบราณสถานและโบราณวัตถุที่อยู่ในวัดและเล่าถึงประวัติที่มาของการนำวัดอักษะโขชัยคีรีมาเป็นตราประจำโรงเรียนให้นักเรียนฟังครูกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกันกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน ครูเขียนปัญหาลงบนกระดานและให้นักเรียนได้ช่วยกันระดมสมองกันคิดดังนี้

1. เพราะเหตุใด จึงจัดว่าอักษะโขชัยคีรีมีความสำคัญกับชาวแจ้ห่ม
2. เพราะเหตุใด วัดอักษะโขชัยคีรีจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวแจ้ห่มได้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
3. เพราะเหตุใด วัดอักษะโขชัยคีรีจึงมาเป็นตราประจำโรงเรียนได้
4. โบราณสถานโบราณวัตถุในวัดได้รับอิทธิพลมาจากไหน
5. ทำไมพระประธานในวัดจึงต้องแกะสลักด้วยไม้แทนที่จะเป็นปูนเหมือนวัดอื่นๆ เป็นต้น

จากนั้นครูแจกกระดาษทำรายงานและใบงาน ให้แต่ละกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าตามปัญหาที่เลือกให้เวลานักเรียน 1 ชั่วโมง สำหรับรวบรวมข้อมูลทำรายงาน ซึ่งในใบงานจะมีคำถาม และกิจกรรมที่ระบุให้ทำไว้ชัดเจน โดยให้นักเรียนแบ่งงานกันทำ

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

ครูถาม : ในการที่จะตั้งสมมติฐานนั้น จำเป็นต้องสืบเสาะหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไร

นักเรียนช่วยกันสรุปว่า วิธีการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

1. พงสาวดาร
2. หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
3. บทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
4. ศึกษาจากสถานที่จริง

ข้อมูลบางชนิดอาจมีข้อเท็จจริงและการตีความหมายของผู้เขียนผสมกัน ดังนั้น ต้องพิจารณาให้ละเอียด ทดสอบความเชื่อถือได้โดยการพิจารณาข้อมูลจากหลาย ๆ ข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งว่า สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันอย่างไร

ข้อมูลบางอย่างที่ใหม่กว่าน่าจะเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่า เพราะแสดงว่าได้มีการแก้ไขข้อมูลให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

เมื่อครูและนักเรียนได้อภิปรายร่วมกันหน้าชั้นแล้ว นักเรียนทั้งชั้นก็ร่วมกันอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลนั้นว่า น่าเชื่อถือได้เพียงใด โดยครูตั้งคำถาม ดังนี้

- นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหลาย ๆ เล่มหรือไม่
- ข้อมูลที่นักเรียนได้รับมานั้น สรุปรตรงกันหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนทราบได้อย่างไรว่าข้อมูลนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด
- สมาชิกในกลุ่มได้มีการปรึกษาหารือกันถึงข้อมูลที่ค้นได้หรือไม่

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์

ครูให้นักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม พิจารณาสมมุติฐานที่ตั้งไว้แล้วบอกว่าข้อมูลที่หามาสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ในขั้นนี้นักเรียนต้องค้นพบคำตอบที่ถูกต้องโดยการผสมผสานและสังเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวความคิดเข้าด้วยกัน โดยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลตามข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น แล้วถ้าไม่เป็นตามสมมุติฐานเป็นเพราะอะไร และตรวจสอบหาความถูกต้องจากแหล่งใดบ้าง เป็นต้น โดยนักเรียนภายในกลุ่มจะต้องช่วยกันตอบคำถามของครูและของเพื่อนร่วมห้องให้ได้ถึงการนำข้อมูลต่างมาให้

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า

เมื่อนักเรียนได้ผลสรุปของข้อมูลแล้ว ในขั้นนี้เป็นการนำเสนอความรู้และแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว นักเรียนได้แก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้ค้นคว้าและทำรายงานหน้าชั้น โดยใช้วิธีเขียนรายงาน การรายงาน และแสดงแผนที่ แผนภูมิ ดังนี้

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำรายงาน รายงานที่จัดทำเรียบร้อยแล้วให้นำส่งครูตรวจพิจารณาแล้วนำไปติดที่ป้ายนิเทศ

2. ครูให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน ออกมาสรุปผลรายงานหน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ใหม่จากประเด็นต่างๆข้างต้น จากงานกลุ่มของแต่ละกลุ่มที่นำเสนอมา หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนสรุปองค์ความรู้ใหม่ของตนเองด้วยการเขียนบรรยายจากสิ่งที่นำเสนอมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

7. สื่อ / แหล่งเรียนรู้

- 7.1 วิดีทัศน์ วิดีทัศน์ และ เพลงเทียวแจ่ม
- 7.2 รูปภาพวัดอักษะชัยคีรี
- 7.3 ใบงานของแต่ละกลุ่ม
- 7.4 วัดอักษะชัยคีรี
- 7.5 หนังสือประวัติศาสตร์
- 7.6 วิทยากรท้องถิ่น
- 7.7 ห้องสมุดโรงเรียน

8. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

- 8.1 วิธีการวัดและประเมินผล
  - 8.1.1 ตรวจใบงาน
  - 8.1.2 ตรวจรายงาน
  - 8.1.3 การนำเสนอ
  - 8.1.4 ป้ายนิเทศ
  - 8.1.5 สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - 8.1.6 ตรวจข้อสอบ
- 8.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล
  - 8.2.1 ใบงานที่ 4.1,4.2
  - 8.2.2 แบบประเมินรายงาน
  - 8.2.3 แบบประเมินการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่
  - 8.2.4 แบบประเมินป้ายนิเทศ
  - 8.2.5 แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
  - 8.2.6 แบบทดสอบวัดการคิดรวบยอด

8.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผล

8.3.1 เกณฑ์การวัดและประเมินผลใบงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.2 เกณฑ์การวัดและประเมินรายงาน

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
8 – 10 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
5 – 7 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
1 – 4 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนทำแบบทดสอบได้คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.3 เกณฑ์การวัดและประเมินการนำเสนอ

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.4 เกณฑ์การวัดและประเมินปฏินิเทศ

ช่วงคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
17 – 20 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
13 – 16 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 12 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.5 เกณฑ์การวัดและประเมินประเมินพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
25 - 30 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)	ดี
11 – 24 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)	พอใช้
0 – 10 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)	ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน

8.3.6 การวัดและเกณฑ์การประเมินความคิดรวบยอด

ช่วงคะแนน

ระดับคุณภาพ

20 -25 (ร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ดี

15 – 19 (ระหว่างร้อยละ 50 - 79)

พอใช้

0 – 14 (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ควรปรับปรุง

นักเรียนได้คะแนนประเมินร้อยละ 70 ขึ้นไป แสดงว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบงานที่ 4.1

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายและทำรายงานร่วมกัน ตามหัวข้อปัญหาที่เลือก

ปัญหาที่ 1 เพราะเหตุใด จึงจัดว่าวัดอักษะไชยคีรีเป็นวัดที่มีความสำคัญต่อชาวแจ้ห่ม

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงการความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน
2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องโบราณสถานโบราณวัตถุที่อยู่ในวัดอักษะไชยคีรีตามปัญหาที่ตั้งโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
3. ทำแผนที่แสดงที่ตั้งวัดอักษะไชยคีรี ทั้งแสดงเส้นทางเดินของแม่น้ำวัง
4. ทำชาร์ตแสดงการสร้างวัดอักษะไชยคีรีของแต่ละหลักฐานที่ค้นพบ

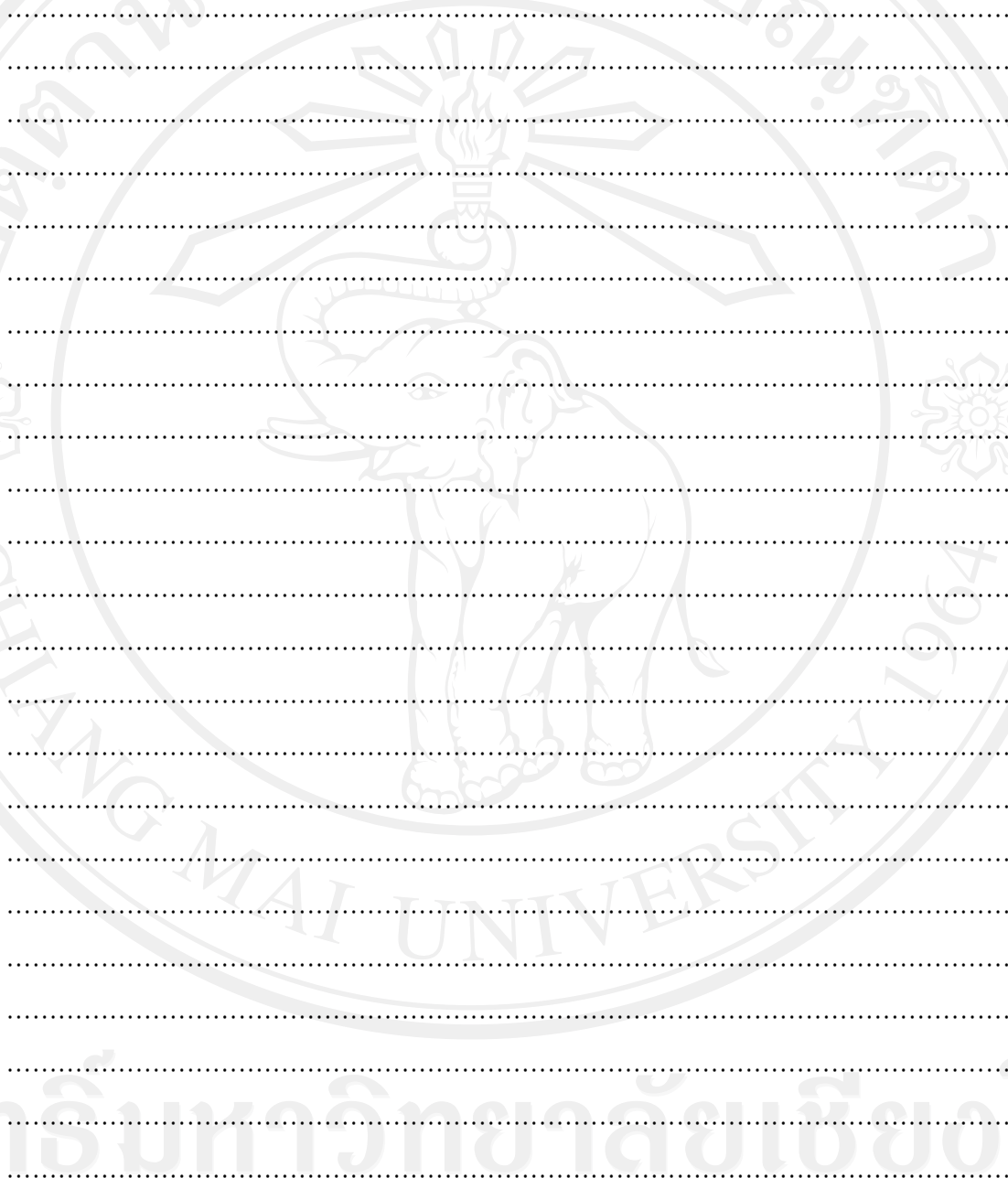
ปัญหาที่ 2 เพราะเหตุใด เวียงกุมกามในอดีตจึงอยู่ใต้แผ่นดิน

1. ค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ ซึ่งอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้วัดอักษะไชยคีรี
  2. ทำรายงานการค้นคว้าเรื่องวัดอักษะไชยคีรีตามปัญหาที่ตั้งโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ละขั้นตอน
  3. ทำแผนที่แสดงที่ตั้งวัด รวมทั้งแสดงเส้นทางเดินของแม่น้ำในเขตอำเภอแจ้ห่ม
  4. ทำชาร์ตสาเหตุที่ทำให้วัดต่างๆ จึงมักตั้งแม่น้ำของแต่ละหลักฐาน
2. เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายและได้ข้อสรุปแล้วให้ส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอการค้นคว้าหน้าห้อง กลุ่มละประมาณ 5 นาที

ใบงานที่ 4.2

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ใหม่จากเรื่องที่เรียนมา ไม่เกิน 5 บรรทัด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

.เกณฑ์การประเมินสรุปองค์ความรู้ใหม่รายบุคคล

คำสำคัญที่นักเรียนจะต้องระบุได้ในเรื่องนี้เป็น

1. วัดอภัยโชติการาม 2. วัดกุฎีเตี้ยนาราม 3. วัดผาแดงหลวง 4. ยุคโลหะ 5. หลักฐาน
2. 6. บึงสามพัน

หมายเหตุ การวัดความคิดรวบยอดรายบุคคล เป็นการแสดงความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาเรียบเรียง

เป็นองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน โดยศึกษากำหนดผลงานเป็น 5 ระดับ

- 5 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญอย่างน้อย 6 คำ
- 4 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญอย่างน้อย 5 คำ
- 3 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญอย่างน้อย 4 คำ
- 2 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญอย่างน้อย 3 คำ
- 1 หมายถึง นักเรียนเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้โดยระบุคำสำคัญอย่างน้อย 2 คำ

เกณฑ์การประเมินรายงาน

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทุกข้อ / ทุกประเด็นสมบูรณ์	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์บางข้อ / บางประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. ผลงานเสร็จทันกำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีแนวคิดแปลกใหม่และเป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีแนวคิดแปลกใหม่ แต่ยังไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีความคิดแปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่องและไม่มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นบางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานไม่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมินรายงานการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทุกข้อ / ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บางประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. ผลงานเสร็จทันกำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีแนวคิดแปลกใหม่และเป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีแนวคิดแปลกใหม่ แต่ยังไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิดแปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่องและไม่มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็นบางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานเป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้/ศึกษา	ผลงานบางส่วนเป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็นระเบียบ เรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา

เกณฑ์การประเมินการจัดป้ายนิเทศ

รายการที่ ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงาน เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ทุก ข้อ /ทุกประเด็น สมบูรณ์	ผลงาน สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ บางข้อ / บาง ประเด็น	ผลงานไม่ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์
2. ผลงาน เสร็จทันตาม กำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทัน ตามเวลาที่ กำหนด	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้า กว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่า วันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมี ความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่และ เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ และมีแนวคิด แปลกใหม่ แต่ยัง ไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้อง ตามหลักวิชาการ แต่ยังไม่มีแนวคิด แปลกใหม่	ผลงานมี ข้อบกพร่องและ ไม่มีแนวคิด แปลกใหม่
4. ผลงาน แสดงถึงการ นำความรู้ที่ ได้มา ประยุกต์ใช้	นำความรู้มา จัดทำผลงานได้ ถูกต้องครบถ้วน ทุกประเด็น	นำความรู้มา จัดทำผลงาน ได้ถูกต้องเป็น ส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำ ผลงาน ได้ ถูกต้องเป็นบาง ประเด็น	นำความรู้มาจัดทำ ผลงานไม่ถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมี ความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	ผลงานเป็น ระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วน เป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อการ ใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน ขั้นรวบรวมข้อมูลต่างๆ ขั้นประเมินค่าข้อมูลหรือหลักฐาน ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ ขั้นนำเสนอผลการค้นคว้า
2. การสังเกตการณ์เรียนบันทึกเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างหน้ารายการข้อความตามที่พบว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมในกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ ในขณะสอน
3. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก นอกเหนือจากรายการข้อความที่กำหนดไว้ในรายการที่พบเพิ่มเติม และพฤติกรรมการเรียนที่มีลักษณะเฉพาะลงในช่องบันทึกพฤติกรรมการเรียน
4. ผู้สังเกตการณ์เรียนจดบันทึก เครื่องหมาย ✓ แสดงว่าผู้เรียนได้คะแนน 1 คะแนน

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .... เวลา .....

ชั้น ..... กลุ่มที่ ..... แผนการสอนที่ .....

ผู้ประเมิน .....

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
1. ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมุติฐาน			
1.1 ระบุ หรือกำหนดประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือได้ชัดเจน			
1.2 จำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อนออกเป็นส่วนย่อยที่สามารถเข้าใจ			
1.3 จัดองค์ประกอบของประเด็นปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน			
1.4 กำหนดสมมุติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อดกลงเบื้องต้น			
1.5 ตั้งสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานโดยการกำหนดสมมุติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล			
1.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
2. ขั้นรวบรวมข้อมูล			
2.1 เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาข้อโต้แย้ง			
2.2 จัดระบบข้อมูลโดยแสวงหาแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องการ			
2.3 พิจารณาและตัดสินความขัดแย้งของข้อความและเสนอข้อมูล			
2.4 รวบรวมข้อมูลของปัญหาในประเด็นที่ขัดแย้งกัน			
2.5 จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ			
2.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
3. ขั้นประเมินคุณค่าข้อมูลหรือหลักฐาน			
3.1 เลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ตลอดจนการจัดข้อมูลเป็นระบบระเบียบ			
3.2 การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล			
3.3 จำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้			
3.4 พิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป			
3.5 วินิจฉัยความน่าเชื่อถือและข้อเท็จจริงของแหล่งข้อมูล			
3.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
4. ขั้นวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์			
4.1 สรุปจากข้อที่ให้อธิบายถูกต้องสมเหตุสมผล			
4.2 คิดอย่างมีเหตุผลจากข้อสรุปที่มีอยู่แล้วและสรุปเป็นประเด็นหรือกฎเกณฑ์ได้			
4.3 จำแนกข้อสรุปที่สัมพันธ์กับสถานการณ์และข้อสรุปที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปของสถานการณ์			
4.4 สรุปปัญหาข้อโต้แย้งจากข้อมูลโดยใช้เหตุผล			
4.5 อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัญหาหรือข้อโต้แย้งและสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้			

กระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์	พฤติกรรมการเรียนรู้		
	มี	ไม่มี	หมายเหตุ
4.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			
5. ชี้นำเสนอผลการค้นคว้า			
5.1 นำเสนอผลการค้นคว้าได้อย่างชัดเจน			
5.2 วิเคราะห์ผลการค้นคว้าได้ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้			
5.3 อธิบายผลการค้นคว้าประกอบสื่อการเรียนการสอน			
5.4 เสนอผลการค้นคว้าได้ตามลำดับขั้นตอน			
5.5 ผลงานสำเร็จและถูกต้องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้			
5.6 รายการที่พบเพิ่มเติม			

แบบทดสอบวัดความคิดรวบยอด เรื่อง โบราณสถานแห่งใหม่

คำชี้แจง ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเลือกคำตอบโดยเลือกตามลำดับที่คิดว่าคำตอบนั้นถูกต้องที่สุดไปยังถูกต้องน้อยที่สุดลงในกระดาษคำตอบโดยใส่หมายเลขคำตอบ 1-5 เรียงตามลำดับคำตอบที่เลือก

1. โบราณสถานมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างไร

- ก. เป็นที่พึ่งทางจิตใจ
- ข. เป็นแหล่งศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์
- ค. เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน
- ง. เป็นที่จัดกิจกรรมของชุมชน
- จ. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

2. พระเจ้าอโศกมหาราชในราชวงศ์จามเทวี ได้สร้างโบราณสถานใดบ้างในเมืองวิเชตนครโดยเรียงลำดับจากก่อนไปหลัง

- ก. วัดอักษะชัยคีรี
- ข. วัดเก้ายั่ว
- ค. วัดศรีหลวง
- ง. วัดผาแดงหลวง
- จ. วัดเชียงมั่น

3. จากการต่อสู้พม่าได้ตีมายกทัพตีเมืองเชียงใหม่พญาคำลือเสี้ยวช้างศึกคู่บารมีไป โดยหลักฐานที่ปรากฏอยู่คือสิ่งใด

- ก. ได้นำไปสร้างกู๋ (เจดีย์) ที่วัดเก้ายั่ว
- ข. ได้นำไปสร้างกู๋ (เจดีย์) ที่วัดแดงน้อย
- ค. สร้างเป็นอนุสาวรีย์ที่หน้าวัดอักษะชัยคีรี
- ง. กู๋คำน้อย
- จ. กู๋จองคำ

4. วัดผาแดงหลวงมีสิ่งที่ยังบอกถึงความประวัติด้านศาสดาคือสิ่งใด

- ก. ภาพสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์
- ข. ภาพเขียนสีเหมือนผาเจิบช้าง
- ค. ภาพวาดในวิหาร
- ง. ภาพเขียนสีสมัยเกี่ยวกับพุทธประวัติในวิหารหลวง
- จ. พระพุทธรูปที่ทาสลักด้วยไม้

5. กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยเรียงตามเวลาการขึ้นทะเบียน

- ก. วิหารพระศาสดา
- ข. เจดีย์หลังคาวัด
- ค. พระหินสีหอกโขชัยคีรี
- ง. บารมีโบสถ์ วิหาร เจดีย์
- จ. ประกาศขอบเขตโบราณสถานของวัดอภัยโขชัยคีรี

6. โบราณสถานในอำเภอแจ้ห่มได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยเรียงจากลำดับก่อนไปหลังคือแหล่งใด

- ก. วัดถ้ำน้ำคำ
- ข. วัดหนองกอก
- ค. วัดแม่ตาใน
- ง. วัดแม่ตาหลวง
- จ. วัดศรีหลวง

7. หลักฐานพุทธภูมิมีลักษณะเป็นอย่างไร

- ก. รายงานการประชุมประจำปี
- ข. เกิดขึ้นในช่วงที่ต้องการศึกษา
- ค. ทำขึ้นภายหลังจากเกิดเหตุการณ์
- ง. เขียนขึ้นโดยบุคคลที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์
- จ. มีอยู่จริงและตรวจสอบได้

8. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นข้อใดเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ดีที่สุด

ก. แนะนำข้อมูลทั้งหมดมาปะติดปะต่อกันเป็นเรื่องราว

ข. เอก มีความเป็นกลางในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

ค. หนึ่ง นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดกลุ่มหาความสัมพันธ์เพื่อวางโครงเรื่องก่อนเรียบเรียง
ง. แก้ว ทำการวิเคราะห์หลักฐาน โดยการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตหลายเว็บไซต์

จ. ใจ วิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานที่หาได้อย่างตรงไปตรงมา

9. การวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อวัตถุประสงค์ใด

ก. เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน

ข. เพื่อเป็นการให้ความกระจ่างแก่ผู้ศึกษา

ค. เพื่อพิจารณาว่าหลักฐานนั้นให้ข้อมูลหรือข้อสนเทศใดบ้าง

ง. เป็นเครื่องตัดสินใจในการเลือกศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

จ. ทำให้ได้ข้อมูลต่างๆที่รอบด้าน

10. บุคคลในข้อใดกำลังใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนการวิเคราะห์หลักฐาน

ก. คุณโบราณ กำลังหาข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ข. คุณศักราช กำลังตอบคำถามที่กำหนดให้

ค. คุณประวัติกำลังตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน

ง. คุณสากล กำลังอธิบายเรื่องที่ศึกษาอย่างมีเหตุผล

จ. คุณปี อธิบายเรื่องที่ศึกษาอย่างมีเหตุผลและใช้หลักฐานอ้างอิงประกอบ

เฉลยแบบวัดความคิดรวบยอดเรื่อง เรื่อง โบราณสถานแจ้ห่ม

ข้อ	ถ้าตอบข้อ ก คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ข คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ค คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ ง คะแนนที่ได้	ถ้าตอบข้อ จ คะแนนที่ได้
ข้อ 1	4	2	1	3	5
ข้อ 2	1	3	4	2	5
ข้อ 3	4	3	2	1	5
ข้อ 4	5	4	3	2	1
ข้อ 5	1	3	4	2	5
ข้อ 6	4	3	2	1	5
ข้อ 7	5	4	3	2	1
ข้อ 8	2	3	4	5	1
ข้อ 9	5	3	1	2	4
ข้อ 10	4	2	1	3	5

บันทึกผลหลังการสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สอน
(.....)

...../...../.....

ภาคผนวก จ

ตัวอย่าง แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง

ตอนที่ 1 คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสม ตามรายการ
ประเมินที่กำหนดดังต่อไปนี้

ระดับ 3 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมมาก ในด้าน
มาตรฐานการเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ
สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ แหล่ง / สื่อการเรียนรู้
และการประเมินผล

ระดับ 2 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมปานกลาง ในด้าน
มาตรฐานการเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ
สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ แหล่ง / สื่อการเรียนรู้
และการประเมินผล

ระดับ 1 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมน้อย ในด้าน
มาตรฐานการเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ
สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ แหล่ง / สื่อการเรียนรู้
และการประเมินผล

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม			หมายเหตุ
	3	2	1	
1. มาตรฐานการเรียนรู้				
1.1 สอดคล้องกับผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5				
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง				
1.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย				
2. การจุดประสงค์การเรียนรู้				
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้เรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง				
2.2 ความชัดเจนในการปฏิบัติตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และระบุพฤติกรรมที่ต้องการ				
2.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย				
3. การกำหนดสาระสำคัญ				
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้				
3.2 ความสอดคล้องกับสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอดหรือแก่นของเนื้อหา				
3.3 ความสอดคล้องกับความต้องการและวัยของนักเรียน				
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้				
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้				
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน				
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน				
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัดเรียงลำดับความยากง่ายของสาระประวัติศาสตร์				

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม			หมายเหตุ
	3	2	1	
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้				
5.1 ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้				
5.2 ความครอบคลุมสาระการเรียนรู้				
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้				
5.4 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก				
5.5 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง				
5.6 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ				
5.7 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง				
5.8 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้กับชีวิตจริง				
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองการเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น				
5.10 ความเหมาะสมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์				
6. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด				
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์				
6.2 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้				
6.3 ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะ วัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5				
6.4 ความสอดคล้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์				

รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม			หมายเหตุ
	3	2	1	
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้				
7.1 ความสอดคล้องของสื่อและแหล่งเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้				
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น				
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง				
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับวุฒิภาวะวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5				
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย				
8. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล				
8.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระประวัติศาสตร์				
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย				
8.3 ความเหมาะสมของเครื่องมือการประเมิน				
8.4 ความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน				

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ประเมิน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 : ชุมชนลุ่มน้ำวัง

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 : พัฒนาการเมืองวิเชตนคร

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 : อารยธรรมยุคโบราณของแจ้ห่ม

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 : โบราณสถานแจ้ห่ม

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
(.....)

ตัวอย่าง

แบบประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
จังหวัดลำปาง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง

คำชี้แจง แบบประเมินครั้งนี้ เป็นแบบประเมินความสอดคล้องแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้
วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
แจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง ขอให้ท่านพิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วทำ
เครื่องหมาย ✓ ข้อละ 1 ระดับ โดยแต่ละข้อมีเกณฑ์การพิจารณาให้เลือก 3 ระดับ ดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	+1	0	-1
1. มาตรฐานการเรียนรู้			
1.1 สอดคล้องกับผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5			
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง			
1.3 ครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย			
2. การจุดประสงค์การเรียนรู้			
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้เรื่องชุมชนลุ่มน้ำวัง			
2.2 ความชัดเจนในการปฏิบัติตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และระบุพฤติกรรมที่ต้องการ			
2.3 ครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย			
3. การกำหนดสาระสำคัญ			
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้			
3.2 ความสอดคล้องกับสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอดหรือแก่นของเนื้อหา			
3.3 ความสอดคล้องกับความต้องการและวัยของนักเรียน			
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้			
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์ การเรียนรู้			
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน			
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน			
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัดเรียงลำดับความยากง่ายของสาระประวัติศาสตร์			
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้			
5.1 ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้			
5.2 ครอบคลุมสาระการเรียนรู้			
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้			
5.4 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก			

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	+1	0	-1
5.5 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง			
5.6 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ			
5.7 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง			
5.8 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้กับชีวิตจริง			
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น			
5.10 ความเหมาะสมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์			
6. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด			
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์			
6.2 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้			
6.3 ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะ วัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5			
6.4 ความสอดคล้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์			
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้			
7.1 ความสอดคล้องของสื่อและแหล่งเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้			
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น			
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง			
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ วัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5			

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	+1	0	-1
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย			
8. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล			
8.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระประวัติศาสตร์			
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย			
8.3 ความเหมาะสมของเครื่องมือการประเมิน			
8.4 ความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน			

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
(.....)

ภาคผนวก จ
ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้
กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

ตารางที่ 11 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้
 กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1
 ชุมชนลุ่มน้ำวัง

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้						
1.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การ เรียนรู้และเนื้อหาและเรื่องชุมชนลุ่ม น้ำวัง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.3 ความครอบคลุมสาระด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2. การกำหนดจุดประสงค์การ เรียนรู้						
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้/ผลการเรียนรู้เรื่องชุมชน ลุ่มน้ำวัง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.2 ความชัดเจนในการปฏิบัติ ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และ ระบุพฤติกรรมที่ต้องการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.3 ความครอบคลุมสาระด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
3. การกำหนดสาระสำคัญ						
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.2 ความสอดคล้องกับสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอด หรือแก่นของเนื้อหา	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.3 สอดคล้องกับความต้องการและวัยของนักเรียน	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้						
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์ การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัดเรียงลำดับความยากง่ายของสาระประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้						
5.1 การจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.2 ความครอบคลุมสาระการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
5.4 ความเหมาะสมของ กระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.5 ความเหมาะสมของ กระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
5.6 ความเหมาะสมของ กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมี ขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.7 ความเหมาะสมการจัด ประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไป ใช้ในชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.8 ความเหมาะสมการจัด ประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จัก เชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้ กับชีวิตจริง	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการ เรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ด้วยตนเองการเน้นกระบวนการให้ ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
5.10 ความเหมาะสมการจัด กิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทาง ประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
6. การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมการคิด						
รวบยอด						
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.2 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.3 ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.4 ความสอดคล้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้						
7.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับวุฒิภาวะวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
8. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล						
8.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้						
	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย						
	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.3 ความเหมาะสมของเครื่องมือการประเมิน						
	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.4 ความเหมาะสมเกณฑ์การประเมินที่						
	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 12 ผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องระหว่างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 พัฒนาการเมืองวิเชตนคร

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้						
1.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเรื่องพัฒนาการเมืองวิเชตนคร	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้						
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการเมืองวิเชตนคร	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.2 ความชัดเจนในการการปฏิบัติตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และระบุพฤติกรรมที่ต้องการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3. การกำหนดสาระสำคัญ						
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.2 ความสอดคล้องกับสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอดหรือแก่นของเนื้อหา	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
3.3 สอดคล้องกับความต้องการ และวัยของนักเรียน	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้						
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐาน จุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ สอน	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิ ภาวะของผู้เรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัด เรียงลำดับความยากง่ายของสาระ ประวัติศาสตร์	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้						
5.1 ความสอดคล้องของ กระบวนการเรียนรู้กับจุดประสงค์ การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.2 ความครอบคลุมสาระการ เรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
5.4 ความเหมาะสมของ กระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
5.5 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
5.6 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.7 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.8 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้กับชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองการเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
5.10 ความเหมาะสมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6. การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมการคิดรวบยอด						
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.2 ความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
6.3 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.4 ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้						
7.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับวุฒิภาวะวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
8. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล						
8.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย						
ทักษะพิสัย จิตพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.3 ความเหมาะสมของเครื่องมือ						
การประเมิน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.4 ความเหมาะสมเกณฑ์การ						
ประเมิน	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 13 ผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องระหว่างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 อารยธรรมยุคโบราณของแจ้ห่ม

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้						
1.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเรื่องอารยธรรมยุคโบราณของแจ้ห่ม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้						
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้เรื่องอารยธรรมยุคโบราณของแจ้ห่ม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.2 ความชัดเจนในการปฏิบัติตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และระบุพฤติกรรมที่ต้องการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.4 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3. การกำหนดสาระสำคัญ						
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.3 ความสอดคล้องกับสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอดหรือแก่นของเนื้อหา	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 13 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
3.3 ความสอดคล้องกับความต้องการและวัยของนักเรียน	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้						
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัดเรียงลำดับความยากง่ายของสาระการเรียนรู้	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้						
5.1 ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.2 ความครอบคลุมสาระการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
5.4 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.5 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 13 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
5.6 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.7 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.8 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้กับชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองการเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
5.10 ความเหมาะสมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6. การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมความคิด						
รวบยอด						
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.2 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 13 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
6.2 ความเหมาะสมกับบุคลิกภาพ						
วัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.3 ความสอดคล้องกับวิธีการทาง						
ประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้						
7.1 ความสอดคล้องของสื่อและ						
แหล่งเรียนรู้กับจุดประสงค์การ						
เรียนรู้สาระการเรียนรู้						
และกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและ						
แหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรว						
ยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและ						
แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้						
ด้วยตนเอง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและ						
แหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับบุคลิกภาพ						
วัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและ						
แหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อ						
ที่หลากหลาย	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
8. การกำหนดวิธีการวัดและ						
ประเมินผล						
8.1 ความสอดคล้องกับ						
จุดประสงค์การเรียนรู้และสาระ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
ประวัติศาสตร์						

ตารางที่ 13 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย						
ทักษะพิสัย จิตพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.3 ความสอดคล้องเครื่องมือการ ประเมิน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.4 ความสอดคล้องเกณฑ์การ ประเมิน	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 14 ผลการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างแบบประเมิน

แผนการจัดการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 โบราณสถานแจ้ห่ม

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้						
1.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเรื่องโบราณสถานแจ้ห่ม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.3 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้						
2.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้เรื่องโบราณสถานแจ้ห่ม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.2 ความชัดเจนในการปฏิบัติตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และระบุพฤติกรรมที่ต้องการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.5 ความครอบคลุมสาระด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3. การกำหนดสาระสำคัญ						
3.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.2 ความสอดคล้องสาระสำคัญแสดงความคิดรวบยอดหรือแก่นของเนื้อหา	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
3.3 ความสอดคล้องกับความต้องการและวัยของนักเรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้						
4.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.2 ความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
4.3 ความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.4 ความสัมพันธ์ในการจัดเรียงลำดับความยากง่ายของสาระประวัติศาสตร์	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
5. การกำหนดกระบวนการเรียนรู้						
5.1 ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.2 ความครอบคลุมสาระการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.3 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
5.4 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออก	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.5 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
5.6 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.7 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.8 ความเหมาะสมการจัดประสบการณ์ที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์จากการเรียนรู้กับชีวิตจริง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.9 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองการเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.10 ความเหมาะสมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.11 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมความคิดรวบยอด	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
6. การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมความคิดรวบยอด						
6.1 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.2 ความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.3 ความเหมาะสมกับบุคลิกภาพวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6.4 ความสอดคล้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้						
7.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.2 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.3 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับบุคลิกภาพวัยของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.5 ความครอบคลุมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			คะแนน รวม	คะแนน เฉลี่ย	แปล ผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
8. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล						
8.1 ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระประวัติศาสตร์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.2 ความครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.3 ความสอดคล้องเครื่องมือการประเมิน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8.4 ความสอดคล้องเกณฑ์การประเมินที่	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ผลการสร้างแบบทดสอบการวัดความคิดรวบยอด การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
เพื่อวัดความคิด รวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม
จังหวัดลำปาง

ได้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 5 ตัวเลือก จำนวนทั้งหมด 60 ผลการหาค่าความสอดคล้อง
ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแบบทดสอบ
ดังรายละเอียด

ตารางที่ 15 แสดงค่าความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบการวัดความคิดรวบยอด

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC
ชุมชนลุ่มน้ำวัง				
1	+1	0	0	0.33
2	+1	+1	+1	1.0
3	+1	+1	+1	1.0
4	+1	+1	+1	1.0
5	0	0	+1	0.33
6	+1	+1	+1	1.0
7	+1	+1	+1	1.0
8	0	+1	0	0.33
9	+1	+1	+1	1.0
10	+1	0	0	0.33
11	+1	+1	+1	1.0
12	0	-1	0	0.33
13	+1	+1	+1	1.0
14	+1	+1	+1	1.0
15	0	+1	+1	1.0

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC
พัฒนาการเมืองวิชนคร				
1	+1	0	0	0.33
2	+1	+1	+1	1.0
3	+1	+1	+1	1.0
4	+1	+1	+1	1.0
5	0	0	+1	0.33
6	+1	+1	+1	1.0
7	+1	+1	+1	1.0
8	0	+1	0	0.33
9	+1	+1	+1	1.0
10	+1	0	0	0.33
11	+1	+1	+1	1.0
12	0	-1	0	0.33
13	+1	+1	+1	1.0
14	+1	+1	+1	1.0
15	0	+1	+1	1.0

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
อารยธรรมยุคโบราณของ แจ้ห่ม				
1	+1	0	0	0.33
2	+1	+1	+1	1.0
3	+1	+1	+1	1.0
4	+1	+1	+1	1.0
5	0	0	+1	0.33
6	+1	+1	+1	1.0
7	+1	+1	+1	1.0
8	0	+1	0	0.33
9	+1	+1	+1	1.0
10	+1	0	0	0.33
11	+1	+1	+1	1.0
12	0	-1	0	0.33
13	+1	+1	+1	1.0
14	+1	+1	+1	1.0
15	0	+1	+1	1.0

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
โบราณสถานแจ้งหม				
1	+1	0	0	0.33
2	+1	+1	+1	1.0
3	+1	+1	+1	1.0
4	+1	+1	+1	1.0
5	0	0	+1	0.33
6	+1	+1	+1	1.0
7	+1	+1	+1	1.0
8	0	+1	0	0.33
9	+1	+1	+1	1.0
10	+1	0	0	0.33
11	+1	+1	+1	1.0
12	0	-1	0	0.33
13	+1	+1	+1	1.0
14	+1	+1	+1	1.0
15	0	+1	+1	1.0

พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทุกรายการผ่านเกณฑ์
คัดเลือก IOC 0.67 - 1.0 จำนวน 40 ข้อ ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายชัยวุฒิ นามะภูณ	
วัน เดือน ปีเกิด	4 เมษายน 2528	
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2552	ครุศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา) เกียรตินิยมอันดับ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ประวัติการทำงาน	2552	ครูโรงเรียนประชาวิทย์โปรแกรมจีน-อังกฤษ จังหวัดตาก
	2552-2554	ครูโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง
	2555-ปัจจุบัน	ครูโรงเรียนบ้านหนองบัว จังหวัดตาก

